

Proiect finanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMFOSORU

FONDUL SOCIAL EUROPEAN
POS DRU
2007-2013

INSTRUMENTE STRUCTURALE
2007-2013

ADMINISTRAȚIA NAȚIONALĂ
A PENITENCIARELOR

GHID DE BUNE PRACTICI pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar

GIURGIU

2010

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin

Coordonator: Brîncoveanu Iulian - Direcția Reintegrare Socială

Colectivul redacțional:

Dumitran Cristina – Direcția Inspecție Penitenciară
Pârvan Genoveva – Direcția Reintegrare Socială

Morar Ioana Mihaela – Direcția Reintegrare Socială

Balogh Ana – Penitenciarul Baia Mare
David Nadia – Penitenciarul Giurgiu
Mișca Emil – Penitenciarul Gherla
Rotaru Ionuț – Penitenciarul Tulcea
Simonetti Marina Valdora - Centrul de Reeducare Buziaș

Calu Simona – Penitenciarul Brăila
Conac Mihai – Penitenciarul Timișoara
Chirvasă Cristina – Penitenciarul Vaslui
Dudaș Floarea – Penitenciarul Oradea
Dunăre Ana Cristina – Penitenciarul Codlea
Ene Daniela – Penitenciarul pentru Minori și Tineri Craiova
Matei Carmen – Penitenciarul Iași
Pușcașu George – Centrul de Reeducare Târgu Ocna
Stoica Iulia – Penitenciarul Satu Mare

CUPRINS

Introducere		5
Capitolul I. REPERE LEGISLATIVE		7
I.1.	Cadrul legislativ care reglementează activitatea asistentului social din sistemul penitenciar românesc	7
I.2.	Reglementări internaționale privind desfășurarea activității de asistență socială în instituțiile corecționale	8
Capitolul II. COMPETENȚE PROFESIONALE ALE ASISTENTULUI SOCIAL DIN PENITENCIAR		12
II.1.	Definirea ariei de competență	12
	<i>II.1.1. Competențele profesionale ale asistenților sociali specialiști</i>	13
	<i>II.1.2. Competențele profesionale ale asistenților sociali principali</i>	14
II.2.	Relația contractuală de asistență socială	15
II.3.	Supervizarea activității de asistență socială	17
<i>II.3.1.</i>	<i>Desfășurarea și coordonarea / supervizarea activităților desfășurate de studenți / voluntari</i>	20
	<i>II.3.1.1. Desfășurarea și coordonarea / supervizarea activităților desfășurate de studenți</i>	20
	<i>II.3.1.2. Desfășurarea și coordonarea / supervizarea activităților desfășurate de voluntari</i>	21
	<i>II.3.1.3. Modele privind activitatea de practică a studenților și / sau activitatea desfășurată de către voluntari</i>	23
	<i>II.3.1.4. Model de bună practică – Penitenciarul Iași (studenți și voluntari)</i>	29
<i>II.3.2.</i>	<i>Elemente privind colaborarea cu membrii comunității</i>	40
	<i>II.3.2.1. Etapele construirii unui parteneriat</i>	41
	<i>II.3.2.2. Modele de acord de parteneriat / protocol de colaborare</i>	43
	<i>II.3.2.3. Exemple de bună practică privind colaborarea ... cu partenerii din comunitate</i>	48
II.4.	Managementul activităților de asistență socială	52
CAPITOLUL III. PROCESUALITATEA MUNCII DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ PENITENCIARĂ		55
III.1.	Evaluarea persoanelor private de libertate	57
	<i>III.1.1. Evaluarea inițială</i>	58
	<i>III.1.2. Evaluarea periodică</i>	59
	<i>III.1.3. Evaluarea finală</i>	61
III.2.	Intervenția Socială	63
III.3.	Monitorizarea și evaluarea intervenției	66
III.4.	Încheierea intervenției	68
III.5.	Aplicații practice	70
Capitolul IV. MODALITĂȚI DE APLICARE PRACTICĂ A METODELOR, TEHNICILOR ȘI		76

INSTRUMENTELOR UTILIZATE ÎN CADRUL INTERVENȚIEI ADRESATE PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE		
IV. 1.	Etapele instrumentării cazului	78
IV. 2.	Metode și tehnici utilizate în asistența socială	79
	<i>IV.2.1. Documentarea</i>	80
	<i>IV.2.2. Observația</i>	80
	<i>IV.2.3. Întrevederea</i>	81
	<i>IV.2.4. Interviu</i>	82
	<i>IV.2.5. Convorbirea telefonică</i>	85
	<i>IV.2.6. Genograma</i>	85
	<i>IV.2.7. Ecomapa</i>	85
	<i>IV.2.8. Analiza câmpului de forțe</i>	86
	<i>IV.2.9. Consilierea</i>	86
	<i>IV.2.10. Grupul de suport</i>	93
	<i>IV.2.11. Studiul de caz</i>	94
IV. 3.	Aplicații practice – exemplificarea instrumentelor de lucru (studii de caz)	95
IV.4.	Instrumente de evaluare și intervenție	114
	<i>IV.4.1. Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Dezvoltare a Minorului</i>	115
	<i>IV.4.2. Fișa de deschidere a cazului</i>	115
	<i>IV.4.3. Raportul de întrevedere</i>	118
	<i>IV.4.4. Raportul asupra convorbirii telefonice</i>	120
	<i>IV.4.5. Istoricul social</i>	121
	<i>IV.4.6. Ancheta socială</i>	122
	<i>IV.4.7. Contractul de intervenție / angajamentul</i>	123
	<i>IV.4.8. Planul de intervenție</i>	125
	<i>IV.4.9. Harta rețelei sociale</i>	128
	<i>IV.4.10. Grila rețelei sociale</i>	129
	<i>IV.4.11. Scala resurselor familiale</i>	130
	<i>IV.4.12. Scala de sprijin familial</i>	131
	<i>IV.4.13. Chestionar de evaluare a motivației pentru schimbare</i>	132
	<i>IV.4.14. Fișă de lucru – lista abilităților</i>	134
	<i>IV.4.15. Fișa de închidere a cazului</i>	135
	<i>IV.4.16. Limitări ale mijloacelor de intervenție</i>	137
Bibliografie		138

INTRODUCERE

Prezentul **Ghid de bune practici** a fost realizat cu sprijinul specialiștilor din sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor, pornind de la necesitatea optimizării modului de lucru al asistenților sociali, care își desfășoară activitatea în unitățile penitenciare și centrele de reeducare din România.

Elaborarea **Ghidului de bune practici pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar** constituie unul dintre obiectivele proiectului FSE POSDRU/54/6.4/G/39117 „Parteneriat pentru inovare vizând creșterea incluziunii sociale”, al cărui aplicant principal este Penitenciarul Giurgiu, având ca parteneri Administrația Națională a Penitenciarelor, Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Giurgiu și Lancaster Morecombe College din Anglia, ca institut specializat în furnizarea educației, în sistemul penitenciar britanic.

Obiectivul general al proiectului vizează *susținerea inovației, a transferului de expertiză, dezvoltarea comună și adaptarea practicilor privind incluziunea și ocuparea persoanelor private de libertate.*

În aceste coordonate, Ghidul a prins contur în urma *Întâlnirii de lucru de la Eforie Sud* (14 – 16 iunie 2010), organizată de către Penitenciarul Giurgiu, cu sprijinul Direcției Reintegrare Socială din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Ghidul de bune practici pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar se axează mai puțin pe aspectele teoretice din domeniul asistenței sociale, care pot fi studiate în bibliografia de specialitate, fiind orientat cu precădere pe evidențierea și prezentarea informațiilor cu aplicabilitate practică. Scopul vizează:

- a orienta specialiștii în abordarea integrată și eficientă a intervenției destinate persoanelor custodiate;
- a asigura adoptarea unui model și a unui limbaj comun privind domeniul asistenței sociale acordate persoanelor aflate în executarea unei pedepse privative de libertate sau a măsurii internării într-un centru de reeducare;
- a evidenția necesitatea unei cooperări interdisciplinare și interinstituționale, în vederea acordării unui suport eficient persoanelor custodiate, pornind de la problematica specifică mediului carceral.

Acest material se adresează tuturor specialiștilor care intră în contact direct cu persoanele private de libertate și cu familiile acestora, specialiștilor implicați în conturarea și promovarea politicilor sociale de incluziune, dar și studenților și voluntarilor din sfera asistenței sociale, care optează pentru derularea activităților specifice în mediul penitenciar.

Ghidul de bune practici pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar este structurat în patru părți principale, în egală măsură importante și cu aplicabilitate pentru practica asistentului social, având la bază algoritmul de derulare al actului profesional în asistența socială. Astfel:

Capitolul I prezintă cadrul legislativ care reglementează activitatea asistentului social din sistemul penitenciar românesc, precum și reglementări internaționale privind profesia și rolul activității de asistență socială.

Capitolul II este dedicat informațiilor cu privire la competențele profesionale ale asistentului social care lucrează în penitenciar sau centru de reeducare, precum și aspectelor referitoare la supervizarea și managementul activităților de asistență socială, având drept scop evidențierea elementelor cheie care fac parte din procesul profesiei.

Înțelegerea și prezentarea tuturor etapelor din cadrul **Capitolului III** este esențială pentru a permite trecerea propriu-zisă la procesualitatea muncii de asistență

socială penitenciară, respectiv cea a intervenției și evaluării din perspectivă socială. Cu cât evaluarea realizată este mai corectă și bazată pe principiile fundamentale ale asistenței sociale, cu atât soluțiile propuse vor fi mai adecvate problemelor și nevoilor sistemului client, ceea ce va contribui în mod inerent la ameliorarea, rezolvarea acestora.

Capitolul IV cuprinde trecerea în revistă a tuturor metodelor și tehnicilor ce pot fi utilizate de către asistentul social în activitatea profesională. Metodele și tehnicile prezentate în cadrul acestui capitol nu sunt specifice numai domeniului asistenței sociale, ci, sunt comune mai multor științe sociale, ele putând fi utilizate de către asistentul social, în cadrul intervențiilor directe asupra sistemului client sau pentru a realiza analize, studii cu privire la tendințele sociale din societate.

Facem precizarea că, în cadrul metodelor, tehnicilor și aplicațiilor practice enumerate, sunt specificate elementele necesare unei operaționalizări și implementări corecte în practica curentă a asistentului social care lucrează în penitenciar/centru de reeducare. Exemplele prezentate oferă o imagine amplă a modului de aplicare a unor instrumente specifice asistenței sociale, însă acestea au un **caracter opțional** și nu se impune utilizarea lor în totalitate sau pentru toate categoriile de beneficiari, fiecare asistent social având posibilitatea să selecteze, adapteze și să le aplice pe cele reclamate de particularitățile și complexitatea cazului.

Totodată, o parte dintre itemii prezentați în cadrul ghidurilor de interviu se pot regăsi și în evaluările psihologice sau educaționale, imaginea de ansamblu asupra subiectului obținându-se consecutiv întâlnirii multidisciplinare a specialiștilor și/ sau pe baza utilizării tehnicii de documentare, astfel încât, asistentul social va avea în vedere permanent aceste aspecte, pentru a elimina redundanța unor informații sau pentru a reduce posibilitatea ca persoana privată de libertate sau minorul să dezvolte mecanisme de apărare față de același tip de întrebări.

Fără îndoială acest *Ghid* este doar o primă propunere adresată comunității profesioniștilor, ce activează în domeniul asistenței sociale motiv pentru care este perfectibil și se va afla într-o continuă evoluție, fiind revizuit și completat periodic. Direcția Reintegrare Socială din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor consideră deosebit de util ca, prin noi ediții, *Ghidul* să fie actualizat și îmbunătățit, ca urmare a evoluției practicilor bazate pe standarde calitative revizuite și a modificărilor și completărilor inerente privind legislația în domeniu.

Pentru realizarea acestei lucrări, Penitenciarul Giurgiu a colaborat cu reprezentanți ai Direcției Reintegrare Socială și ai Direcției Inspecție Penitenciară din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, cu asistenți sociali din cadrul mai multor unități penitenciare și centre de reeducare din țară, dar și cu specialiști care își desfășoară activitatea în mediul universitar.

Mulțumim asistenților sociali din sistemul administrației penitenciare pentru implicarea în elaborarea și finalizarea acestei ediții a *Ghidului*, pentru informațiile și sugestiile oferite în vederea optimizării modului de lucru al asistenților sociali din sistemul penitenciar românesc.

"Începe de unde este clientul. "

"Nu lucra niciodată mai mult decât clientul."

„Un om este suma actelor sale : a ceea ce a făcut și a ceea ce ar fi putut face”.
(Andre Malraux)

C a p i t o l u l I

Repere legislative

I. 1. Cadrul legislativ care reglementează activitatea asistentului social din sistemul penitenciar românesc

În prezent, sistemul național de asistență socială este reglementat prin *Legea nr. 47/2006 privind sistemul național de asistență socială*. Sistemul național de asistență socială este definit în textul de lege menționat ca fiind „ansamblul de instituții și măsuri prin care statul, prin autoritățile publice și locale, colectivitatea locală și societatea civilă intervin pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare ori permanente ale unor situații care pot genera marginalizarea sau excluziunea socială a persoanei, familiei, grupurilor ori comunităților”(Art.2 alin.2).

Asistența socială include prestațiile sociale și serviciile sociale acordate în scopul satisfacerii nevoilor sociale ale indivizilor, grupurilor, comunităților aflate în imposibilitatea de a-și procura în mod independent resursele necesare unui nivel de viață considerat decent într-un cadru social dat.

Activitatea asistentului social angajat în unitățile sistemului penitenciar românesc este reglementată prin *Legea nr. 466/2004 privind Statutul asistentului social, precum și prin Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare și Hotărârea nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 293/2004 privind Statutul funcționarilor publici cu statut special din Administrația Națională a Penitenciarelor, cu modificările și completările ulterioare, Ordinul Ministrului Justiției nr. 2794/C/2004 pentru aprobarea Codului deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare.*

În același context se înscriu și alte reglementări legislative, care evidențiază principalele elemente de specificitate ale acestei categorii profesionale:

- *Codul deontologic al profesiei de asistent social;*
- *Hotărârea pentru aprobarea Normelor privind controlul și supravegherea exercitării profesiei de asistent social* (publicată în Monitorul Oficial al României nr.586/2010);
- *Hotărârea Biroului executiv al Colegiului Național al Asistenților Sociali, nr. 3/2009, privind aprobarea normelor privind formarea profesională continuă a asistenților sociali;*
- *Hotărârea de Guvern nr. 539/2005, cu modificările și completările ulterioare, pentru aprobarea Nomenclatorului instituțiilor de asistență socială și a structurii orientative de personal, a Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de asistență socială, precum și a Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței Guvernului nr. 68/2003 privind serviciile sociale, cu modificările și completările ulterioare;*
- *Metodologia activităților desfășurate de către asistentului social din sistemul penitenciar, aprobată prin Decizia directorului general al Administrației Naționale a*

Penitenciarelor nr. 418/2007, referitoare la Standardele naționale în domeniul educației și asistenței psihosociale a persoanelor private de libertate;

- Metodologia activităților desfășurate de către asistentul social din centrele de reeducare, aprobată prin *Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 486/2010 privind Culegerea de documente privind desfășurarea activităților de educație și asistență psihosocială cu minorii din centrele de reeducare;*
- Manualul de proceduri al sistemului penitenciar, aprobat prin *Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 452/2008 (A003 Domeniul: Educație și Asistență Psihosocială cod 03);*
- *Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 478/2009, anexă la Manualul de proceduri al sistemului penitenciar – subdomeniul Proceduri de lucru pentru specialiștii care își desfășoară activitatea în domeniul educației și asistenței psihosociale din centrele de reeducare cod – 04.*

I. 2. Reglementări internaționale privind desfășurarea activității de asistență socială în instituțiile corecționale ¹

Din perspectiva rolurilor, personalul din unitățile de detenție se împarte în două mari categorii: personalul de pază și personalul de tratament. Cel din urmă este responsabil de organizarea și derularea activităților care au ca finalitate reabilitarea comportamentală și reintegrarea socială a persoanei private de libertate. Într-o definiție mai largă, din această categorie fac parte preoții, medicii, psihiatrii, psihologii, asistenții sociali, educatorii, profesorii și instructorii.

Despre aceste profesii și rolul lor, vorbesc o serie de documente internaționale și europene, cele mai elocvente fiind cele promovate de Consiliul Europei :

- **Regulile Penitenciare Europene din 1987 ;**
- **Regulile Penitenciare Europene din 2006 ;**
- **Recomandarea nr. R (97) 12 a Consiliului de Miniștri ai Statelor Membre asupra Personalului Responsabil cu Implementarea Sancțiunilor și Măsurilor.**

Serviciile și atribuțiile asistentului social, conform acestor reguli europene, pot fi specifice tipurilor de condamnați. Astfel, atribuțiile asistentului social în penitenciar, în raport cu persoanele arestate preventiv, presupun conform Association of Chief Probation Officers :

1. să sprijine și să coopereze cu personalul penitenciarului în informarea inculpaților cu privire la drepturile și obligațiile lor;
2. să îi ajute pe condamnații care au probleme practice sau de adaptare la mediul carceral;
3. să faciliteze luarea de măsuri în cazurile în care, prin arestarea inculpaților, au rămas copii sau persoane vulnerabile neprotejate;
4. să ofere informații deținuților cu privire la alternativele la arestul preventiv;
5. să ofere sprijin celor cu nevoi speciale;
6. să ofere informații consilierilor de reintegrare socială și supraveghere care întocmesc referatele de evaluare.

Rolul asistentului social într-un centru de reeducare sau într-o secție de minori a unui penitenciar are particularitățile sale, fiind concentrat, în special, pe menținerea legăturilor dintre minori și familiile lor, dar și pe educarea și pregătirea profesională a acestora, în vederea unei reintegrări sociale de succes.

¹ Durnescu, I. (2009), *Asistența Socială în penitenciar*, Editura Polirom, Iași, pag. 24 - 30

În sistemul spaniol, de exemplu, locul asistentului social este bine definit în cadrul „echipei tehnice ” de elaborare a „programului de executare a măsurii” în cazul minorilor, având următoarele atribuții:

1. diagnosticul situației socio-familiale;
2. gestiunea resurselor externe;
3. gestiunea documentelor.

Principalele atribuții ale asistentului social din penitenciar sunt legate de dezvoltarea capacităților individuale și a oportunităților comunitare, de natură să faciliteze reintegrarea socială a persoanelor condamnate. Pe durata detenției, asistentul social are ca scop diminuarea efectelor negative ale custodiei asupra celor custodiați și dezvoltarea resurselor prosoziale personale și familiale ale subiecților.

Spre sfârșitul perioadei de detenție, asistentul social intensifică demersurile în vederea pregătirii pentru reîntoarcerea în comunitate și preluarea clientului de către agenții din sfera serviciilor sociale sau de probațiune.

Coroborând cu exigențele formulate, în principal, în Regulile Penitenciare Europene, precum și cu analiza unor modele de practică din alte state (Spania, Marea Britanie și Olanda), se poate contura profilul ocupațional al asistentului social din spațiul carceral românesc, după cum urmează:

Atribuții	Perioada de carantină	Perioada de executare propriu-zisă	Perioada de pregătire pentru liberare
1. Informarea persoanelor private de libertate, cu privire la serviciile sociale de care pot beneficia pe perioada detenției;	√		
2. Sprijinirea persoanei custodiate în vederea adaptării la mediul carceral.	√		
3. Informarea persoanelor private de libertate cu privire la demersurile pe care le pot întreprinde în vederea obținerii actelor de stare civilă, a pensiilor de diferite tipuri, a certificatului de persoană cu handicap, recunoașterea copiilor și a încheierii căsătoriilor;	√	√	√
4. Facilitarea legăturii persoanelor de cetățenie străină cu ambasadele sau consulatele statelor din care provin aceștia;	√		
5. Consilierea persoanelor condamnate în vederea rezolvării problemelor sociale	√	√	√
6. Identificarea persoanelor private de libertate / minorilor cu nevoi speciale (în special a celor care au fost victime ale abuzului fizic sau sexual) sau vulnerabile și organizarea programelor destinate acestora;	√	√	√
7. Contactarea persoanelor sau a autorităților competente în soluționarea acestor probleme sociale;	√	√	√
8. Evaluarea persoanelor custodiate din perspectivă socio-familială;	√	√	√
9. Participarea la procesul de planificare a executării pedepsei ;	√	√	
10. Organizarea și desfășurarea unor programe de reabilitare comportamentală sau de dezvoltare a abilităților sociale ;		√	
11. Facilitarea relațiilor persoanelor custodiate cu familia sau cu rudele apropiate;	√	√	√
12. Evaluarea, din punct de vedere social, a riscului de comitere a noi infracțiuni, cu ocazia acordării permisiunii de ieșire din penitenciar ;		√	√
13. Organizarea și desfășurarea programelor de pregătire pentru liberare;			√
14. Contactarea serviciilor de probațiune, a serviciilor sociale sau a reprezentanților societății civile și colaborarea cu aceștia, în vederea întocmirii planurilor de asistență postpenală ² .			√

² Modelul **Fișei sociale de evaluare finală** realizat de către asistentul social al Penitenciarului Codlea, se regăsește în Capitolul III, Secțiunea III.2.3 – “Evaluarea finală”, punctual III.2.3.1., “Exemplu de bună practică”, pag. 91

Rolul asistentului social din penitenciar este, deci, fără îndoială, rezultatul unei interacțiuni dintre mai mulți factori structurali sau funcționali, printre care pot fi amintiți: profilul general al asistentului social, funcțiile manifeste și latente ale penitenciarului, nevoile beneficiarilor, legi și regulamente ce reglementează activitatea penitenciară etc. Prin urmare, acest profil prezintă un nucleu dur, format din roluri stabile, dar și o componentă flexibilă, conjuncturală, dictată de condițiile socio-juridice existente la un moment dat în societatea românească.

Aplicații practice:

1. Precizați care sunt principalele reglementări legislative privind activitatea asistentului social angajat în unitățile sistemului penitenciar românesc.
2. Enumerați principalele atribuții ale asistentului social din penitenciar, din perspectiva exigențelor formulate în Regulile Penitenciare Europene.
3. Identificați locul administrației penitenciare în ansamblul sistemului de asistență socială din România.

C a p i t o l u l I I

Competențe profesionale ale asistentului social de penitenciar

Prezentarea generală a profesiei :

Codul din Clasificare a Ocupațiilor din România (C.O.R): 346001

Ocupația face parte din grupa 3460 – Asistenți sociali.

Definiție C.O.R.: acordă consultații asupra problematicii sociale; inițiază acțiuni pentru prevenirea delicvenței sau pentru readaptarea delicvenților; acordă ajutor persoanelor cu disabilități fizice sau mentale, în scopul ameliorării capacității de integrare socială a acestora.

Se ocupă, în principal, cu recuperarea și (re)integrarea psiho-socială și profesională a persoanelor cu probleme speciale: deficiențe psihice și / sau fizice, comportament antisocial (delicvența), probleme sociale diverse. Desfășoară o activitate complexă și variată, după cum urmează:

- analizează influența factorilor sociali asupra stării de sănătate mentală și a comportamentului uman;
- acordă consultații privind drepturile și obligațiile asistaților;
- colaborează cu instituții sau organizații care au obiective similare;
- participă la elaborarea metodelor și tehnicilor de lucru;
- propune măsuri de ajutorare sau recuperare.

Profesia de asistent social de penitenciar a fost clasificată COR și standardizată în 1999, regăsindu-se în lista standardelor ocupaționale grupate pe domenii (grupa V Sănătate, igienă, servicii sociale).

II.1. Definirea ariei de competență

Licența în asistență socială asigură competențele de bază în intervenția socială adresată categoriilor vulnerabile ale societății, alături de competențele de cercetare științifică, în domeniul socio-uman. Competențele de bază se referă la abilități practice dezvoltate prin programele / proiectele de colaborare cu instituții și organizații neguvernamentale, dedicate muncii de asistență socială.

În concordanță cu Legea nr. 46/2004, art.10., alin 3, în mediul penitenciar vorbim despre „servicii sociale specializate”, în sensul furnizării măsurilor de suport și asistență, care au ca scop menținerea, refacerea sau dezvoltarea capacităților persoanelor custodiate, aflate în situații specifice de vulnerabilitate sau risc de excludere socială.

Rolul asistentului social din așezămintele de detenție se axează pe de o parte, pe acordarea de sprijin calificat în vederea soluționării problemelor sociale, formarea sau dezvoltarea comportamentelor prosoziale, dezvoltarea capacităților de autocontrol și de autosusținere, iar pe de altă parte, pe colaborarea cu instituții publice sau cu organizații neguvernamentale, care au atribuții în facilitarea reinsertiei sociale a persoanelor custodiate de sistemul penitenciar.

Exercitarea profesiei de asistent social în așezămintele de detenție

Exercitarea profesiei de asistent social este avizată de Colegiul Asistenților Sociali din România și este autorizată de Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Conform *Normelor privind standardele de competență profesională*, elaborate de Colegiul Național al Asistenților Sociali, asistentul social care își

desfășoară activitatea în așezămintele de detenție trebuie să dețină, cel puțin, treapta de competență profesională „specialist”.

Independența profesională conferă asistentului social dreptul de a acționa și a lua decizii în beneficiul clienților săi și deplina răspundere a acestora. Această autonomie nu trebuie confundată cu individualismul, furnizarea de asistență socială neputându-se materializa decât în colaborare cu specialiștii din alte domenii socio-umane: *„în funcție de complexitatea și forma de organizare, serviciile sociale sunt acordate de echipe pluridisciplinare”* (conform *Normelor privind standardele de competență profesională*). Astfel, în penitenciar, echipa care se implică în elaborarea *Planului individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică / Planului de intervenție recuperativă* și de implementarea acestuia, este constituită din educator, asistent social și psiholog.

Aria activităților

Reglementările specifice domeniului penitenciar stabilesc, ca arie a activităților desfășurate de către asistentul social, următoarele:

- asistarea cazurilor sociale aflate în penitenciar;
- cunoașterea nevoilor și a cerințelor de ordin social, ce decurg din istoria individuală, personalitatea și evoluția comportamentală a persoanelor private de libertate;
- evaluarea, informarea și consilierea socială a persoanelor custodiate;
- oferirea de consultanță în domeniul exercitării drepturilor parentale și în domeniul protecției drepturilor copilului;
- formarea, dezvoltarea și exersarea abilităților prosoziale ale persoanelor private de libertate;
- sprijinirea persoanelor private de libertate care au fost afectate de violența domestică;
- menținerea și îmbunătățirea relației persoanelor private de libertate cu familia și comunitatea pe parcursul executării pedepsei;
- managementul situațiilor de criză și negocierea;
- cercetarea metodologică;
- formarea profesională a asistenților sociali în domeniul de specialitate.

II.1.1.Competențele profesionale ale asistenților sociali specialiști

Competențele profesionale ale asistenților sociali specialiști, conform *Normelor privind standardele de competență profesională*, emise de către Colegiul Național al Asistenților Sociali sunt:

Conținutul activității	Nivel de competențe
1. Evaluarea detaliată, 2. Munca în echipă-rețea, 3. Intervenția specializată, 4. Dezvoltarea planului de intervenție pentru client, 5. Management de caz	- Identificarea și formularea obiectivelor, - Ierarhizarea a nevoilor, - Corelarea nevoilor clientului cu resursele interne și externe ale acestuia, - Planificarea activităților și estimarea timpului de realizare a lor, - Implementarea acțiunilor planificate, - Negocierea, - Evaluarea, - Mobilizarea și lucrul în echipă, - Monitorizarea, - Orientarea și adaptarea la context,

	<ul style="list-style-type: none"> - Advocay, - Abilități de consiliere, - Intervenția la nivel individual/la nivelul familiei/ la nivel de grup, - Empowerment (conferirea de putere)
--	--

II.1.2. Competențele profesionale ale asistenților sociali principali

Competențele profesionale ale asistenților sociali principali, conform *Normelor privind standardele de competență profesională*, emise de către Colegiul Național al Asistenților Sociali sunt:

Conținutul activității	Nivel de competențe
1. Managementul serviciilor; 2. Elaborare de politici sociale/strategii; 3. Activități de mediere și negociere; 4. Expertiză profesională în asistența socială; 5. Lobby și advocacy.	<ul style="list-style-type: none"> - Sinteză, - Prioritizare/ierarhizare, - Observare și autoevaluare, - Analiză comparativă, - Monitorizare, - Gândire strategică, - Abilități de previzionare, - Realizare a interconexiunii între evenimente și analiza legăturilor dintre acestea, - Evaluarea riscurilor și a impactului, - Supervizarea individuală și de echipă, - Coordonare, - Formare, - Facilitare, - Expertiza profesională în asistența socială.

Treptele de competență profesională ale asistenților sociali sunt incompatibile cu orice altă formă de gradăție profesională sau administrativă, constituind singurul temei în acordarea sau recunoașterea competențelor profesionale. Atestarea și avizarea exercitării profesiei de asistent social în mediul penitenciar, se realizează de către Comisia de avizare și atestare profesională din cadrul Colegiului Național al Asistenților Sociali. Astfel, asistentul social are dublă subordonare:

- din punct de vedere profesional, activitatea sa poate fi controlată și evaluată calitativ de către Corpul de Control al Colegiului Național al Asistenților Sociali, care monitorizează respectarea Codului deontologic, a reglementărilor și normelor de către asistenții sociali, indiferent de locul de muncă și care pot aplica sancțiuni disciplinare;
- din punct de vedere administrativ, se subordonează direct șefului Serviciului Asistență Psihosocială, iar activitatea sa face obiectul activității de control din partea șefilor direcți, inspecți ai Direcției Reintegrare Socială și ai Direcției Inspecție Penitenciară.

Valori și principii etice ale asistentului social

În conformitate cu prevederile *Codului Deontologic al profesiei de asistent social*, acest set de principii etice reprezintă totalitatea exigențelor de conduită morală corespunzătoare activității asistentului social.

Principiile au la bază valorile fundamentale ale asistenței sociale: furnizarea de servicii în beneficiul clienților, justiția socială, respectarea demnității și unicității individului, a confidențialității și integrității persoanei, autodeterminării și competenței profesionale.

Fiecare asistent social își va însuși aceste valori și principii, ele urmând să se regăsească în comportamentul său, astfel încât, prin acțiunile sale, să nu aducă prejudicii imaginii profesiei:

1. *Furnizarea de servicii în beneficiul clienților* - scopul principal al activității asistentului social este acela de a asista persoanele aflate în dificultate, implicându-se în identificarea, înțelegerea, evaluarea corectă și soluționarea problemelor sociale.

2. *Justiția socială* - asistenții sociali se asigură de egalitatea șanselor privind accesul clienților la informații, servicii, resurse și participarea acestora la procesul de luare a deciziilor.

3. *Demnitatea și unicitatea persoanei* - asistenții sociali respectă și promovează demnitatea individului, unicitatea și valoarea fiecărei persoane.

4. *Autodeterminarea* - asistentul social asistă clienții în eforturile lor de a-și identifica și clarifica scopurile, în vederea alegerii celei mai bune opțiuni.

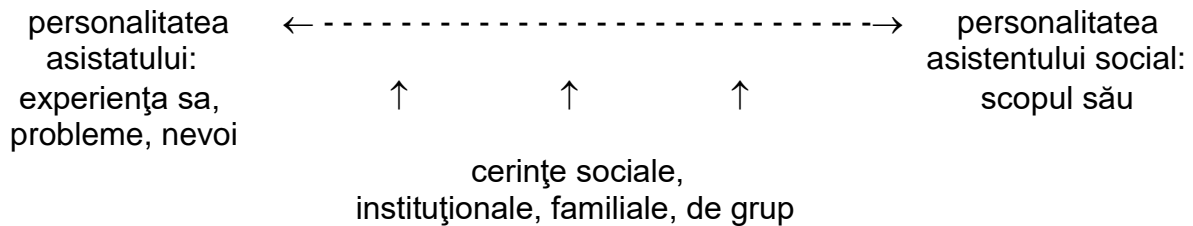
5. *Relațiile interumane* - asistenții sociali încurajează și întăresc relațiile dintre persoane, cu scopul de a promova, reface, menține și/sau îmbunătăți calitatea vieții persoanelor, familiilor, grupurilor, organizațiilor și comunităților.

6. *Integritatea* - asistenții sociali acționează cu onestitate și responsabilitate, în concordanță cu misiunea profesiei și standardele profesionale.

7. *Competența* - asistenții sociali trebuie să își desfășoare activitatea numai în aria de competență profesională determinată de licența, expertiza și experiența profesională.

II. 2. Relația contractuală de asistență socială³

Element central în activitatea profesională de furnizare a asistenței sociale, relația dintre cel asistat și cel care oferă asistență este un proces interpersonal, parțial determinat prin regulamente ale profesiei, dar și de caracteristici specifice de origine subiectivă și socio-culturală. Natura acestora este datorată, pe de o parte personalităților implicate la cei doi poli ai relației și, pe de altă parte, cerințelor sociale specifice locului și momentului în care se produc.

Relația de asistență socială poate fi înțeleasă ca o tranzacție între un profesionist care oferă ajutor și un beneficiar care are probleme de natură diversă. Acesta din urmă, lipsit de mijloace materiale, respectiv resurse spirituale, medicale etc., fiind în căutarea acestora, este luat în evidență sau el însuși este cel care solicită sprijin asistentului social. Ce dorește el în astfel de situații? Dorește, desigur, să obțină serviciile și mijloacele materiale, care să răspundă nevoilor sale, dar, mai întâi de toate, dorește să fie recunoscut ca persoană și nu doar ca un conglomerat de probleme, sau, mai rău, ca un balast al societății care așteaptă sau recurge la mila publică. Așteptările asistatului sunt de a i se acorda atenție, ca asistentul social să fie receptiv la sentimentele lui legate de situația problematică pe care o trăiește, să fie tratat ca o persoană umană ale cărei trebuințe se înscriu într-un context emoțional-atitudinal dat. Cel aflat într-o situație problematică dorește să aibă certitudinea că străinul care îi oferă ajutorul înțelege ce înseamnă are problema pentru cel asistat și va face tot posibilul pentru a-i oferi sprijinul.

În consecință, pentru ca un asistent social să-l poată influența pe cel care-i solicită ajutorul, va trebui să fie receptiv și sensibil la încărcătura emoțională a complexului situațional și interpersonal în care se înscrie problema de rezolvat. Altfel exprimat, în munca de asistență socială interacțiunea dintre asistentul social și asistat este trăită ca o experiență socială, care demonstrează atât individual, concret, cât și simbolic, legătura dintre un membru al societății care are nevoie să i se întindă o mână de ajutor și un alt membru al societății care întruchipează ideea că această mână de ajutor va fi întinsă, îi va fi oferită. Acesta este scopul tuturor serviciilor de asistență socială: să răspundă nevoilor umane într-un mod în care să dovedească grijă și responsabilitate socială în relațiile cu cei asistați.

³ Roth, M., Rebeleanu, A., Poledna S., *Introducere în asistență socială*, sursa: <http://facultate.regielive.ro>

Relația nevoi-resurse - domeniul asistenței sociale este constituit din incongruențe și discrepanțe între nevoi sociale și resurse sociale. Sarcina asistenței sociale este de a acționa asupra resurselor sociale, astfel încât acestea să fie mai bine direcționate, redistribuite și accesibile, astfel încât să satisfacă nevoile unui individ, grup sau unei comunități. Însă nu este suficient ca asistența socială să acționeze asupra resurselor, ci trebuie să acționeze și asupra indivizilor pentru a crește capacitatea acestora de a-și influența propria viață. Asistența socială se orientează asupra creșterii competenței indivizilor de a se integra în societate. În acest context, prezentăm în continuare, spre exemplificare, câteva dintre nevoile umane și localizarea resurselor aferente satisfacerii acestora:

Nevoi umane	Localizarea resurselor sociale care trebuie să satisfacă nevoile
1. <i>Imaginea de sine pozitivă</i> (clarificarea identității proprii, respectul de sine, încrederea în forțele proprii)	→ satisfăcute dacă se asigură acceptarea din partea societății, dacă individul primește dragoste, îngrijire, dacă există un feed-back pozitiv din partea anturajului;
2. <i>Realizarea personală</i> (nevoia de educație, odihnă, distracție, de a se simți realizat, satisfacții estetice, etc.)	→ se satisfac prin educație, organizarea timpului liber, prin diverse instituții sociale, loc de muncă etc.;
3. <i>Nevoi fizice</i> (hrană, îmbrăcăminte, îngrijirea sănătății, siguranță, protecție)	→ prin instituții de ocrotire, îngrijire, legislație, familie, sistemul de redistribuție etc.;
4. <i>Nevoi afective</i> (trăiri emoționale care se constituie în relație cu alte persoane, prietenie, apartenență la grup, etc.)	→ prin părinți, parteneri maritali, frați, prieteni, grupuri de referință culturală, rețeaua de relații sociale etc.

Atenție!

- Nu toate nevoile umane sunt de natură exclusiv socială!
- Nevoile nu sunt identice între indivizi! Chiar și nevoile fizice sunt diferite!

Concluzie: Asistența socială va interveni astfel încât să permită fiecărui client accesul la resursele adecvate și necesare satisfacerii nevoilor sale.

II.3. Supervizarea activității de asistență socială ⁴

Pentru ce supervizare?

Supervizarea aduce un câștig calitativ în ceea ce privește:

- reflexia asupra activității și lărgirea competenței profesionale;
- promovarea resurselor individului și /sau grupului;
- managementul de criză: reflexie, înțelegere și depășirea situațiilor profesionale dificile (cazul dificil, condiția critică etc.);
- îmbunătățirea climatului de muncă;
- susținerea unui demers adecvat privind sursele de stres și solicitările din activitatea profesională;
- prevenirea demotivării/epuizării profesionale (*“burn out”*);
- adaptarea la diferite activități, roluri, sarcini și funcții profesionale;
- formularea de scopuri, dezvoltarea de strategii profesionale și personale;
- îmbunătățirea competențelor sociale;
- depășirea unor situații de conflict între viața profesională și cea personală.

Supervizarea activității de asistență socială în mediul penitenciar începe cu **planificarea**, care reprezintă etapa inițială a întregului proces. Planificarea trebuie

⁴ Muntean, Ana (coord.), (2007), *Supervizarea – aspecte practice și tendințe actuale*, Editura Polirom, Iași

realizată în concordanță cu stadiul dezvoltării profesionale a fiecărui asistent social supervizat.

Supervizarea⁵ poate fi gândită ca un proces intensiv de formare și îndrumare a noilor asistenți sociali angajați sau unul continuu, pentru toți asistenții sociali, fiind de preferat să se realizeze după încheierea unui contract de supervizare⁶.

Supervizarea inițială – începe odată cu numirea în funcția de asistent social a funcționarului public cu statut special debutant.

Supervizorul (cu treapta de specializare principal) deține un rol preponderent în această etapă. Acesta trebuie să comunice asistenților sociali nou angajați informații referitoare la activitățile Serviciului Asistență Psihosocială. Informațiile pot fi asimilate și prin studiu individual, supervizorul având rolul de a explica noțiunile neclare.

Asistenții sociali vor lua contact cu activitățile specifice treptat, inițial prin asistare la activități, ulterior prin aplicarea lor sub monitorizarea supervizorului. Astfel, ei își vor exersa și dezvolta abilitățile necesare pentru exercitarea atribuțiilor de serviciu în mod corespunzător. Prin dobândirea de cunoștințe teoretice și dezvoltarea abilităților, asistenții sociali nou angajați se familiarizează cu modul de organizare și funcționare a Serviciului Asistență Psihosocială, pentru a putea fi integrați în echipa multidisciplinară.

După ce asistenții sociali încep să desfășoare activități specifice în mediul penitenciar, ei intră în etapa **supervizării continue**. În această etapă se realizează asistarea efectivă a procesului de intervenție. Se recomandă ca alocarea de sarcini și preluarea de responsabilități de către asistentul social să se realizeze treptat, supervizorul acordând feed-back permanent și stabilind noii pași de urmat.

Un rol important în cadrul supervizării continue este evaluarea, care se realizează periodic. Supervizorul pune astfel în evidență punctele tari ale asistenților sociali, progresele înregistrate și ariile care necesită îmbunătățiri. Supervizarea continuă se adresează și asistenților sociali cu vechime în specialitate, pentru a evita epuizarea profesională. În acest caz, intensitatea și frecvența pot fi mult reduse, în funcție de nevoile asistenților sociali, care solicită supervizare.

Conform reglementărilor în vigoare, inclusiv asistenții sociali care au obținut treapta profesională "specialist", pot desfășura anumite activități specifice doar sub îndrumarea/ monitorizarea/ supervizarea unui asistent social principal cu experiență în acel domeniu (ex. Managementul de caz).

Asistenților sociali debutanți sau practicanți li se vor stabili obiective pentru stagiul de pregătire în funcție de competențele pe care le au, iar evaluarea finală se va realiza prin raportare la acestea.

Exemplu

Experiența profesională	Conținutul activității	Nivel de competențe
Experiența în profesie de până la 1 an.	Activități de prevenire a situațiilor de risc; Evaluarea inițială (nevoi și resurse); Inventariere și prezentare de caz.	Culegere a datelor; Adaptarea mesajelor la specificul beneficiarilor și al contextului de comunicare; Comunicare verbală-nonverbală;

⁵ Schiaucu, Valentin și Canton, Rob (coord.), (2008), *Manual de probațiune*, Editura Euro Standard, București

⁶ A se consulta modelul „Contract de supervizare”, prezentat la pag. 19 din prezentul document

		<p>Intervievare;</p> <p>Acceptare și nediscriminare;</p> <p>Relaționare profesională;</p> <p>Empatie;</p> <p>Observare;</p> <p>Analiză și acțiune;</p> <p>Stabilire a indicatorilor;</p> <p>Intervenție în situație de stress;</p> <p>Redactare;</p> <p>Utilizare a instrumentelor de evaluare.</p>
--	--	---

Exemplu:

<p style="text-align: center;"><u>Contract de supervizare</u></p> <p>Contractul se încheie între:</p> <p>Nume: _____ / instituția _____</p> <p>Adresă: _____</p> <p>Telefon: _____, având calitatea de supervizor</p> <p>Și</p> <p>Nume: _____ / instituția unde funcționează _____</p> <p>Adresă: _____</p> <p>Telefon: _____, având calitatea de supervizat.</p> <p>Obiectul prezentului contract constă în furnizarea serviciului de supervizare de către cel care onorează contractul (supervizor) celui cu care lucrează și care a solicitat supervizarea (supervizat).</p> <p>Obiectivul general</p> <p>Scopul prezentului contract este stabilirea cadrului de lucru în procesul de</p>
--

supervizare.

Obiective specifice

1. Sprijin în dezvoltarea profesională a supervizatului.
2. Îmbunătățirea calității intervenției întreprinse de supervizat.
3. Păstrarea motivației profesionale și creșterea acesteia.
4. Prevenirea stresului și a epuizării în munca supervizatului cu clienții.

Specificații privind procesul de supervizare

Tipul supervizării: _____

Locația: _____

Frecvența sesiunilor de supervizare: _____

Durata sesiunii de supervizare: _____

Perioada de desfășurare a sesiunilor de supervizare: _____

Confidențialitatea se aplică tuturor informațiilor ce apar în timpul sesiunilor de supervizare. Supervizorul poate împărtăși altor supervizori aspectele legate de munca sa cu supervizatul.

Relațiile de lucru dintre supervizor și supervizat sunt de colaborare.

Revizuirea contractului

Contractul poate fi revizuit la cererea uneia dintre părți, de câte ori se identifică această nevoie.

Semnătura supervizorului,

Semnătura supervizatului,

II. 3.1. Desfășurarea și coordonarea / supervizarea activităților desfășurate de studenți / voluntari

Contribuția studenților și/sau voluntarilor care își desfășoară perioada de practică sau activitatea de voluntariat în cadrul unui penitenciar sau centru de reeducare, depășește nivelul simplei asistențe acordate celor ce o necesită.

Investiția în reabilitarea individului reprezintă nu doar un mod imediat de a îmbunătăți statutul psihosomatic al persoanelor condamnate, ci și o modalitate pe termen lung de a facilita reintegrarea sa în societate. Astfel, studentul / voluntarul contribuie la promovarea schimbării comportamentale și, concomitent cu aceasta, la creșterea șanselor de incluziune socială.

II.3.1.1. Desfășurarea și coordonarea / supervizarea activităților desfășurate de studenți⁷

⁷ Ghid de practică – îndrumări metodice privind organizarea practicii la specialitatea Asistență Socială, Chișinău, 2000, sursa: www.usm.md/crras/crras/ManualePDF/GhidPractica.pdf

În procesul de instruire practică sunt implicați:

- studenții, având responsabilitatea de a realiza cu succes obiectivele instruirii practice;
- coordonatorul stagiului de practică, din partea instituției de învățământ superior, având responsabilitatea instruirii și evaluării activității studentului;
- îndrumătorii de practică, care lucrează în instituțiile de profil publice și non-guvernamentale, care asigură îndeplinirea de către studenți a obiectivelor de învățare, specifice fiecărui an de studiu.

Obiectivele perioadei de practică sunt, în general, următoarele:

- să dezvolte capacitățile de a transpune noțiunile teoretice în practică (ex: consilierea, interviul, de la teorie la practică etc.);
- să înțeleagă modul de organizare și specificul activităților desfășurate în penitenciar / centru de reeducare;
- să înțeleagă mecanismul și aplicabilitatea măsurilor / politicilor sociale și limitele acestora, în domeniul asistenței sociale, pentru persoanele private de libertate;
- să dezvolte abilități practice de lucru, prin comunicarea directă cu persoanele asistate, în toate etapele procesului de asistare – de la evaluare până la stabilirea planului de intervenție, aplicarea lui și încheierea cazului;
- să își asume responsabilitatea în ceea ce privesc serviciile profesionale, în cazul în care desfășoară activități de convorbiri individuale / consiliere etc. cu persoanele private de libertate și minorii;
- să dobândească cunoștințe privind culegerea, interpretarea și utilizarea informațiilor;
- să cunoască și să respecte legislația în vigoare, cu privire la diferite acțiuni de asistență socială, cu care se confruntă;
- să respecte valorile profesiei și familiarizarea cu normele conduitei deontologice specifice profesiei.

Desfășurarea programului de instruire practică reprezintă, de fapt, activitatea de instruire propriu-zisă a studentului, care debutează cu familiarizarea acestuia cu locul de practică prin:

- prezentarea instituției;
- cunoașterea locului și a rolului instituției în cadrul sistemului de asistență socială;
- cunoașterea obiectivelor și a metodologiei de lucru;
- explorarea problemelor curente;
- cunoașterea colectivului cu care va lucra.

În primele zile ale perioadei de practică se încheie și acordul de practică⁸ individual. Prin stabilirea acestui acord, studentul trebuie să înțeleagă rolul care îi revine la locul de practică, iar îndrumătorul trebuie să cunoască obligațiile care îi revin față de student.

În perioada de desfășurare a activității practice a studenților, este important ca îndrumătorii de practică să întrețină o legătură permanentă cu studenții, nu numai pentru a „controla” dacă cei implicați își îndeplinesc responsabilitățile, dar, mai ales, pentru a-i încuraja pe studenți în activitățile lor, pentru a avea permanent informații. Acestea se pot dovedi utile pentru îmbunătățirea procesului de instruire și pentru identificarea nevoilor neacoperite.

⁸ Modelul „Acordului de practică” se regăsește, în cadrul acestui capitol, la secțiunea „Modele privind activitatea de practică a studenților și / sau activitatea desfășurată de către voluntari”

La finalul perioadei de practică se realizează evaluarea generală⁹ a activității instituției, din punctul de vedere al îndrumării acordate studentului și stabilirea calificativelor, pentru fiecare student practicant. Evaluarea studentului, din punct de vedere calitativ, se realizează prin corelație cu obiectivele stabilite pentru perioada de practică și cu anul de studii.

Studentul, la rândul său, are ocazia să realizeze o evaluare generală și finală a locului de practică și a personalului cu care a lucrat și să-și exprime punctul de vedere referitor la calitatea experienței dobândite, formulând propuneri pentru viitor.

II.3.1.2. Desfășurarea și coordonarea / supervizarea activităților desfășurate de voluntari¹⁰

Legea Voluntariatului din România definește voluntariatul ca fiind activitatea de interes public desfășurată din proprie inițiativă de orice persoană fizică, în folosul altora, fără a primi o contraprestație materială.

Voluntarul trebuie să dispună de o formare de bază, care să îi permită cunoașterea caracteristicilor generale ale muncii de voluntar, legislația, drepturile și îndatoririle, independent de domeniile de activitate al instituției; această formare trebuind asigurată de către instituția beneficiară și / sau de către instituția / organizația care l-a recrutat în acest sens.

Sesiunea de orientare sau de bun venit este o oportunitate pentru voluntar, nu numai pentru a se familiariza cu organizația și activitățile concrete ale acesteia, ci și pentru a cunoaște posibilitățile de instruire existente. Sesiunea de orientare trebuie să răspundă obligatoriu la câteva întrebări simple pe care oricine și le adresează în momentul în care dorește să intre într-o organizație: „*de ce să mă implic?*”; „*cum să mă implic?*”; „*cu cine voi lucra?*”.

Voluntarul trebuie să știe misiunea, viziunea și valorile instituției, deoarece numai în acest mod se va putea implica în atingerea acestora, prin activitatea sa. Astfel, este necesar să se ofere voluntarului informații despre:

- activitățile generale din penitenciar / centru de reeducare;
- descrierea grupurilor țintă;
- misiunea și viziunea sistemului penitenciar;
- programele și serviciile oferite;
- alte grupuri/organizații care colaborează în domeniu;
- așteptările sectorului reintegrare socială, față de voluntar;
- beneficiile voluntarului în urma desfășurării activității respective;
- modalități de comunicare;
- echipamentul pe care îl poate folosi voluntarul;
- coordonatorul / îndrumătorul care îl va monitoriza și evalua;
- echipa care activează în cadrul sectorului reintegrare socială, precum și a celorlalți voluntari;
- sediul penitenciarului / centrului de reeducare.

În instruirea voluntarului, asistentul social care coordonează această activitate, va avea în vedere că detenția implică privarea de diferite bunuri, dintre care cel mai important este libertatea.

Voluntarul vorbește în mod natural despre viața sa din afara penitenciarului și despre obiceiurile sale în cadrul comunității.

⁹ Modele privind fișele de evaluare, se regăsesc, în cadrul acestui capitol, la secțiunea II.3.1.3. "Modele privind activitatea de practică a studenților și / sau activitatea desfășurată de către voluntari"

¹⁰ Modele privind "Contractul de voluntariat" precum și fișele de evaluare, se regăsesc, în cadrul acestui capitol, la secțiunea II.3.1.3. "Modele privind activitatea de practică a studenților și / sau activitatea desfășurată de către voluntari"

- Este important ca voluntarul să aibă grijă atunci când se referă la anumite subiecte, care pot provoca o scădere a raportului de încredere sau chiar sentimente de revoltă și tristețe din partea persoanei custodiate;
- În intervenția asupra persoanelor private de libertate sau asupra minorilor, voluntarul trebuie să fie în permanență conștient de faptul că aceștia nu au posibilitatea de a trăi în comunitate și nici nu dispun de libertatea de a efectua anumite activități, care, pentru orice persoană par banale;
- Trebuie subliniat faptul că persoanele private de libertate pot avea contact cu mediul exterior și pot vedea alte persoane, în condițiile impuse de regimurile de executare a pedepselor.

Limitele / aria de activitate a voluntarului în activitatea de asistență socială

În perioada „debutului” activității, asistentul social coordonator trebuie să prezinte atribuțiile voluntarului și responsabilitățile acestuia, cum ar fi, de exemplu, obligația de a păstra confidențialitatea. Toți voluntarii trebuie să fie conștienți de importanța confidențialității. De asemenea, ei trebuie să primească informații în legătură cu importanța colaborării strânse cu personalul unității (personalul de supraveghere și pază și alți funcționari).

De asemenea, voluntarii trebuie informați în legătură cu existența „contractului de voluntariat”. În același context, trebuie abordate subiecte legate de securitatea voluntarului în relațiile cu persoana privată de libertate. Aceste aspecte trebuie subliniate și dezvoltate în reuniunile de supervizare. Voluntarul trebuie să fie atent la comportamentul manipulator al unor deținuți și trebuie să învețe să identifice semnale care să îi poată indica faptul că deținutul încearcă să obțină câștiguri secundare din relația pe care o stabilește cu voluntarul.

Programele sau activitățile desfășurate de către voluntari au ca punct de plecare obiective clare și operaționale, precum și un set de indicatori de performanță (statistici).

Evaluarea activității voluntarilor se va realiza prin raportare la obiectivele stabilite, astfel încât, la final, să reflecte în ce măsură scopul propus a fost atins. Evaluarea activităților și a voluntarilor, avizată de conducerea penitenciarului sau a centrului de reeducare, poate face parte integrantă din portofoliul de activitate al instituției de voluntariat, pentru a putea justifica activitățile întreprinse sau pentru a atrage suportul public pentru inițierea, continuarea sau sprijinirea acestui tip de activități. Totodată, evaluarea justifică respectivul program și poate demonstra efectele pozitive asupra beneficiarilor, dar pot constitui și elemente de predicție și sustenabilitate a colaborării.

II.3.1.3. Modele privind activitatea de practică a studenților și / sau activitatea desfășurată de către voluntari

ACORD DE PRACTICĂ¹¹

Dna /dl _____
 student al _____ specializarea _____
 anul de studiu _____ va efectua în perioada _____
 stagiul de practică la _____

În această perioadă, studentul practicant va urmări realizarea obiectivelor generale și specifice ale perioadei de practică, va îndeplini activitățile oferite de

¹¹ Același model – adaptat și denumit “**CONTRACT DE VOLUNTARIAT**”, se poate utiliza pentru persoanele care manifestă disponibilitate de a desfășura activitate de voluntariat, conform Legii voluntariatului în România (Legea nr.339 / 2006 pentru modificarea și completarea Legii voluntariatului nr.195/2001), între voluntari și organizația în care aceștia activează se poate încheia un contract / angajament de voluntariat. Contractul de voluntariat este o convenție cu titlu gratuit, încheiată între o persoană fizică, denumită voluntar, și o persoană juridică, denumită organizație gazdă, în temeiul căreia prima persoană se obligă față de a doua să presteze o activitate de interes public fără a obține o contraprestație materială.

penitenciar / centru de reeducare, corespunzător pregătirii teoretice dobândite în anii de studii, într-un program de _____ ore, _____ zile pe săptămână, sub îndrumarea unui specialist (îndrumător de practică) desemnat de conducerea unității.

Obiectivele cuprinse în program și activitățile stabilite de penitenciar / centru de reeducare în perioada stagiului de practică, sunt următoarele:

Obiective: _____

Activități: _____

Data:

Îndrumător de practică

Student

Notă: Pentru studenții (master și/sau doctorat) care efectuează cercetare / studii în vederea elaborării lucrărilor de licență, dizertație, doctorat se va prevedea în acest acord și faptul că, la finalizarea lucrării, un exemplar va fi predat coordonatorului de practică, în vederea dezvoltării fondului documentar de la nivelul unității.

FIȘĂ DE EVALUARE A STUDENTULUI¹² / EI ÎN PERIOADA STAGIULUI DE PRACTICĂ DE SPECIALITATE¹³

Dna/Dl _____

student al _____ specializarea _____

anul de studiu _____ a efectuat în perioada _____

stagiul de practică la _____

Îndrumător practică _____

Având în vedere următoarele criterii:

- *Folosirea eficientă a timpului de lucru* (prezență, punctualitate, respectarea

¹² Acesta reprezintă un model orientativ de evaluare din punct de vedere administrativ. Evaluarea calitativă a activităților de asistență socială va fi elaborată de fiecare îndrumător, în funcție de scopul stagiului de practică, durata acestuia, obiectivele stabilite inițial și anul de studiu. Ambele tipuri de evaluări (avizate de către sectorul reintegrare socială și aprobate de către directorul unității) vor fi înmânate studentului, în vederea prezentării acestora la instituția de învățământ.

¹³ Același model – adaptat și denumit "EVALUAREA ACTIVITĂȚII VOLUNTARULUI", se poate utiliza pentru persoanele care manifestă disponibilitate de a desfășura activitate de voluntariat.

programului de lucru, rezolvarea la timp a sarcinilor repartizate spre rezolvare)

Se acordă calificativul:

1. Foarte bine 2. Bine 3. Satisfăcător 4. Suficient 5. Insuficient

- *Atitudinea față de instituție* (interesul manifestat față de cunoașterea structurii de organizare și funcționare a sistemului penitenciar, dacă a demonstrat o atitudine corectă, profesională față de ceilalți membri ai colectivului și față de îndrumătorul de practică)

Se acordă calificativul:

1. Foarte bine 2. Bine 3. Satisfăcător 4. Suficient 5. Insuficient

- *Interesul pentru dobândirea deprinderilor și abilităților necesare profesiei de asistent social* (seriozitate și conștiinciozitate în activitatea zilnică, implicarea în desfășurarea activităților practice, atitudine profesională față de beneficiari, deprinderea lucrului în echipă, capacitatea de a aplica teoriile învățate, dacă dovedește bunăvoință, înțelegere, spirit de inițiativă, responsabilitate)

Se acordă calificativul:

1. Foarte bine 2. Bine 3. Satisfăcător 4. Suficient 5. Insuficient

Recomandări pentru student: _____

Alte observații: _____

Data: _____

Îndrumător de practică
(nume prenume, semnătură)

EVALUAREA ACTIVITĂȚII DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ A STUDENTULUI

Dna/dl _____

student al _____ specializarea _____

anul de studiu _____ a efectuat în perioada _____

stagiul de practică la _____

Obiective ale perioadei de practică (aceste obiective trebuie să se regăsească în „Acordul de practică”):

- realizarea unor fișe de anamneză socio-familială, în vederea identificării problemelor sociale ale beneficiarului;
- schițarea / elaborarea unui ghid de interviu semistructurat;

- schițarea / elaborarea unui plan de intervenție etc.

Evaluarea activității:

(Exemplu)

- a efectuat activitatea de cunoaștere inițială a 4 persoane private de libertate / minori; a întocmit corect fișele de anamneză; a identificat o parte dintre problemele sociale ale beneficiarilor, aplicând și adaptând, din punct de vedere practic, cunoștințele teoretice dobândite, în conformitate cu nivelul de studii, pentru anul
- evoluție a abilităților de comunicare dintre student și persoanele private de libertate / minori implicați în demersul de practică, demonstrată de datele obținute în urma aplicării unor instrumente specifice de asistență socială (ghidul de interviu semistructurat a fost elaborat și completat cu informații suficiente, dobândite în urma relaționării cu beneficiarii);
- calitate a documentelor întocmite;
- diversitate în realizarea activităților desfășurate;
- capacitate de lucru în echipă etc.

Data _____

Îndrumător practică _____

EVALUAREA LOCULUI DE PRACTICĂ DE CĂTRE STUDENT¹⁴

Numele și prenumele _____

student al _____ anul de studiu _____

a efectuat în perioada _____ stagiul de practică la _____

Îndrumător practică _____

CHESTIONAR

În ce măsură considerați că stagiul de practică v-a fost util?

1) în mare măsură;

¹⁴ Același model – adaptat și denumit “EVALUAREA LOCULUI DE PRACTICĂ DE CĂTRE VOLUNTAR”, se poate utiliza pentru persoanele care manifestă disponibilitate de a desfășura activitate de voluntariat

- 2) în mică măsură;
- 3) prea puțin.

Care au fost aspectele pozitive ale practicii?

Care au fost aspectele negative ale perioadei de practică?

Cum ați colaborat cu îndrumătorul de practică?

Cum ați aprecia calitatea instruirii practice?

- 1) foarte bună;
- 2) bună;
- 3) satisfăcătoare;
- 4) insuficientă.

Considerați că acest loc de practică poate fi recomandat și altor colegi?

1. DA

2. NU

Vă rugăm să adăugați orice alt comentariu pe care considerați necesar să-l comunicați în legătură cu acest stagiul de practică.

Data _____

Semnătura _____

EVALUAREA ÎNDRUMĂTORULUI DE PRACTICĂ DE CĂTRE STUDENT¹⁵

Numele și prenumele _____

student al _____ anul de studiu _____

a efectuat în perioada _____ stagiul de practică la _____

Îndrumător practică _____

CHESTIONAR

1. Care a fost frecvența activităților de îndrumare planificate?

¹⁵ Același model – adaptat și denumit “EVALUAREA ÎNDRUMĂTORULUI DE PRACTICĂ DE CĂTRE VOLUNTAR”, se poate utiliza pentru persoanele care manifestă disponibilitate de a desfășura activitate de voluntariat

- lunară;
- bilunară;
- săptămânală
-

2. Apreciați receptivitatea îndrumătorului față de întrebările și problemele ridicate de dvs.

Foarte receptiv Suficient de receptiv Receptiv Puțin receptiv Deloc receptiv

3. În ce măsură îndrumătorul de practică s-a implicat și v-a sprijinit în activitatea dvs.?

Foarte implicat Suficient de implicat Implicat Puțin implicat Deloc implicat

4. În general, cum ați aprecia activitatea îndrumătorului dvs. de practică?

Foarte bună Bună Satisfăcătoare Destul de slabă Slabă
5 4 3 2 1

OBS. _____

Semnătura _____ Data: _____

ANGAJAMENT DE CONFIDENȚIALITATE¹⁶

Subsemnatul / a,
student/ voluntar în cadrul
mă oblig să păstrez confidențialitatea tuturor informațiilor la care am acces pe
parcursul desfășurării activităților, în cadrul programului de practică / voluntariat pe
care îl desfășor și a oricăror altor informații care au fost considerate confidențiale,
conform reglementărilor legale în domeniu.

Nerespectarea acestui angajament duce la rezilierea acordului de practică /
voluntariat.

În cazul încetării acordului de practică / voluntariat cu
mă voi obliga să furnizez toate informațiile și materialele scrise pe care le posed ,
legate de activitatea desfășurată în cadrul programelor / activităților pe care le-am
derulat în cadrul penitenciarului / centrului de reeducare.

Data:.....

Semnătură student / voluntar

¹⁶ Confidențialitatea presupune nedeazăluirea informațiilor care pot periclita în mod direct sau indirect interesele
clienților sau ale organizației.

Tipuri de informații confidențiale:

- ◆ Datele personale ale beneficiarilor (nume, prenume, data nașterii, numele părinților, domiciliul);
- ◆ Starea de sănătate a beneficiarilor;
- ◆ Situația familială;
- ◆ Situația juridică a beneficiarilor;
- ◆ Situația financiară a beneficiarilor;
- ◆ Orice altă informație transmisă ca fiind confidențială.

II. 3.1.4. Model de bună practică privind activitatea desfășurată cu studenții și activitatea de voluntariat, la Penitenciarul Iași

A. Activitatea desfășurată cu studenții

CADRUL LEGAL

- *Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, cu modificările și completările ulterioare;
- *Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, cu modificările și completările ulterioare;
- *Legea nr. 293/2004 privind Statutul funcționarilor publici din Administrația Națională a Penitenciarelor*, completată și modificată prin *Ordonanța de Urgență 47/2006* și *Ordinul Ministrului Justiției nr. 2794/C/2004 pentru aprobarea Codului deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare*;
- *Regulamentul de Ordine Interioară*;
- *Regulamentul de Organizare și Funcționare*;
- *Legea nr. 466/2004 privind statutul asistentului social din România*;
- *Codul deontologic al asistentului social din România*;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 418/2007* prin care se aprobă Standardele naționale în domeniul educației și asistenței psihosociale a persoanelor private de libertate, Metodologia activităților de educație și asistență psihosocială desfășurate de specialiștii în domeniu și fișele postului pentru membrii Serviciului Educație și Asistență Psihosocială;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 469/2010* privind aplicarea programelor de asistență socială în unitățile subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor;
- *Deciziile Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 452/2008 și nr. 478/2009*, prin care se aprobă Manualul de proceduri al sistemului penitenciar;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 541/2010* pentru aprobarea instrucțiunilor privind modalitatea de gestionare și completare a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială, a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului și a Dosarului de Dezvoltare a Minorului;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 542/2010* pentru aprobarea părților componente și a conținutului Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială, a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului și a Dosarului de Dezvoltare a Minorului;
- *Legea nr. 84/1995 - Legea învățământului*;
- *Legea nr. 268/2003 pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr. 84/1995*.

CADRUL INSTITUȚIONAL

1. Protocol de colaborare – **Fișa nr. 1**;
2. Convenții de practică semestriale (ce se vor constitui în anexe la protocolul de colaborare încheiat cu instituția de învățământ superior) - **Fișa nr. 2**
3. Obiectivele de practică (stabilite de comun acord) – **Fișa nr. 3**

ACTIVITATEA DE PRACTICĂ – DOMENIUL ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. *Cunoașterea specificului instituției penitenciare de către studenții practicanți:*
 - prelucrarea prevederilor Regulamentului de Ordine Interioară și a regulilor de bază privind desfășurarea actului profesional (neimplicarea emoțională, distanța profesională, confidențialitatea datelor etc.);
 - prezentarea specificului unității de deținere, organizarea administrativă, caracteristicile profesiei de asistent social de penitenciare ;
 - cunoașterea particularităților privind utilizarea instrumentelor de lucru (chestionare, studii de caz ș.a.m.d.) pentru realizarea lucrărilor practice, ce presupun date statistice sau anamnestice.
- Orice instrumente de lucru pe care studenții practicanți intenționează să le aplice persoanelor private de libertate trebuie verificate de către îndrumătorii desemnați din cadrul serviciului Asistență Psihosocială, pentru eliminarea eventualelor itemilor ce presupun încălcarea confidențialității datelor personale sau obținerea de informații ce ar periclita siguranța locului de deținere.
2. *Repartizarea grupelor de practică (5 – max.10 studenți) pentru un asistent social, cu respectarea următoarelor:*
 - fiecare asistent social are propria *Mapă de practică* în care are evidența tabelară a studenților repartizați și datele de contact ale acestora;
 - fiecare student primește indicații privind documentele pe care le va studia (cu precădere legislația din domeniul de specialitate și cea specifică mediului carceral).
3. *Încadrarea în orarul Serviciului Asistență Psihosocială:*
 - o oră/săptămână/grupă/luna I - având calitatea de observator în cadrul programelor structurate de asistență socială;
 - o oră/săptămână/grupă/luna II - având calitatea de operator interviu în cadrul programelor structurate de asistență socială;
 - oră/săptămână/grupă/luna III - susținerea unor teme în cadrul programelor structurate de asistență socială.
4. *Evaluarea activităților de practică desfășurate;*
5. *Identificarea potențialilor voluntari și prezentarea oportunității de a lucra ca și voluntar;*
6. *Punerea la dispoziția penitenciarului a rezultatele studiilor desfășurate cu ocazia activității de practică a studenților, a celor utilizate în elaborarea lucrărilor de licență, master etc. Acestea vor avea pe copertă mențiunea – Realizat în Penitenciarul.....*

Universitatea „Petre Andrei” Iași
Facultatea de Sociologie și Asistență Socială
Catedra de Asistență Socială

Iași, str nr.;
Tel.; fax

Nr din

Administrația Națională Penitenciarelor
Penitenciarul Iași
Serviciul Educație și Asistență Psihosocială

Iași, str..... nr.
Tel.....fax:.....

Nr din

PROTOCOL DE COLABORARE

I. PĂRȚILE

Penitenciarul Iași, instituție cu personalitate juridică, cu sediul în Iași, str.
nr....., reprezentată prin, director

și

Universitatea „Petre Andrei” Iași, instituție cu personalitate juridică, cu sediul în Iași, str.
..... nr....., reprezentată prin, decan.

II. EXPUNERE DE MOTIVE

II.1. Reintegrarea socială a persoanelor private de libertate presupune un demers îndelungat, în care o componentă semnificativă o reprezintă dezvoltarea colaborării cu instituțiile și organizațiile societății civile în realizarea unor proiecte comune.

II.2. Cooperarea dintre cele două instituții partenere creează cadrul de organizare și colaborare care să contribuie la dezvoltarea activităților derulate cu persoanele private de libertate și la suplimentarea resurselor umane implicate.

III. OBIECTIVE GENERALE:

- Asigurarea cadrului necesar organizării practicii de specialitate și a voluntariatului în domeniul sociologiei și asistenței sociale, la nivelul celor trei cicluri de învățământ – licență, masterat și doctorat - în baza convențiilor de practică semnate anual, pe fiecare ciclu de învățământ, în conformitate cu strategia fiecărei părți contractante;
- Asigurarea cadrului necesar inițierii și derulării unor proiecte comune de cercetare/acțiune la nivel comunitar.

IV. BENEFICIARI

- persoanele înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, în cadrul Universității „.....”;
- persoanele private de libertate aflate în custodia așezământului de detenție.

V. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR:

Universitatea „Petre Andrei” Iași, prin Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Catedra de Asistență Socială

- Desemnarea coordonatorilor activităților derulate de persoanele înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, care să colaboreze cu îndrumătorii de practică sau de voluntariat, desemnați de instituția partener;
- Selectarea - în funcție de criteriile stabilite după o prealabilă consultare cu instituția penitenciară a persoanelor înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, care vor desfășura activități aplicative în cadrul practicii de specialitate, a programelor de voluntariat sau în cadrul proiectelor de cercetare-acțiune;

- Înaintarea, către conducerea penitenciarului, în vederea aprobării accesului în așezământul de

detenție, a listei nominale și a datelor de identificare ale coordonatorilor și persoanelor înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, desemnate să desfășoare activități aplicative în cadrul practicii de specialitate, a programelor de voluntariat sau în cadrul proiectelor de cercetare-acțiune;

- Respectarea, de către reprezentanții instituției de învățământ desemnați drept coordonatori ai activităților, precum și de către persoanele înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, în calitate de practicieni, a programului stabilit de comun acord cu instituția parteneră, precum și a standardelor de conduită impuse de normele de ordine interioară ale instituției penitenciare;

- Păstrarea, de către coordonatorii și persoanele înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, desemnate să desfășoare activități aplicative în cadrul practicii de specialitate, a programelor de voluntariat sau în cadrul proiectelor de cercetare-acțiune, a confidențialității informațiilor privind activitatea instituției partenere, a situației psihosociale și juridice a persoanelor custodiate, liberate condiționat sau a căror faptă este grațiată, exceptând datele oficiale puse la dispoziția publicului de către așezământul de detenție;

- Implicarea în formarea profesională inițială și continuă a sociologilor și asistenților sociali, în conformitate cu strategia educațională de la nivel local și național;

- Informarea și colaborarea în vederea ofertelor educaționale din domeniu specific, pentru formarea profesională continuă a personalului din penitenciar;

- Încheierea convențiilor de practică semestriale (ce se vor constitui în anexe la prezentul protocol).

Penitenciarul Iași

- Asigurarea accesului în penitenciar, pe baza programului stabilit și a normelor de funcționare internă, a cadrelor didactice desemnate drept coordonatori ai activităților aplicative, de voluntariat și de cercetare, precum și a persoanelor înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, selectate de conducerea instituției de învățământ universitar să participe la aceste activități;

- Desemnarea, din cadrul personalului instituției penitenciare, a îndrumătorilor pentru persoanele înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, care desfășoară activități aplicative și de cercetare în cadrul practicii de specialitate, a programelor de voluntariat sau a proiectelor de cercetare-acțiune în penitenciarul Iași;

- Respectarea de către personalul din unitate și de către personalul desemnat ca îndrumător, a programului de lucru stabilit de comun acord cu instituția de învățământ universitar parteneră și sprijinirea coordonatorilor și persoanelor înscrise la cursuri universitare/postuniversitare/de doctorat în domeniul sociologiei și asistenței sociale, desemnate să desfășoare activități în cadrul practicii de specialitate, a programelor de voluntariat sau în cadrul proiectelor de cercetare-acțiune, în vederea desfășurării în bune condițiuni a activităților care le revin acestora;

- Păstrarea, la cererea conducerii instituției de învățământ superior, a confidențialității unor informații privitoare la proiectele derulate de instituția de învățământ superior în așezământul de detenție, exceptând datele de ordin public;

VI. OBLIGAȚII COMUNE

- Promovarea în mass-media, în mod obiectiv, a imaginii celor două părți semnatare ale protocolului, precum și mediatizarea activităților desfășurate în comun, după caz;

- Organizarea, în colaborare, simpozioane, mese rotunde, dezbateri și întâlniri de lucru care vizează aspecte de interes comun;

- Realizarea de întâlniri de lucru anuale sau semestriale bilaterale, pentru planificarea activităților comune, în funcție de nevoile și resursele disponibile ale părților;

- Inițierea și implementarea de proiecte comune de cercetare, a unor programe comunitare în domeniul incluziunii sociale a persoanelor care au comis infracțiuni/aflate în executarea pedepselor privative de libertate;

- Furnizarea reciprocă de informații, date statistice și rezultate ale proiectelor derulate în parteneriat

- Asigurarea, în conformitate cu prevederile legale, a accesului reciproc la lucrări de specialitate, materiale documentare și date statistice;

- Delegarea unui reprezentant care să fie direct responsabil cu derularea acestui protocol.

VII. APLICAREA PROTOCOLULUI

Prezentul protocol se încheie pentru o perioadă de ani și va intra în vigoare la data semnării lui.

Durata sau obiectul prezentului protocol pot fi prelungite / completate prin act adițional.

VIII. DENUNȚARE

Oricare dintre cele două părți semnatare poate notifica celeilalte părți denunțarea protocolului cu 30 de zile înainte.

Protocolul nu poate fi denunțat înaintea finalizării programului/proiectului comun aflat în derulare sau pentru cel pentru care părțile au făcut deja cheltuieli materiale sau financiare.

IX. LITIGII

Toate litigiile care pot apărea din aplicarea sau interpretarea prezentului protocol se vor rezolva pe cale amiabilă.

Prezentul protocol s-a încheiat în două exemplare, ambele cu putere de original, câte unul pentru fiecare dintre părți, astăzi

UNIVERSITATEA „Petre Andrei” Iași

PENITENCIARUL Iași

Decan,

.....

Director,

.....

Șef de catedră,

.....

Director adjunct educație și asistență psihosocială

.....

Jurist,

.....

Jurist,

.....

Universitatea „Petre Andrei” Iași
Facultatea
Catedra
Iași, str nr.;
Tel.; fax
Nr din

Administrația Națională a Penitenciarelor
Penitenciarul
Serviciul Educație și Asistență Psihosocială
Iași, str..... nr.
Tel.....fax:.....
Nr din

C O N V E Ţ I E D E C O L A B O R A R E
- A N E X Ă L A P R O T O C O L U L N R ...-

1. Între Universitatea „Petre Andrei” Iași, cu sediul în str. nr., reprezentată prin și Penitenciarul Iași, cu sediul în str., reprezentat prin, s-a încheiat prezenta convenție privind desfășurarea practicii de specialitate în anul universitar, semestrul
2. Orele de practică penitenciară se vor desfășura pe subgrupe (constituite, fiecare, din maximum 10 studenți), conform programului stabilit de comun acord între conducerea celor două instituții.

Prezenta convenție s-a încheiat în 2 (două) exemplare, câte unul pentru fiecare dintre părți, astăzi

UNIVERSITATEA „Petre Andrei” Iași

PENITENCIARUL Iași

Decan,
.....

Director,
.....

Jurist,
.....

Jurist,
.....

Universitatea „Petre Andrei” Iași
Facultatea
Catedra
Iași, str nr.;
Tel.; fax
Nr din

Administrația Națională a Penitenciarelor
Penitenciarul
Serviciul Educație și Asistență Psihosocială
Iași, str..... nr.
Tel.....fax:.....
Nr din

OBIECTIVE DE PRACTICĂ

Anul universitar..... semestrul

- 1 Cunoașterea specificului asistenței sociale în mediul de deținere (cadrul legal și instituțional);
- 2 Evaluarea nevoilor de asistență socială ale beneficiarilor custodiați, din perspectiva capacității de adaptare la mediu, relaționare și comunicare în microgrup – colegii din camera de deținere;
- 3 Evaluarea nevoilor de asistență socială ale beneficiarilor custodiați – identificarea de pattern-uri ale excluderii sociale;
- 4 Evaluarea nevoilor de asistență sociofamilială ale beneficiarilor - factori ce au determinat flexibilizarea raporturilor de putere, în cuplul modern;
- 5 Cunoașterea conceptelor operaționale în domeniul asistenței sociale - *Calitatea Vieții* (indicatori).

UNIVERSITATEA „Petre Andrei” Iași

Decan,

.....

PENITENCIARUL Iași

Director,

.....

B. Activitatea desfășurată cu voluntarii

CADRUL LEGAL

- *Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, cu modificările și completările ulterioare;
- *Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, cu modificările și completările ulterioare;
- *Legea nr. 293/2004 privind Statutul funcționarilor publici din Administrația Națională a Penitenciarelor*, completată și modificată prin *Ordonanța de Urgență nr. 47/2006* și *Ordinul Ministrului Justiției nr. 2794/C/2004 pentru aprobarea Codului deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare*;
- *Regulamentul de Ordine Interioară*;
- *Regulamentul de Organizare și Funcționare*;
- *Legea nr. 466/2004 privind statutul asistentului social din România*;
- *Codul deontologic al asistentului social din România*;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 418/2007* prin care se aprobă Standardele naționale în domeniul educației și asistenței psihosociale a persoanelor private de libertate, Metodologia activităților de educație și asistență psihosocială desfășurate de specialiștii în domeniu și fișele postului pentru membrii Serviciului de Educație și Asistență Psihosocială;
- *Deciziile Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 452/2008 și Decizia nr. 478/2009* prin care se aprobă Manualul de proceduri al sistemului penitenciar;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 544/2007* privind părțile componente, regulile de manipulare, consultare și informare operativă ale Dosarului individual;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 541/2010* pentru aprobarea instrucțiunilor privind modalitatea de gestionare și completare a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială, a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului și a Dosarului de Dezvoltare a Minorului;
- *Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 542/2010* pentru aprobarea părților componente și a conținutului Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială, a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului și a Dosarului de Dezvoltare a Minorului;
- *Legea securității și sănătății în muncă nr. 319/2006*;
- *Hotărârea de Guvern nr. 1425/2006 privind Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii securității și sănătății în muncă nr. 319/2006*;
- *Legea voluntariatului nr. 195/2001*, cu modificările și completările ulterioare.

CADRUL INSTRUMENTAL - INSTITUȚIONAL

1. Voluntariatul se realizează la cererea specialistului (cu aviz de exercitare a profesiei eliberat de Colegiul Național al Asistenților Sociali din România), absolventului de studii superioare în domeniul asistenței sociale (fără aviz de exercitare a profesiei eliberat de Colegiul Național al Asistenților Sociali din România) sau a studentului din cadrul facultății de asistență socială.

2. În programul de audiențe al directorului adjunct educație și asistență psihosocială, potențialul student sau voluntar susține un interviu de evaluare

inițială. La interviu participă șeful Serviciului Asistență Psihosocială și un asistent social (după caz, în funcție de specializarea managerilor). Este etapa în care se pune la dispoziție o listă cuprinzând legislația din domeniul asistență socială și administrație penitenciară pentru studiu individual.

3. Cererea pentru activități de voluntariat va fi însoțită de copii după:

- Act identitate,
- Act studii,
- Alte tipuri de formări,
- Recomandări,

Administrația locului de deținere își rezervă dreptul de a solicita, după caz și alte documente.

4. Se desemnează un asistent social coordonator, care va întocmi *Contractul de Voluntariat* (modelul prezentat la secțiunea II.3.1.3);

5. *Contractul de Voluntariat* se întocmește în 2 exemplare. Acesta (însoțit de documentația prezentată la punctul 3) este avizat de consilierul juridic al unității, directorul adjunct educație și asistență psihosocială/șeful serviciului Asistență Psihosocială și este aprobat de către directorul unității. După semnare, un exemplar revine voluntarului, iar celălalt se opisează la Serviciul Asistență Psihosocială.

6. Șeful Serviciului Asistență Psihosocială include în orarul lunar, activitățile susținute de voluntar (acestea se regăsesc și în orarul activităților (specialistului) al asistentului social coordonator).

ACTIVITATEA DE VOLUNTARIAT – DOMENIUL ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. *Activități de familiarizare a voluntarilor cu specificul așezământului de detenție:*

- Prezentarea spațiilor destinate muncii de asistență socială;
- Participarea, timp de o lună, în calitate de observator, la tipul de activități prevăzut în *Contractul de Voluntariat*.

2. *Sarcinile repartizate vor ține cont de nivelul de pregătire și limitele de competență ale voluntarilor:*

a) voluntar student din cadrul Facultății de Asistență Socială:

- activități de evaluare socială – calitate de operator de interviu;
- programe structurate de asistență socială;
- activități și proiecte de scurtă durată;
- identificare sponsori (voluntarul poate avea ca și opțiune atragerea de sponsorizări în baza scrisorii de intenție emisă de unitatea de deținere) – **Fișa nr. 1**.

b) voluntar absolvent de studii superioare în domeniul asistenței sociale (fără aviz de exercitare a profesiei eliberat de Colegiul Național al Asistenților Sociali din România):

- activități de evaluare socială – calitate de operator de interviu;
- programe structurate de asistență socială;
- activități și proiecte de scurtă durată;
- mediere și intervenție în vederea soluționării nevoilor de asistență socială ale beneficiarilor (în relația cu instituții ale statului sau organizații nonguvernamentale);
- identificare sponsori (voluntarul poate avea ca și opțiune atragerea de sponsorizări în baza scrisorii de intenție emisă de unitatea de deținere) – **Fișa nr. 1**.

c) voluntar specialist (cu aviz de exercitare a profesiei eliberat de Colegiul Național al Asistenților Sociali din România):

- activități de evaluare socială;
- programe structurate de asistență socială;
- activități și proiecte de scurtă durată;
- mediere și intervenție în vederea soluționării nevoilor de asistență socială ale beneficiarilor (în relația cu instituții ale statului sau organizații nonguvernamentale);
- identificare sponsori (voluntarul poate avea ca și opțiune atragerea de sponsorizări în baza scrisorii de intenție emisă de unitatea de deținere) – exemplu prezentat în continuare, în **Fișa nr. 1**.

SOLICITARE *

Penitenciarul, prin intermediul Serviciului Educație și Asistență Psihosocială urmărește pregătirea revenirii în comunitate a persoanelor private de libertate, prin formarea unor conduite acceptate social și are ca domeniu de acțiune informarea și evaluarea din punct de vedere educațional, social și psihologic a persoanelor custodiate, precum și derularea programelor de specialitate, adresate populației carcerale. Urmărind scăderea numărului de persoane care comit infracțiuni și menținerea sentimentului de siguranță din comunitate, voluntarii din comunitate se implică activ în munca cu această categorie specială de persoane.

Pentru marcarea importanței implicării comunității în rezolvarea propriilor probleme, serviciile publice și private se reunesc, pentru a realiza un marș al voluntarilor pe străzile orașului.

Manifestarea se adresează cetățenilor orașului Iași, vizând sensibilizarea cetățenilor pentru a se implica în activități de voluntariat.

Penitenciarul Iași își propune ca prin implicarea mai activă a cetățenilor în activități de voluntariat, aceștia să cunoască și să înțeleagă mai bine problemele sociale ale persoanelor private de libertate / minorilor, din comunitatea în care trăiesc.

Pentru desfășurarea acestui eveniment, va fi necesar un anumit număr de materiale care vor fi folosite pentru diseminarea informațiilor. Materialele constau în:

- 6 tricouri imprimate cu mesaje sugestive, pentru sensibilizarea locuitorilor orașului Iași,
- 300 pliante format A4, color.

Suma necesară costurilor materialelor mai sus menționate este de 350 RON.

Dacă doriți să ne sprijiniți prin materiale sau orice sumă de bani, Penitenciarul asigură legalitatea prin întocmirea unui contract de sponsorizare cu dumneavoastră.

Față de cele prezentate, suntem onorați că ați avut timp și răbdarea necesară de a analiza solicitarea noastră.

Pentru informații suplimentare desemnăm, ca persoană de contact pe, asistent social, telefon, fax, e-mail.....

Cu deosebită considerație,

.....
Director
Penitenciarul

* Exemplul prezentat nu are caracter obligatoriu și reprezintă doar un model, care poate fi adaptat/completat în vederea aplicării și în cazul unor activități de promovare a voluntariatului în mediul penitenciar, într-un cadru organizat, activitățile de atragere a voluntarilor adresându-se instituțiilor și ONG-urilor care funcționează în domeniul social.

II.3.2. Elemente privind colaborarea cu instituții publice/ONG din cadrul comunității

Beneficiile colaborării cu reprezentanții societății civile, directe sau indirecte, imediate ori îndepărtate, economice sau spirituale constituie, de fapt, o punte de legătură între demersurile sistemului penitenciar de a susține persoanele condamnate în efortul lor de a reveni la o viață prosocială, pe de o parte, și disponibilitatea comunității de a-i prelua, revaloriza, reintegra pe cei excluși din cauza comportamentului lor antisocial, pe de altă parte.

Obiectivele principale ale programelor de reintegrare socială desfășurate în comunitate și/sau în penitenciar/centru de reeducare, cu sprijinul comunității, vizează:

- protecția comunităților locale prin acțiuni care presupun reducerea riscului de recidivă;

- sensibilizarea comunității locale pentru creșterea șanselor de reinserție socială;

- asigurarea legăturii dintre beneficiari și resursele acestora, într-o manieră care să îmbunătățească imaginea de sine, asertivitatea, abilitatea de rezolvare a problemelor.

Aceste obiective pot fi atinse prin:

- parteneriatul cu instituții de stat (ex: Serviciile de Probațiune, școli, biserici, instituții de sănătate, Direcții Generale de Asistență Socială, Poliție, Primării locale, Agenții Locale/Județene de Ocupare a Forței de Muncă) și organizații nonguvernamentale, potențiali angajatori – patronate și sindicate, mass-media;

- derularea unor programe de dezvoltare comunitară în scopul implicării partenerilor și a membrilor comunității locale în:

- identificarea soluțiilor la problemele persoanelor care urmează să fie liberate și care nu beneficiază de suport social, prezentând un risc criminogen crescut;
- stimularea resurselor (colective, sociale) existente;
- atragerea și crearea de noi resurse;
- dezvoltarea de noi servicii sociale;
- identificarea dificultăților existente pe plan local în ceea ce privește reintegrarea socială a persoanelor care au executat o pedeapsă privativă de libertate sau au fost sancționate cu măsura internării într-un centru de reeducare;
- elaborarea și actualizarea unei liste cu servicii de asistență și consiliere care pot fi mobilizate la nivel local, pentru reintegrarea socială a persoanelor liberate și a familiilor acestora;
- analizarea unor cazuri concrete, a problemelor, identificarea soluțiilor de rezolvare, prezentarea succesorilor obținute.

- prin informarea și sensibilizarea opiniei publice atât în legătură cu nevoile și problemele persoanelor care au executat o pedeapsă privativă de libertate sau au fost sancționate cu măsura internării într-un centru de reeducare și a familiilor acestora, cât și cu modalitățile concrete de soluționare a acestora (articole de presă, emisiuni radio, TV, conferințe, întâlniri publice, etc.).

Tehnici de intervenție în comunitate:

- medierea (între persoana liberată și familie, comunitate, reprezentanți ai instituțiilor etc.);

- negocierea (metodele și tehnicile folosite în programele și activitățile de reintegrare socială se determină în funcție de nevoile evaluate, de gradul de risc identificat, însă, în acest proces, are loc și negocierea cu beneficiarul, în funcție de interesele și prioritățile sale);

- împuternicirea (ajutarea și susținerea beneficiarilor de a se percepe ca fiind agenți activi în identificarea soluțiilor la propriile probleme);
- advocacy (reprezentarea persoanelor private de libertate în fața instituțiilor și a reprezentanților autorităților din comunitate, precum și exercitarea de presiuni prin mijloace mass-media, publicații etc., pentru ca acestea să sprijine procesul de reintegrare socială).

II.3.2.1. Etapele construirii unui parteneriat

Un pas important în construirea parteneriatului este să ne asigurăm că toți cei implicați în parteneriat cunosc la ce anume se referă parteneriatul, care sunt responsabilitățile fiecărei părți și care sunt rezultatele așteptate. Stabilirea și implementarea unui parteneriat sau a unei colaborări este un proces dinamic. Procedura include mai multe etape:

- contactul inițial și pregătirea;
- elaborarea și semnarea acordului de parteneriat / protocolului de colaborare (atunci când este necesar);
- stabilirea unui program de lucru / de desfășurare a activităților (diagrama GANTT¹⁷);
- implementarea programului de lucru;
- monitorizarea și evaluarea continuă.

Pregătirea

În această etapă se realizează:

- cercetarea asupra contextului în care va opera parteneriatul ;
- identificarea, evaluarea și măsurarea punctelor tari și a punctelor slabe (analiza SWOT) în aria în care va funcționa colaborarea;
- identificarea partenerilor potriviți;
- stabilirea rolurilor clare pentru fiecare partener implicat.

Elaborarea acordului / protocolului de colaborare

În elaborarea unui proiect de *acord / protocol de colaborare* trebuie parcurși următorii pași:

1. Definirea scopului care rezolvă o problemă / nevoie identificată;
2. Stabilirea echipei care va constitui relația de parteneriat (cu specificarea obligațiilor fiecărui partener implicat în derularea parteneriatului);
3. Stabilirea beneficiarilor;
4. Stabilirea obiectivelor parteneriatului;
5. Analiza resurselor;
6. Operaționalizarea obiectivelor în activități (criterii SMART);
7. Stabilirea duratei parteneriatului;
8. Planificarea activităților;
9. Elaborarea planului de evaluare;
10. Definirea clară a rezultatelor așteptate;
11. Identificarea factorilor de risc.

Semnarea acordului / protocolului de colaborare

Partenerii își asumă relația de parteneriat, programul/activitățile stabilite prin cooperare, pentru o perioadă stabilită de ambele părți.

Implementarea

¹⁷ A se vedea modelul de grafic "Diagrama GANTT", prezentat în lucrarea Cojocar, Ș. (2006), *Proiectul de intervenție în asistență socială*, Editura Polirom, Iași, pag. 149

Partenerii aplică programul/activitățile asumate în cadrul acordului.

Monitorizarea și evaluarea

Partenerii analizează rezultatele obținute în raport cu obiectivele asumate și, după caz, direcțiile de acțiune pentru îmbunătățirea demersurilor necesare atingerii acestora.

Rolul asistentului social, în cadrul unui parteneriat de natură socială presupune următoarele responsabilități:

- identifică potențiali parteneri;
- contribuie la elaborarea proiectului de acord / protocol de colaborare;
- implementează activitățile stabilite în cadrul acestuia;
- participă la monitorizarea și evaluarea parteneriatului, din prisma instituției pe care o reprezintă.

II.3.2.2. Modele de acord de parteneriat / protocol de colaborare cu reprezentanți ai comunității locale

Exemplul nr. 1

Protocol de colaborare cu Centrul Creștin de Reintegrare Socială „ONISIM” , realizat de Penitenciarul Bistrița

Ministerul Justiției
Administrația Națională a Penitenciarelor
Penitenciarul Bistrița
Nr. din.....

Centrul Creștin de Reintegrare Socială
„ONISIM”

Nr. din

PROTOCOL DE COLABORARE

I. PĂRȚILE

Penitenciarul Bistrița, instituție cu personalitate juridică, cu sediul în,
reprezentată prin domnul, în calitate de director,

și

Centrul Creștin de Reintegrare Socială „ONISIM”, instituție cu personalitate juridică, cu sediul în
....., reprezentată prin domnul în calitate de vicepreședinte;

Având în vedere faptul că modul în care o societate se preocupă de problematica persoanelor care
intră în conflict cu legea este un indicator al progresului social;

Fiind conștienți că numai prin colaborarea dintre așezămintele penitenciare, instituțiile de stat și
societatea civilă se poate acționa cu eficiență pentru resocializarea persoanelor private de libertate;

Știut fiind faptul că menținerea legăturii cu mediul de suport reprezintă unul dintre elementele
fundamentale de creștere a șanselor de recuperare a persoanelor private de libertate;

Penitenciarul Bistrița și Centrul Creștin de Reintegrare Socială Bistrița își propun să colaboreze în
vederea realizării unor activități care să ajute persoanele private de libertate să se reintegreze în societate și
să-i determine să adopte modele de viață care să se conformeze legii și regulilor de conviețuire socială și
încheie prezentul PROTOCOL.

II. BENEFICIARII

Beneficiarii protocolului sunt persoanele private de libertate din Penitenciarul Bistrița lipsite de
suport moral și social, necesar incluziunii sociale.

III. OBIECTUL PROTOCOLULUI

Protocolul se încheie în scopul asigurării cadrului de colaborare între cele 2 părți în vederea
desfășurării de programe și de acțiuni comune, care să contribuie la facilitarea reintegrării sociale a
persoanelor private de libertate din Penitenciarul Bistrița lipsite de suport moral și social, necesar
incluziunii sociale.

IV. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR

Centrul Creștin de Reintegrare Socială "ONISIM":

- a) asigură personal care să susțină programul „O Mâna Întinsă” și activitățile moral - religioase de duminică;
- b) asigură ajutor material și moral persoanelor private de libertate / minorilor din penitenciarul Bistrița;
- c) asigură integrarea acestora în societate după liberare prin:
 - oferirea unei locuințe pe o perioadă determinată;
 - căutarea unor locuri de muncă;
 - acordarea de sprijin moral în vederea integrării lor în societate.

Penitenciarul Bistrița:

- a) permite accesul reprezentanților desemnați de președintele Centrului Creștin de Reintegrare Socială „Onisim” în așezămintele de detenție;
- b) asigură spațiul pentru desfășurarea în condiții optime a activităților reprezentanților Centrul Creștin de Reintegrare Socială „Onisim” ;
- c) întocmește programele și orarele de desfășurare a programului „O Mâna Întinsă” și a activităților moral religioase de duminică;
- c) întocmește la cerere, caracterizări și recomandări pentru persoanele custodiate care urmează să fie preluate de Centrul Creștin de Reintegrare Socială „Onisim” ;

V. OBLIGAȚII COMUNE

- a) Asigurarea accesul la lucrări de specialitate, materiale documentare și date statistice în vederea realizării unei baze de date comune;
- b) Asigurarea mediatizării activităților întreprinse;
- c) Organizarea și participarea la simpozioane, mese rotunde, întâlniri de lucru, care vizează aspecte de interes comun.

VI. APLICAREA PROTOCOLULUI

Prezentul protocol se încheie pentru o perioadă de 1 an și va intra în vigoare la data semnării lui.
Durata prezentului protocol pot fi prelungită prin act adițional.

VII. LITIGII

Toate litigiile care pot apărea din aplicarea sau interpretarea prezentului protocol se vor rezolva pe cale amiabilă.

Prezentul protocol s-a încheiat în două exemplare, ambele cu putere de original, câte unul pentru fiecare dintre părți, astăzi

PENITENCIARUL BISTRIȚA

DIRECTOR,

Jurist,

.....

CENTRUL „ONISIM”

PREȘEDINTE,

Jurist,

.....

Exemplul nr. 2

Protocol de cooperare cu Serviciul Public de Asistență Socială Baia Mare, realizat de către Penitenciarul Baia Mare

Ministerul Justiției

Administrația Națională a Penitenciarelor

Penitenciarul Baia Mare

Nr.....din.....

Serviciul Public de Asistență Socială Baia Mare

Nr.....din.....

PROTOCOL DE COLABORARE

Între următoarele părți semnatare

PENITENCIARUL BAI A MARE, instituție cu personalitate juridică, cu sediul în,
reprezentat prin, în calitate de director

și

SERVICIUL PUBLIC DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ BAI A MARE, instituție cu personalitate juridică, cu sediul
în, reprezentat prin,
în calitate de director

I. CADRUL LEGAL

În condițiile prevederilor:

- *H.G. nr. 1849/2004 privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor și ale Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare;*
- *Deciziei directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 418/2007 referitoare la Standardelor naționale în domeniul educației și asistenței psihosociale a persoanelor private de libertate;*
- *Planului de măsuri pentru eficientizarea sistemului penitenciar 2010;*
- *O.G. nr. 68/2003, ordonanța privind serviciile sociale;*
- *Legii nr. 47/2006, privind sistemul național de asistență socială;*
- *Legii nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale.*

II. BENEFICIARII

Persoanele private de libertate din Penitenciarul Baia Mare, cu domiciliul legal sau reședința pe raza municipiului Baia Mare.

III. SCOPUL PROTOCOLULUI

Colaborarea părților în vederea sprijinirii incluziunii sociale a persoanelor private de libertate care se liberează din penitenciar.

IV. OBIECTUL PROTOCOLULUI

- pregătirea persoanelor private de libertate pentru punerea în libertate și oferirea de sprijin celor fără posibilități materiale: asigurarea venitului minim garantat, oferirea unei mese la cantina socială (după caz) și sprijin pentru minori prin intermediul Consiliului Consultativ al Copilului;
- asigurarea transferului de bune practici între cele două instituții în domeniul incluziunii grupurilor vulnerabile;
- derularea unor programe care să faciliteze reinsertia socială, organizate pe baza nevoilor identificate la nivelul beneficiarilor fiecărui partener, concretizate prin acte adiționale la prezentul protocol.

V. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR

PENITENCIARUL BAIA MARE:

- aduce la cunoștința Serviciului Public de Asistență Socială Baia Mare cazurile persoanelor care au executat o pedeapsă privativă de libertate, au domiciliul legal sau reședința pe raza municipiului Baia Mare și necesită sprijin social;
- permite, la cererea conducerii Serviciului Public de Asistență Socială Baia Mare, accesul specialiștilor acestei instituții în penitenciar, pentru documentarea specifică în privința cazurilor sociale gestionate sau pentru informarea persoanelor private de libertate cu privire la serviciile de asistență socială oferite;
- prezintă serviciile oferite de Serviciul Public de Asistență Socială Baia Mare persoanelor private de libertate care vor fi discutate în comisia de liberare condiționată, în cadrul programului de pregătire pentru liberare;
- informează angajații Serviciului Public de Asistență Socială Baia Mare cu privire la prevederile Regulamentului de Ordine Interioară al penitenciarului;
- desemnează o persoană de contact pentru relația permanentă cu Serviciul Public de Asistență Socială Baia Mare, care să asigure desfășurarea activităților specifice colaborării.

SERVICIUL PUBLIC ASISTENȚĂ SOCIALĂ BAIA MARE:

- oferă servicii specializate, conform prevederilor legale, persoanelor care au executat o pedeapsă privativă de libertate și care s-au prezentat la sediul Serviciului Public de Asistență Socială Baia Mare pentru a solicita sprijin social;
- pune la dispoziția persoanelor private de libertate care vor fi discutate în comisia de liberare condiționată, în cadrul programului de pregătire pentru liberare, prin intermediul personalului propriu sau al pliantelor informative, informații despre serviciile oferite de Serviciul Public de Asistență Socială Baia Mare;
- asigură personal calificat în vederea desfășurării în bune condiții a activităților și atingerii obiectivelor protocolului;
- desemnează o persoană de contact pentru relația permanentă cu Penitenciarul Baia Mare, care să asigure desfășurarea activităților specifice colaborării;
- se asigură de respectarea, de către specialiștii desemnați să desfășoare activități în penitenciar, a Regulamentului de Ordine Interioară a Penitenciarului Baia Mare.

VI. OBLIGAȚIILE COMUNE

- asigură accesul la lucrări de specialitate, materiale documentare și date statistice în vederea realizării unei baze de date comune;
- promovează, în mod obiectiv, imaginea celor două părți semnatare ale protocolului, și mediatizarea activităților desfășurate în comun
- organizează/ participă la simpozioane, mese rotunde, întâlniri de lucru care vizează aspecte de interes comun.

VII. PROTECȚIA INFORMAȚIILOR

Fiecare parte va asigura confidențialitatea informațiilor transmise și a provenienței lor, dacă partea care le-a furnizat precizează că acestea au un asemenea caracter. Informațiile și suportul material

primite în conformitate cu prevederile prezentului protocol, vor putea fi transmise unei terțe părți numai cu aprobarea prealabilă a părții furnizoare.

VIII. DURATA PROTOCOLULUI

Protocolul se încheie pe durată de 1 an de la data semnării, cu posibilitatea de prelungire, cu acordul scris al ambelor părți.

Durata prezentului protocol poate fi prelungită prin act adițional.

VIII. DENUNȚARE

Oricare din părți poate notifica celeilalte denunțarea protocolului cu cel puțin 90 de zile înainte.

IX. LITIGII

Toate litigiile care pot apărea din aplicarea sau interpretarea prezentului protocol se vor rezolva pe cale amiabilă.

X. CLAUZE FINALE

Prezentul protocol intră în vigoare la data semnării acestuia de către părți. Modificarea și/sau completarea prezentului protocol, pot fi făcute numai în scris, cu acordul părților, prin act adițional semnat de ambele părți.

În cazul în care părțile semnatare consideră că pot derula și alte activități identificate, în comun, în afara activităților prevăzute, obiectul protocolului se poate completa prin act adițional.

Prezentul protocol a fost încheiat astăzi _____, în două exemplare originale, câte unul pentru fiecare parte.

PENITENCIARUL BAIA MARE

Director,

Jurist,

SERVICIUL PUBLIC DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Director,

Jurist,

II.3.2.3. Exemple de bună practică privind colaborarea cu parteneri din comunitate

A. CENTRUL CREȘTIN DE REINTEGRARE SOCIALĂ A FOȘTILOR DEȚINUȚI ONISIM - Bistrița

1. Descrierea generală a serviciilor oferite de Centrul creștin de reintegrare socială a foștilor deținuți ONISIM - Bistrița

Serviciul de reintegrare socială a persoanelor care au suferit condamnări privative de libertate este o componentă importantă a activității Centrului „Onisim”. Intervențiile asupra persoanelor private de libertate - pregătirea pentru reintegrarea în mediul social - sunt benefice atât pentru persoana custodiată, cât și pentru mediul din care face parte, prin reintegrare realizându-se uniunea elementelor de stabilitate necesare unui comportament social adecvat.

Persoanele private de libertate care urmează să fie liberate constituie o categorie vulnerabilă, expusă riscului excluderii sociale și marginalizării, întâmpinând dificultăți la angajare datorită cazierului și reticenței angajatorilor. De asemenea, foarte multe persoane private de libertate nu au studiile și calificarea necesare accesării unui loc de muncă, nu beneficiază de sprijinul familiei, motiv pentru care nu se pot întreține și nu au unde să locuiască.

Furnizarea serviciilor sociale de către Centrul „Onisim” se realizează la solicitarea și cu participarea beneficiarului, cu acordul scris al acestuia. Beneficiarii participă, atât în penitenciar, cât și după liberare, la programele de consiliere, fiind implicați direct în consiliere prin realizarea de teme și exerciții care contribuie la dezvoltarea autonomiei, dezvoltarea personalității și întărirea caracterului, trezirea conștiinței civice, intensificarea dorinței de a se reintegra în societate.

Obiectivele activităților desfășurate de Centrul „Onisim” vizează trei planuri, iar atingerea lor poate să ducă la ruperea *cercului vicios „închisoare – libertate – închisoare”*.

- Rezolvarea problemelor asociate comportamentului infracțional/ prevenirea recidivei;
- Rezolvarea problemelor de tip profesional, prin identificarea unui loc de muncă și obținerea unei calificări profesionale (dacă este cazul);
- Rezolvarea problemelor sociale – integrare în societate, refacerea relației cu familia.

Un alt obiectiv important este însușirea unor valori moral-spirituale creștine, care să devină un puternic factor de stabilitate pentru reintegrarea acestor persoane prin consiliere și educație moral-spirituală creștină.

2. Grupurile țintă

Persoanele vizate sunt cele liberate din Penitenciarele Bistrița, Târgu-Mureș, Aiud și Gherla, care, după executarea pedepsei privative de libertate nu dispun de sprijin moral și afectiv din partea familiei sau a mediului de suport. Beneficiarii Centrului „Onisim” sunt persoane de sex masculin.

3. Aria de acoperire

Regiunea Nord-Vest și Centru

4. Servicii oferite au ca scop reintegrarea socială a foștilor deținuți, prin:

- identificare și evaluare;
- informare în domeniu;
- consiliere socială;
- consiliere psihologică;
- mediere socială;
- cazare pe perioadă determinată.

5. Activități derulate:

Activitatea Centrului „Onisim” se desfășoară în două etape: prima etapă, în „interiorul” penitenciarului (pe perioada executării detenției de către persoanele private de libertate) și a doua etapă, în „exteriorul” penitenciarului, după liberarea persoanelor private de libertate (care sunt preluate în cadrul Centrului „Onisim”).

Principalele activități desfășurate în penitenciare și în spațiile centrului sunt:

➤ Informare:

- informarea grupului țintă din penitenciare, cu privire la serviciile oferite de Centrul „Onisim”;
- informarea comunității, a opiniei publice privind activitatea organizației.

Activitatea de informare se realizează în cadrul unui program denumit generic „O mână întinsă spre tine” în Penitenciarele Bistrița, Gherla, Târgu-Mureș și Aiud.

După stabilirea, de comun acord cu penitenciarele, a tematicii și orarul programului, informarea inițială cu privire la ofertele Centrului se realizează prin intermediul unui pliant de informare, discuții libere sau prin mijloace media (televiziunea cu circuit închis din penitenciar).

Informarea opiniei publice se realizează prin broșuri, apariții mass-media, pagină web, întâlniri cu sponsorii și instituțiile partenere etc.

➤ Identificare și evaluarea:

- identificarea, evaluarea și luarea în evidență a persoanelor private de libertate care doresc să beneficieze de sprijinul Centrului „Onisim”;
- analiza veridicității informațiilor primite de la beneficiari.

În urma informării, persoanele private de libertate care își exprimă în mod liber dorința de a participa la ședințele de consiliere și pregătire pentru liberare, vor completa și semna, o cerere de luare în evidență. Se vor stabili, la prima întâlnire, regulile de grup și se va completa o fișă de evaluare inițială pentru identificarea nevoilor individuale și de grup. Verificarea veridicității informațiilor primite de la persoanele private de libertate va fi realizată, cu acordul scris al acestora, prin accesul la informațiile din dosarul individual.

Beneficiarii care intră în programul centrului semnează o cerere prin care sunt luați în evidență și înregistrați într-un registru de evidență. Se va completa, de asemenea, o evaluare inițială a beneficiarilor pentru identificarea nevoilor sociale individuale.

➤ Consiliere socială:

- ședințe de consiliere individuală și de grup cu persoanele custodiate de penitenciare;
- ședințe de consiliere individuală și de grup cu persoanele cazate în spațiile Centrului „Onisim”;
- program de grup dezvoltare a abilităților și deprinderilor de viață;
- sprijin și îndrumare în relația cu instituțiile publice pentru obținerea documentelor (ex: de identitate) necesare;
- obținerea drepturilor sociale.

În penitenciar - Consilierea individuală și de grup se realizează în cadrul programului „O mână întinsă spre tine” prin parcurgerea tematicii stabilite și discuții individuale.

În Centrul „Onisim” - Consilierea individuală și de grup se realizează prin programe (Programul „Prevenirea consumului de substanțe toxico-dependente”, programul de dezvoltare a abilităților de viață, programul de consiliere și educație socială), întâlniri planificate periodic și la solicitarea beneficiarilor. Întâlnirile sunt consemnate într-un raport/raport de întrevvedere, întocmit de cel responsabil cu derularea programelor.

➤ Consiliere psihologică:

- optimizare personală și intervenție psihologică;

- program "Consiliere Vocațională și Orientare în Carieră";

În penitenciar - În cadrul programului „O mână întinsă spre tine” se asigură, la cererea persoanelor private de libertate, consiliere psihologică individuală. Consilierea individuală, intervenția psihologică și, dacă este cazul, programul „Consiliere Vocațională și Orientare în Carieră” și optimizare personală continuă și după ce persoanele private de libertate se liberează și vor fi cazate în spațiile Centrului „Onisim”.

În Centrul “Onisim - Fiecare beneficiar al centrului beneficiază de evaluare psihologică, îndrumare psihologică. Acestea sunt acordate la nevoie sau la solicitarea persoanei/beneficiarului.

➤ **Consiliere religioasă**

Prin **programele religioase** se urmărește creșterea nivelului de dezvoltare morală și implicarea efectivă a lui Dumnezeu în viețile persoanelor private de libertate, care să aducă vindecare spirituală, dat fiind faptul că sentimentul vinovăției este foarte puternic la acest tip de persoane. Fiecare beneficiar este liber să aleagă o confesiune potrivit cu convingerile sale religioase, deoarece, filosofia Centrului “Onisim” este că biserica are un rol important în reintegrarea socială a foștilor deținuți.

Programul de dezvoltare moral-religioasă derulat în două penitenciare (Bistrița și Tg. Mureș) și în spațiile Centrului “Onisim” urmărește să atingă două scopuri majore:

- dezvoltarea conștiinței morale și a comportamentelor prosoziale;
- dezvoltarea și exersarea abilităților de raționament moral.

➤ **Cazare pe perioadă determinată**

Beneficiarii sunt cazați în Centrul “Onisim” în baza unui contract de acordare de servicii sociale în care sunt menționate drepturi, obligațiile și perioada de cazare. Aceștia dispun de o cameră tip garsonieră cu două locuri. Fiecare garsonieră este dotată cu 2 paturi, 2 dulapuri, masă, o mini bucătărie și baie. Pentru bunurile aflate în proprietatea fundației sunt întocmite fișe de inventar care sunt aduse la cunoștința beneficiarilor. Accesul în clădire se face până la ora 23,00, iar pentru cazurile în care se constată lipsa unei persoane pentru mai mult de 24 ore, este utilizat un caiet de consemnări.

Identificarea beneficiarilor:

În cadrul programelor derulate în fiecare penitenciar, cu colaborarea serviciului Educație și Asistență Psihosocială, sunt selectați potențialii beneficiari după următoarele criterii:

- a. să fie persoane de sex masculin;
- b. să participe la programul desfășurat de Centrul „Onisim” în cadrul penitenciarului;
- c. să fie foști deținuți care nu mai au familii sau alte mijloace de subzistență;
- d. să nu sufere de boli transmisibile sau boli psihice;
- e. să fie apti medical pentru a munci;
- f. să dea dovadă de seriozitate, interes și să nu fie sancționați disciplinar, pe perioada programului desfășurat.

Parteneri:

Pe întreg parcursul derulării proiectului, Centrul „Onisim” are în vedere colaborarea cu alte instituții sau organizații neguvernamentale, astfel încât serviciile sociale acordate să răspundă nevoilor identificate ale beneficiarilor.

În acest sens, organizația a încheiat contracte de parteneriat și protocoale de colaborare cu D.G.A.S.P.C. Bistrița-Năsăud – Centrul “Sf. Pavel”, Asociația „Moralia”, Asociația „Benita”, Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Bistrița-Năsăud, Penitenciarul Bistrița, Penitenciarul Gherla, Penitenciarul Aiud și Penitenciarul Tg. Mureș.

De ce este un exemplu de bună practică?

Utilitate

Un număr însemnat de persoane care au executat o pedeapsă privativă de libertate, nu au unde să locuiască și întâmpină dificultăți în identificarea unui loc de muncă, se confruntă cu vechile anturaje și probleme. Potrivit rapoartelor sectorului educație și asistență psihosocială din penitenciarele Bistrița, Târgu-Mureș și Gherla, un mare procent dintre persoanele care au executat o pedeapsă privativă de libertate recidivează pe fondul acestor probleme. Din punctul de vedere al organizației, foștii deținuți, prin specificul profilului pe care-l au, reprezintă o problemă socială care trebuie tratată cu responsabilitate și obiectivitate.

Intervenția pe acest segment de populație conduce la efecte benefice, pe termen lung, asupra comunității și regiunii în care aceștia se întorc prin creșterea nivelului de trai, reducerea sărăciei, reducerea discriminării pe piața muncii, creșterea egalității de șanse, creșterea incluziunii sociale, prevenirea marginalizării sociale și reducerea riscului de recidivă.

Acordarea de servicii sociale de către Centrul „Onisim” pentru fostele persoane private de libertate care nu mai au locuință sau nu se mai pot întoarce în cadrul familial conduce la reintegrarea reală în comunitate inclusiv prin identificarea unui loc de muncă.

Model de parteneriat al autorităților locale

Activitatea Centrului „Onisim” nu s-a bazat pe un model de parteneriat cu autoritățile locale, contactul cu aceste instituții realizându-se în mod tangențial în funcție de nevoile procesului de reintegrare. Pe parcurs însă, s-a conturat necesitatea unui parteneriat concret care, împreună cu Penitenciarul Bistrița, este promovat la nivel local. Parteneriatul constă în stabilirea unei colaborări articulate între cele patru categorii principale de actori sociali implicați în reintegrarea foștilor deținuți (ONG-uri, culte religioase, patronate și instituții publice).

Rezultate foarte bune

- Asistarea unui număr de aproximativ 150 beneficiari cazați și mediați pe piața muncii;
- Activitate neîntreruptă în penitenciarele menționate, constând în programe sociale și moral-religioase începând din anul 2000, la care au participat un număr de aproximativ 700 de persoane private de libertate;
- Participarea la elaborarea Strategiei Naționale de Reintegrare Socială a persoanelor private de libertate inițiată de Administrația Națională a Penitenciarelor - 2010;
- Dezvoltarea instituției voluntariatului, prin recrutarea unui număr de 30 de voluntari, specialiști în diverse domenii.

II. 4. Managementul activităților de asistență socială

Activitățile de asistență socială fac parte din rândul activităților specifice destinate facilitării reinsertiei sociale, desfășurate în cadrul serviciului asistență psihosocială.

Activitățile de asistență socială desfășurate în așezămintele de detenție cuprind:

- **activități directe**, desfășurate cu persoanele custodiate:
 - evaluare;
 - consiliere;
 - programe / activități.
- **activități cu caracter indirect**:
 - evaluarea rezultatelor demersurilor de specialitate întreprinse;
 - stabilirea priorităților intervențiilor specifice, în raport cu obiectivele stabilite;
 - interpretarea rezultatelor în urma aplicării instrumentelor de lucru;
 - completarea documentației activității de asistență socială, a documentelor cu caracter multidisciplinar sau administrativ;
 - colaborarea cu personalul din sectorul educație și asistență psihosocială, din celelalte sectoare de activitate din unitate, cu reprezentanți ai instituțiilor din comunitate;
 - contactarea mediului de suport în scopul soluționării problemelor sociale ale persoanelor private de libertate.

Activitățile de asistență socială, desfășurate în mod direct cu persoanele custodiate, sunt incluse în planurile de muncă semestriale și anuale ale sectorului reintegrare socială și trebuie să fie adecvate cerințelor metodologice ale profesiei, specificului unității și nevoilor identificate la nivelul populației carcerale.

Activitățile individuale de asistență socială sunt constituite din activitățile curente desfășurate în mod individual de către fiecare asistent social, în concordanță cu atribuțiile stabilite în fișa postului.

Planificarea și organizarea activităților individuale de asistență socială este realizată de către fiecare asistent social, sub forma orarului de activități (al specialistului). Este indicat să se aloce cel puțin jumătate din timpul unei zile de lucru, pentru activitățile directe, desfășurate cu persoanele private de libertate sau minorii, iar restul timpului să fie folosit pentru activitățile indirecte.

În cazul apariției unor situații neprevăzute, care pot perturba desfășurarea activităților planificate în orarul individual (ex: întâlnire de lucru neanunțată / neplanificată cu un reprezentant al comunității locale, cu un membru din cadrul mediului de suport al persoanei private de libertate etc.), se va proceda la replanificarea, în cel mai scurt timp, a activităților care nu au fost realizate.

Managementul activităților de asistență socială, la nivelul sectorului reintegrare socială, presupune stabilirea scopurilor, a obiectivelor spre care va fi orientată activitatea, precum și acțiunile, resursele necesare și alocarea acestora, în vederea îndeplinirii lor.

Managementul activităților se centrează pe coordonarea, organizarea și direcționarea tuturor intervențiilor destinate asigurării de servicii specializate în domeniul asistenței sociale.

Metodologia de organizare și funcționare privind activitățile de management vizează:

- proceduri de lucru cu persoanele custodiate;
- proceduri de transmitere a informațiilor;
- proceduri de lucru în echipa multidisciplinară de la nivelul unităților penitenciare / centrelor de reeducare;
- proceduri de asigurare a confidențialității informațiilor;
- proceduri legate de accesul personalului la baza de date și informații a fiecărui penitenciar sau centru de reeducare.

Acestea se regăsesc în:

- *Manualul de proceduri al sistemului penitenciar*, aprobat prin Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 452/2008 (A003 Domeniul: Educație și Asistență Psihosocială cod 03);
- Decizia Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 478 /2009, anexă la *Manualul de proceduri al sistemului penitenciar – subdomeniul Proceduri de lucru pentru specialiștii care își desfășoară activitatea în domeniul educației și asistenței psihosociale din centrele de reeducare cod – 04*.

Managementul activităților de asistență socială, din perspectiva profesionistului implicat direct în procesul de recuperare, se bazează pe următoarele funcții: planificarea, organizarea, coordonarea, monitorizarea, evaluarea.

Prin **planificare** asistentul social stabilește scopul activităților și decide asupra metodelor de aplicat în vederea realizării acestora. Activitățile de educație și asistență psihosocială sunt planificate în baza legii de executare a pedepselor și sancțiunilor privative de libertate. În programele de asistență socială și în activitățile de asistare și consiliere, în cadrul planificării, sunt colectate datele în vederea evaluării nevoilor, a situațiilor problematice care reclamă soluționare. Sunt stabilite scopurile specifice și se trece la fixarea și dezvoltarea obiectivelor, în conformitate cu reglementările normative în vigoare și cu termenele specificate de lege, în concordanță cu planul cadru de activități, fișa postului fiecărui specialist, calendarul activităților etc., cu stabilirea **priorităților** și determinarea **procedurilor** de urmat pentru îndeplinirea obiectivelor.

Prin **organizarea activităților** se urmărește atât crearea acelor mecanisme care să conducă la punerea în practică a activităților planificate, cât și deținerea/dezvoltarea unor abilități de colectare a resurselor, formarea echipei și managementul timpului.

Procesul de **coordonare** pornește de la analiza evaluării inițiale a situației și urmărește să măsoare ceea ce s-a modificat în ceea ce privește: datele obiective referitoare la situația beneficiarului, gradul de dependență actual și strategiile utilizate de beneficiar pentru diminuarea acestora, resursele necesare pentru care se menține starea de dependență, evaluarea reducerii vulnerabilității sociale, evaluarea disponibilității și a atașamentului beneficiarului față de acțiunile întreprinse cu scopul schimbării propriei situații, evaluarea succeselor și a eșecurilor înregistrate, la un moment dat, pe parcursul derulării intervenției etc. Acest moment, al coordonării, este perceput ca o oportunitate de a păstra intervențiile eficiente și de a renunța la acțiunile care nu produc efecte așteptate, de a organiza acțiunile viitoare, pentru redirecționarea intervenției și ajustarea rezultatelor dorite, în funcție de progresul înregistrat, la un moment dat.

Monitorizarea¹⁸ reprezintă un proces de înregistrare și documentare a intervenției realizate și a rezultatelor obținute. Astfel, prin monitorizare poate fi creată o imagine de ansamblu a întregului demers realizat de asistentul social și de beneficiar. Toate instrumentele utilizate în cadrul unei intervenții (ex: fișele de lucru, rapoartele de evaluare inițială, intermediară, finală, ghidul de interviu, planul de intervenție, raportul după o

¹⁸ Cojocaru Ș., (2002), Proiectul de intervenție în asistența socială, Editura Polirom, Iași, pag. 181

convorbire telefonică, o întrevvedere etc.), pot fi considerate instrumente de monitorizare, întrucât, ele înregistrează în detaliu activitățile desfășurate în cadrul lucrului pe caz și rezultatele obținute de la o intervenție la alta. Continuitatea și coerența intervenției sunt consolidate de instrumentele utilizate, pentru că, de fiecare dată, fișa de lucru respectivă prezintă și pașii următori stabiliți împreună cu beneficiarul, precum și rezultatele așteptate.

Activitatea de **evaluare** a activității de asistență socială este esențială pentru asigurarea standardelor de calitate și a practicilor competente de lucru, cu persoanele custodiate. Evaluarea rezultatelor finale ale intervenției¹⁹ este un proces de măsurare a efectelor asupra beneficiarului și a rezultatelor intervenției asistentului social. Procesul de evaluare ia în considerare nu numai impactul intervenției asupra beneficiarului, ci și modalitatea de implementare a intervenției, fiind un argument pentru continuarea sau finalizarea intervenției.

Aplicații practice:

1. Identificați valorile codului deontologic ale profesiei de asistent social.
2. Enumerați principalele roluri și responsabilități ale studentului practicant sau ale voluntarului.
3. Definiți principalele caracteristici ale activității desfășurate de către îndrumătorul activității de practică sau activității de voluntariat.
4. Argumentați rolul colaborării asistentului social din penitenciar cu membrii comunității.
5. Enumerați principalele etape ale construirii unui parteneriat.

Capitolul III

Procesualitatea muncii de asistență socială penitenciară

¹⁹ Cojocaru Ș., (2002), op.cit. pag. 183

Procesul de asistență socială²⁰, descris din perspectiva teoriei rezolvării de probleme, este construit din faze succesive, care avansează de la stabilirea legăturii dintre specialist și asistat, către rezolvarea problemei acestuia din urmă.

Etapele modelului de rezolvare de probleme, conform Compton și Galaway (1989), sunt:

I. Faza de angajare sau de contactare, în cadrul căreia se disting următorii pași:

a. Identificare și definirea problemei:

- problema văzută de client;
- problema văzută de celelalte sisteme de bază, precum: membrii familiei, persoanele semnificative din anturajul proxim al clientului etc.;
- problema văzută de specialist;
- problema definită în urma acordului dintre participanți.

b. Identificarea scopului

- formularea scopului clientului - scopul poate fi stabilit pe termen lung sau pe termen scurt;
- identificarea resurselor necesare realizării scopului;
- identificarea resurselor și limitelor instituției;
- identificarea scopurilor și așteptărilor instituției;
- identificarea scopurilor și așteptărilor asistentului social.

c. Stabilirea unui acord între actorii procesului de asistență socială (contractul) - se vor discuta condițiile unui contract și aspecte privind realizarea acordului.

d. Explorarea preliminară care include:

- explorarea motivației beneficiarului pentru participarea în procesul de asistență socială (speranța, confortul);
- explorarea oportunității intervenției sociale;
- explorarea gradului de pregătire a beneficiarului pentru participarea activă în procesul de asistență socială.

II. Faza de planificare a intervenției, care implică parcurgerea următorilor pași:

a. Explorarea aprofundată a resurselor și a rezistențelor la schimbare (evaluarea și diagnosticul social):

- identificarea progresivă a problemei;
- identificarea resurselor disponibile;
- luarea în considerare a barierelor, obstacolelor;
- selectarea modelului teoretic adecvat rezolvării cazului, de către specialist;
- selectarea metodelor adecvate de intervenție;
- clarificarea valorilor implicate în procesul de intervenție, cu beneficiarul în cauză.

b. Întocmirea și dezvoltarea planului de acțiune urmărește:

- stabilirea unor sarcini măsurabile, realizabile;

²⁰ Roth, M., Rebeleanu, A., Poledna S., *Introducere în asistența socială*, sursa: <http://facultate.regielive.ro>, pag. 78

- evaluarea posibilelor costuri și justificarea necesității lor;
- realizarea unor relații cu alte instituții, în folosul clientului;
- determinarea rolului specialistului;
- estimarea timpului necesar pentru inducerea schimbării;
- planificarea modalităților de oferire a serviciilor.

c. Prognoza

III. Trecerea la acțiune se referă la:

- implementarea planului și corijarea sa, în funcție de derularea efectivă a procesului de asistență;
- evaluarea rezultatelor - pentru acest demers acțional, asistentul social trebuie să răspundă la următoarele întrebări:
 - scopul propus a fost atins?
 - teoriile, metodele și tehnicile utilizate au fost folositoare?
 - este acțiunea viitoare garantată?

IV. Faza de finalizare:

- se pregătește și se realizează despărțirea de client;
- se întocmește un plan de sprijin ulterior, ce urmează a fi aplicat la întreruperea relației, pentru ca clientul să știe că nu este singur și că poate fi sprijinit în demersurile sale, în menținerea progreselor dobândite;
- se vor evalua succesele și eventualele dezacorduri.

Precizare:

În cadrul intervenției, asistentul social poate utiliza modelele de fișe de lucru prezentate în lucrările următoare:

- Durnescu, I. (2009), *Asistența Socială în penitenciar*, Editura Polirom, Iași:
 - „Paradigma intervenției”,
 - „Plan de intervenție”,
 - „Inventarul de probleme”,
 - „Istoria locuirii”,
 - „Posibile locuințe după liberare”,
 - „Costurile corespunzătoare fiecărei variante de locuire”,
 - „Competențe practice”,
 - „A fi șomer”,
 - „Lista locurilor de muncă”,
 - „Interesele mele”,
 - „Așteptările mele”,
 - „Plan de acțiune”,
 - „Cum mi-am pierdut locul de muncă”,
 - „Chestionar de evaluare a abilităților sociale”,
 - „Wood inventory”,
 - „Consumul de alcool și infracțiunea”,
 - „Consumul meu de alcool”,
 - „Scala Rosenberg”,

- „Condamnările mele”,
 - „Cei 4 H-W, Who, Where, When, What, How”,
 - „Ce am pierdut și ce am câștigat prin comiterea faptei?”,
 - „Tehnica ABC (Antecedents, Behavior, Consequences)”.
- Cojocaru, Ș. (2006), *Proiectul de intervenție în asistența socială*, Editura Polirom, Iași:
- „Model al unei fișe inițiale a cazului”,
 - „Model al unui raport de intervenție”,
 - „Model al unui plan personalizat de consiliere”,
 - „Model al unui raport de reevaluare a planului personalizat de consiliere”,
 - „Model al unui raport al ședinței de consiliere”,
 - „Model al unui referat de închidere a cazului”.

III.1. Evaluarea persoanelor custodiate

Evaluarea persoanelor custodiate se desfășoară în trei mari etape, în funcție de traseul execuțional-penal/execuțional al acestora, astfel:

Evaluarea inițială se realizează în perioada de carantină și observare, în cadrul programului de adaptare la condițiile privării de libertate și urmărește identificarea principalelor riscuri și nevoi sociale ale persoanelor private de libertate în vederea stabilirii demersurilor specifice, în perioada executării pedepsei.

Evaluarea periodică se realizează pe parcursul executării pedepsei și are rolul de a evidenția evoluția înregistrată de persoanele private de libertate din perspectiva abilităților sociale, precum și, după caz, de a identifica alte riscuri și nevoi sociale.

Se realizează obligatoriu în săptămâna premergătoare analizării în comisia de individualizare a pedepsei privative de libertate, în condițiile prevăzute de *Lege*.

Pentru persoanele private de libertate repartizate în regimurile deschis și semideschis evaluarea periodică se realizează cel puțin o dată la șase luni, dar nu mai târziu de termenele stabilite de *Lege*.

Pentru persoanele private de libertate repartizate în regimurile închis și maximă siguranță evaluarea periodică se realizează cel puțin o dată la 12 luni, dar nu mai târziu de termenele stabilite de *Lege*.

Evaluarea finală se realizează la sfârșitul executării pedepsei și analizează evoluția persoanelor private de libertate ca urmare a parcurgerii demersurilor de asistență socială.

III.1.1. Evaluarea inițială

Evaluarea inițială a persoanei custodiate se efectuează în perioada de carantină și observare. Ea are două scopuri²¹: de a culege informații relevante despre situația socio-familială a persoanei private de libertate/minorului și de a orienta intervenția de resocializare și reabilitare.

Faza de întâlnire este prima interacțiune dintre asistentul social și persoana custodiată, moment care marchează inițierea procesului de ajutorare și care pune bazele relației de încredere. Această relație este elementul esențial și suportul intervenției profesionale.

Evaluarea inițială este etapa cunoașterii persoanei sau/și a grupului familial, a situațiilor-problemă și a interacțiunii acestora. Evaluarea constă în aprecierea potențialului (afectiv, intelectual, fizic) de care dispune persoana custodiată. Aceste capacități formează resursele interne ale persoanei. De asemenea, sunt identificate și evaluate resursele din rețeaua socială a acesteia: relația cu familia, cu grupul de apartenență, accesul la servicii și la forme de dezvoltare personală și profesională.

Evaluarea inițială constituie primul pas în vederea identificării riscurilor și nevoilor de natură socială și proiectării intervenției specifice și presupune parcurgerea următorilor pași:

a) Colectarea datelor și a informațiilor necesare din mai multe surse (de la persoana privată de libertate/minor, din dosarul individual, din ancheta socială, rechizitoriu etc.).

Asistentul social are o întrevedere cu persoana privată de libertate sau minorul, după depunerea acesteia/acestuia în penitenciar sau centru de reeducare și identifică potențialii factori de risc. Totodată, se informează asupra situației socio-familiale a persoanei custodiate, în scopul diminuării efectelor negative ale privării de libertate, precum și pentru a acorda sprijinul oportun.

Dacă situația o impune, specialistul poate solicita informații despre situația socială a persoanei private de libertate de la membrii familiei, în cadrul unei întrevederi la sectorul „Vizită”, cu acceptul acestora și, în prealabil, cu acordul persoanei private de libertate. De asemenea, familiile minorilor privați de libertate, pot fi contactate în cadrul sectorului „Vizită”, indiferent de opțiunea exprimată în acest sens de către minorii în cauză.

În cazul minorilor sancționați cu măsura internării într-un centru de reeducare, contactarea de către asistentul social a familiilor acestora este obligatorie.

De asemenea, în situația în care membrii familiei persoanei private de libertate/minorului doresc, din proprie inițiativă, să aibă o întrevedere cu asistentul social, aceasta se poate realiza, în cadrul sectorului „Vizită” al așezământului de detenție.

b) Asigurarea circuitului datelor obținute

Pe baza informațiilor culese, asistentul social începe completarea fișei sociale din Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială, Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului și Dosarul de Dezvoltare a Minorului, iar la prima întrevedere cu membrii echipei multidisciplinare (psihologul și educatorul) analizează toate informațiile colectate. Este analizată situația și carențele identificate pe care le prezintă persoana privată de libertate în plan social, psihologic și educațional.

c) Analizarea informațiilor colectate

²¹ Neamțu, G., Stan, D., (coord), (2005), *Asistența Socială – studii și aplicații*, Editura Polirom, Iași, pag. 325

Reprezintă, de fapt, evaluarea situației, care presupune sintetizarea, organizarea și interpretarea datelor, cu scopul de a formula corect (realist) problema socială, obiectivele intervenției și mijloacele adecvate pentru soluționarea lor.

În acest context, se poate afirma că evaluarea inițială vizează²²:

- locul de muncă și calificarea într-o meserie;
- locuința;
- atitudinea față de victimă și infracțiune, responsabilitatea față de faptele comise;
- stima de sine;
- abilitățile sociale;
- abilitățile cognitive;
- comportamentul;
- sănătatea mentală etc.

Etape ale evaluării inițiale:

- a) explorarea și evaluarea problemei;
- b) acordul clientului asupra scopului intervenției și stabilirea obiectivelor schimbării formulate în termeni comportamentali (contract scris);
- c) planul de lucru (calendarul activităților; frecvența întâlnirilor; specificarea, planificarea și distribuirea sarcinilor; limitarea sarcinilor în funcție de complexitatea lor; identificarea obstacolelor reale și potențiale – analiza contextuală);

Cele mai importante și mai eficiente tehnici de evaluare sunt interviul, observația, testul și chestionarul.

III.1.2. Evaluarea periodică

Evaluarea periodică²³ are scopul de a actualiza informațiile sociale despre fiecare persoană custodiată, precum și de a asigura regimul progresiv de executare a pedepsei/optimizarea procesul recuperativ.

Elementele de noutate sunt consemnate în fișele de specialitate din cadrul Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului / Dosarul de Dezvoltare a Minorului. Asistentul social reactualizează lista de priorități, în funcție de intervențiile deja realizate și de elementele nou identificate, formulându-se, după caz, noi recomandări și priorități din perspectiva includerii în programe și activități specifice.

Ca subcategorie a evaluării poate fi amintită și **evaluarea detaliată**, ca modalitate de soluționare a unui caz social.

Elementele principale ale unei evaluări detaliate (fără a fi limitate, însă, la acestea) sunt :

- identificarea și detalierea problemei în cauză și a datelor relevante;
- starea de fapt a persoanei custodiate, elemente ajutătoare, factori de risc și impactul mediului;
- planul de intervenție, care include obiectivele și metodele de acțiune (necesitățile persoanei custodiate, problema, starea de fapt și elemente

²² Neamțu, G., Stan, D., (coord), op. cit. pag. 325

²³ În scopul realizării evaluării periodice, dacă situația o impune, asistentul social poate contacta membrii familiei persoanei custodiate, în aceleași condiții prezentate la paragraful III.2.1.Evaluarea inițială

sistemice relevante); datele culese pentru o astfel de evaluare pot proveni de la persoana custodiată, familia sa, reprezentantul legal sau de la alți asistenți sociali/specialiști implicați în cazul respectiv.

Etapa evaluării detaliate este bazată pe explorare și este similară metodelor utilizate de toate științele, ținând cont de următorii pași:

1. culegerea și organizarea de date relevante pentru caz, majoritatea asistenților sociali bazându-se pe instrumente de culegere și prezentare sistematizată a informațiilor (ex: fișe de caz, rapoarte etc.);
2. conectarea și interpretarea datelor (înțelegerea interacțiunilor dintre relații, fapte, evenimente, sentimente, comportamente, influențe ale mediului social etc.). Principalele abilități ale asistentului social vizează identificarea aspectelor esențiale din viața persoanei custodiate, care au determinat situația respectivă. Profesionistul trebuie să privească persoana custodiată din perspectiva holistică a problemelor și a circumstanțelor sale;
3. evaluarea modului în care persoana custodiată funcționează, care sunt capacitățile, punctele tari și slabe, resursele disponibile. Această parte a procesului reprezintă partea de individualizare, deoarece fiecare persoană este unică, în felul său;
4. definirea problemei sau problemelor cărora ne vom adresa. În această parte, persoana custodiată și asistentul social stabilesc lista și prioritățile de abordare a problemelor, ținând seama de resursele disponibile;
5. planificarea intervenției, în care se stabilesc obiectivelor intervenției. În ceea ce privește definirea obiectivelor, trebuie să se țină cont de următoarele criterii: Cine face?, Ce face (sarcini) ?, Când (încadrarea într-o limită de timp)?, În ce condiții ?, La ce nivel minim de performanță ?, Cum se măsoară rezultatul?.

Obiectivele formează fundamentul responsabilizării părților implicate și sunt subiect de negociere, după caz, cu persoana privată de libertate sau minorul / familia. Acestea trebuie să fie:

- specifice;
- măsurabile;
- realiste;
- flexibile;
- încadrate într-o limită de timp.

Totodată, evaluarea detaliată a situației persoanei custodiate / familiei trebuie să răspundă la următoarele întrebări și să urmeze pașii propuși de răspunsuri:

- Ce evaluăm?
- Pentru ce evaluăm?
- Pe ce bază evaluăm?
- Cum și cu ce evaluăm?
- Obiectul evaluării?

Arii de evaluare

În momentul în care un asistent social se află în situația de a evalua complex o persoană custodiată și familia acesteia, trebuie să accepte de la început că, demersul său nu poate fi unul singular, ci complementar cu al altor specialiști și corelat cu acțiuni de pe alte nivele de evaluare.

Astfel, evaluarea complexă are în vedere patru mari arii de interes:

1. *aria socială*,
2. *aria medicală*,
3. *aria psihologică*,
4. *aria educațională*.

Evaluarea socială presupune analiza, cu precădere, a calității mediului de dezvoltare al persoanei private de libertate sau minorului (ex: locuință, hrană, îmbrăcăminte, igienă, asigurarea securității fizice și psihice etc.), a factorilor de mediu (ex: bariere și facilitatori) și factorilor personali. Acest tip de evaluare este coordonat de către asistentul social.

Evaluarea medicală presupune examinarea clinică și paraclinică, în vederea stabilirii unui diagnostic complet (ex: starea de sănătate sau de boală și, după caz, complicațiile bolii; evaluarea medicală este coordonată de către medicii de specialitate).

Evaluarea psihologică se realizează prin raportare la standardele existente, prin teste specifice validate, în vederea stabilirii unei diagnoze care indică depărtarea sau distanța față de normele statistice stabilite. Acest tip de evaluare este coordonat de către psihologi.

Evaluarea educațională se referă la stabilirea nivelului de cunoștințe, gradul de asimilare și corelarea acestora cu posibilitățile și nivelul intelectual al persoanei custodiate, precum și identificarea problemelor și cerințelor educative speciale. Acest tip de evaluare este coordonată de către educatori sau profesori.

III.1.3. Evaluarea finală

Evaluarea finală are scopul de a prefigura perspectivele de reintegrare socială a persoanelor custodiate.

Concluziile de specialitate sunt consemnate în fișele de specialitate din cadrul Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului / Dosarul de Dezvoltare a Minorului, precum și în documentația înaintată comisiei de propuneri pentru liberare condiționată sau consiliului profesoral.

În acest context, menționăm, ca exemplu de bună practică, demersurile întreprinse de asistenții sociali din cadrul Penitenciarului Codlea, care, înaintea liberării unei persoane private de libertate ce necesită suport social după liberare, completează *FÎȘA DE EVALUARE SOCIALĂ (înaintea liberării)*, prezentată la paragraful **III.2.3.1. Aplicații practice, punctul B**.

Scopul acestor demersuri este transmiterea informațiilor către instituțiile din comunitate, ce au în competență domeniul asistării și al asistenței sociale, astfel: Direcției de Servicii Sociale, pentru persoanele care domiciliază în municipiul Brașov; Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Brașov, pentru cei care domiciliază în județul Brașov (uneori se colaborează și cu asistentul social din cadrul Primăriei din comuna/localitatea de domiciliu a persoanei care urmează să se libereze); asistentului social/referentului din cadrul Primăriei din raza localității unde are domiciliul persoana ce urmează să se libereze (pentru persoanele care nu domiciliază în județul Brașov).

Pregătirea persoanelor private de libertate sau minorilor pentru revenirea în comunitate, după finalizarea sancțiunilor penale, este un proces ce începe din prima zi de detenție, se derulează pe toată perioada executorie și se intensifică la finalul acesteia prin parcurgerea unui program recuperativ special conceput, în scopul creșterii șanselor de incluziune socială.

Această etapă premergătoare liberării are rolul de adaptare a individului la specificul vieții comunității și de internalizare a drepturilor și responsabilităților sociale. Revenirea în societate după liberarea din detenție reprezintă un moment important din viața oricărei persoane care, pentru o anumită perioadă de timp, a fost privată de libertate.

Momentul liberării include și aspecte negative determinate de fenomenul etichetării sociale, provocând persoanei revenite în societate sentimente contradictorii față de familie și comunitate. După executarea pedepsei privative de libertate, unele persoane constată că nu mai au familie, locuință, loc de muncă, posibilități financiare pentru a se întreține. Aceste cauze cresc șansele ca odată întorși în comunitate, să încalce din nou normele sociale, să comită infracțiuni și să revină în închisoare. În consecință, activitățile derulate trebuie să aibă o tematică specifică acestei etape a traseului execuțional, oferind informații concrete despre serviciile sociale puse la dispoziție de organizații nonguvernamentale și instituții ale statului, precum și despre modalitățile de accesare a acestora, în conformitate cu legislația în vigoare.

Pregătirea pentru "libertate" este, așadar, un proces de durată. În cadrul acestui proces, o atenție deosebită se acordă dezvoltării deprinderilor de viață independentă. Dezvoltarea optimă a acestor deprinderi va asigura o mai bună inserție socială și implicit, scăderea riscului de recidivă.

Când doriți să vă mutați într-o casă, vreți să vedeți mai mult decât o singură încăpere. Indiferent cât de impresionat ați fi de o cameră anume, tot ați dori să explorați întreaga locuință – celelalte încăperi, podul, pivnița, curtea. Ați dori, poate, să faceți și o plimbare prin împrejurimi. Știți că ambianța unei singure încăperi nu este definitorie pentru întreaga casă și cereți să vedeți totul. Viața într-o singură încăpere este influențată și afectează, la rândul său, întreaga casă, curte și vecinătate, așa cum traiul în întreaga casă, curte și vecinătate este influențat și afectează viața într-o singură încăpere.

Iată că, dacă asistenții sociali nu cer un „tur complet”, clienții nu îi vor conduce prin „celelalte încăperi sau proximități” ale vieții lor. O evaluare generală nu se limitează doar la simpla comunicare a situațiilor clienților și la identificarea punctelor tari ale acestora. Indiferent de nivelul educațional și material al clientului, o evaluare a resurselor la toate nivelurile sistemului lărgiște gama soluțiilor posibile. Când asistenții sociali îndrumă clienții să privească dincolo de situațiile lor imediate pentru a cerceta în profunzime sistemele contextuale, descoperă noi informații, resurse și oportunități. Descoperirile permit asistenților sociali și clienților să descifreze relațiile dintre evenimente și să identifice resurse încă neabordate, dar totuși accesibile.

În România nu există o instituție, organizație care să se ocupe în mod exclusiv de asistența post penală a persoanelor private de libertate, prin urmare rolul asistentului social din penitenciar devine foarte important în procesul de recuperare a persoanei.

III.2. Intervenția socială

Termenul “*intervenție*” trimite, în principal, la o **acțiune de schimbare planificată**, destinată să modifice cursul unor evenimente, să modeleze comportamente și atitudini, să refacă sistemul relațiilor interpersonale, să gestioneze crize și conflicte de ordin individuale, să impună o altă ordine valorică și normativă.

Formele de intervenție ale asistentului social sunt:

- informare;
- elaborare de strategii de îmbunătățire a situației individuale;
- consiliere;
- management de caz;
- implementare și monitorizare;
- supervizare.

În sistemul penitenciar, asistentul social trebuie să răspundă la cele **cinci întrebări** care indică traseul procesului de intervenție socială și anume :

- **Care este problema?** : Identificarea problemei;
- **Ce se întâmplă?**: Evaluarea inițială - dinamica nevoi-probleme-resurse;
- **Ce este de făcut?**: Planificarea intervenției; stabilirea obiectivelor și activităților ;
- **Cum trebuie procedat?** : Strategia și modalitățile de intervenție;
- **S-a făcut tot ceea ce trebuia?** : Monitorizarea constantă și evaluarea finală.

Intervenția propriu-zisă reprezintă aplicarea în practică a planului de intervenție, ce a fost elaborat, urmărind obținerea rezultatelor stabilite și măsurabile, prin desfășurarea activităților de către asistentul social, precum și de către persoana custodiată, pentru care au fost inițiate demersurile recuperative.

Această etapă este cea de implementare, prin care toate prevederile planului de intervenție devin imperative ale acțiunii destinate obținerii răspunsurilor la următoarele întrebări:

- Ce rezultate sunt așteptate?
- Ce trebuie să facă specialistul implicat?
- Ce trebuie să facă beneficiarul?
- Cine mai poate fi implicat?
- Care sunt responsabilitățile fiecărei părți implicate?
- Cum pot fi obținute rezultatele așteptate?

Paradigma Intervenției sociale :(aspecte ce sunt stabilite detaliat și consemnate în fișele sociale din dosarele de educație și asistență psihosocială întocmite persoanelor custodiate) :

Problema	Perioada de carantină și observare	Perioada de executare a pedepsei	Perioada premergătoare liberării condiționate
Locuință	evaluarea situației locuirii, a mediului de proveniență;	consilierea persoanei custodiate, cu privire la opțiunile viabile după liberare, dacă nu are	depunerea unei cereri pentru obținerea unei locuințe sociale ; contactarea instituțiilor

		locuință;	de stat / O.N.G.-uri ce oferă adăpost temporar ; contactarea D.G.A.S.P.C.–uri / O.N.G. - uri, în situația minorilor, fără sprijin din partea familiei;
Familie	evaluarea situației familiale, a veniturilor și a relațiilor în familie; restabilirea / menținerea / dezvoltarea legăturii cu familia;	implicarea familiei în procesul de reabilitare comportamentală; contactarea familiei pentru menținerea legăturilor; informarea familiei cu privire la situația persoanei custodiate în unitate;	implicarea instituțiilor, a factorilor locali, dacă e necesar, pentru sprijinirea familiilor persoanelor custodiate;
Loc de muncă	explorarea posibilităților de a munci, cunoștințe și abilități vocaționale;	calificare profesională; consiliere vocațională; participare la interviuri de angajare;	contactare A.J.O.F.M.-uri; cursuri de calificare; contactarea Primărie de domiciliu;
Educație	informare asupra nivelului de educație școlară și stabilirea intențiilor privind începerea / continuarea studiilor.	alfabetizare; continuarea studiilor;	continuarea studiilor începute / urmate în penitenciar;
Consum de alcool și droguri	evaluarea inițială și stabilirea unui tratament, dacă este necesar;	participarea la programe de tratament, de educare a persoanelor custodiate cu privire la efectele nocive ale consumului de alcool, tutun și drog;	continuarea tratamentului și a programelor, după liberare, în colaborare cu A.N.A., O.N.G.-uri;
Tulburări psihice (sănătate mentală)	evaluarea inițială, internarea într-un spital cu profil, dacă e necesar, pentru tratament;	programe de educație și asistență psihosocială pentru cei cu probleme psihice; tratament	continuarea tratamentului, implicarea familiei și a instituțiilor abilitate în rezolvarea situației;

		medicamentos.	
Comportament infracțional	evaluarea inițială; conștientizarea consecințelor faptelor sale asupra victimei.	programe de educație; de reducere a riscului de recidivă.	continuarea programelor; contactarea instituțiilor care pot ajuta persoana custodiată în procesul de reintegrare socială.

Ținând cont că una din atribuțiile asistentului social din sistemul penitenciar este furnizarea de asistență și intervenție specializată pentru persoanele custodiate (ex: consiliere socială, mediere a relațiilor cu mediul de suport, negociere de conflicte), consideram că **modelul intervenției** poate fi aplicat în mediul carceral.

Conform acestui model, asistentul social este un „agent al schimbării” care trebuie să definească obiectivele precise ale schimbării ce trebuie realizată, precum și mijloacele necesare în acest sens. Definirea obiectivelor și a mijloacelor reprezintă proiectul de intervenție, rezultat al confruntării proiectelor diferiților parteneri (ex: clientul, familia, comunitatea, instituția, asistentul social), negocierea ducând spre un proiect comun.

Modelul intervenției relevă complexitatea proceselor de schimbare socială, conștientizând dificultatea acțiunii într-o sferă în care aspectele obiective și cele subiective nu pot fi dissociate. Acest model subliniază voința și capacitatea clientului de a-și canaliza resursele spre un proces adaptiv menit să-i restaureze normalitatea în planul funcționării sociale, nu doar voința de a acționa și interveni a asistentului social.

Etapele acțiunii asistențiale, conform modelului intervenției, sunt următoarele:

1. Reperarea problemei sociale sau a cererii este momentul inițial al activității de asistență când trebuie să se răspundă la întrebări de genul: *Cine și ce solicită? Pentru cine este formulată cererea? Cui se adresează cererea? Cine are competența rezolvării problemei sociale?*

2. Analiza situației constă în culegerea informațiilor utile despre client, ca și despre mediul în care acesta evoluează. În acest moment sunt necesare metodele de culegere a datelor empirice: observația, documentarea, interviul și povestirea autobiografică.

3. Etapa evaluării preliminare și operaționale constă în construirea unui model explicativ al realității în care urmează să se deruleze intervenția. Este necesară definirea și operaționalizarea conceptelor cheie, formularea și corectarea ipotezelor și surprinderea dinamicii problemei de rezolvat. Tehnici utilizate: descriere, clasificare, analiză comparată și teoretizare.

4. Elaborarea proiectului de intervenție cuprinde:

- definirea riguroasă a clientului și a nivelului la care se intervine (ex: individ, grup, comunitate restrânsă);

- determinarea obiectivelor specifice ale intervenției, în ordinea importanței și/sau în ordinea cronologică a realizării;

- alegerea strategiilor, metodelor și tehnicilor de lucru cu clientul pentru a putea provoca și susține mecanismele schimbării sociale. Proiectul este rezultatul negocierii între asistentul social, client și instituția asistențială (penitenciar).

5. Punerea în aplicare a proiectului este etapa de realizare propriu-zisă a obiectivelor schimbării, pe baza diverselor metode și tehnici de intervenție.

6. Evaluarea rezultatelor constă în măsurarea efectelor produse de punerea în aplicare a planului de intervenție. Evaluarea combină 3 perspective de măsurare a performanțelor: cea proprie asistentului social, cea proprie clientului și perspectiva instituției. Din evaluare pot deriva două situații: fie continuarea intervenției pe baza unui plan renegociat și mai bine adaptat situației, fie renunțarea definitivă la intervenție, în virtutea reușitei sau a eșecului total.

7. Încheierea intervenției este momentul în care unul dintre actorii implicați sau toți consideră că obiectivele au fost atinse sau că, dimpotrivă, acțiunea asistențială a eșuat.

Modelul intervenției se sprijină pe cunoștințe din domeniul sociologiei, psihologiei sociale, managementului și legislației sociale, pe responsabilizarea clientului și pe tendința de a da actului asistențial o dimensiune comunitară.

Intervenția personalizată – are drept obiectiv modificarea situației clientului prin acțiuni exterioare la nivelul individului. Aceste acțiuni sunt concepute astfel încât să se obțină cel mai mare grad de participare la propria sa schimbare. Depășirea stării de vulnerabilitate presupune:

- identificarea tipului dominant de vulnerabilitate a persoanei;
- stabilirea contractului între specialist și client;
- stimularea clientului pentru clarificarea propriului interes și motivarea acțiunii pentru urmărirea acestui interes;
- acordarea sprijinului pentru evaluarea realistă a mijloacelor disponibile ale clientului și pentru trasarea unui traiect în atingerea obiectivelor propuse și asumate de acesta;
- sprijinirea clientului pentru adaptarea propriului principiu normativ la cele recunoscute social;
- acompanierea clientului în a depăși propriile obișnuințe ineficiente social;
- stimularea clientului pentru realizarea unei definiții proprii a situației într-o manieră care să diminueze poziționarea sa defavorizată.

III. 3. Monitorizarea și evaluarea intervenției

Monitorizarea reprezintă un proces continuu de evaluare a eficienței intervenției.

Este funcția folosită în permanență pentru a verifica dacă activitățile propuse în demersul recuperativ se realizează conform planificării anterioare și, care totodată, oferă informațiile necesare pentru orientarea și evaluarea acestor activități.

Monitorizarea poate fi definită, de asemenea, ca o serie de activități de suport și de consultanță, care fac posibilă îmbunătățirea implementării demersului recuperativ. Prin urmare, monitorizarea servește ca suport pentru implementare și, prin datele obținute, ca bază pentru evaluare.

Din această perspectivă, monitorizarea este un instrument în serviciul evaluării. Evaluarea se alimentează cu datele rezultate în urma monitorizării. Deși monitorizarea este utilă și pentru managementul activităților realizate, se poate afirma că metodele de monitorizare sunt, în fapt, versiuni similare, dar simplificate ale metodelor de evaluare. Majoritatea aspectelor subliniate sunt, prin urmare, aplicabile ambelor funcții, care sunt luate în considerare separat numai în contextul în care trebuie tratate diferit.

Metodele de monitorizare vizează modul în care nivelul performanței poate fi apreciat (măsurat). Metodologia folosită pentru a evalua nivelul performanței este diversă: chestionare, observare, verificări etc.

Cel mai utilizat mod de monitorizare constă în analiza comparată a stadiului de implementare al demersurilor întreprinse în vederea soluționării unor cazuri sociale din penitenciar cu obiectivele prestabilite și cu aprecierea performanțelor. Această analiză apreciativă determină dacă planul ar trebui modificat sau nu, pentru a satisface standardele prestabilite, dacă obiectivele propuse au fost realiste și răspund nevoilor persoanei private de libertate; eficiența și eficacitatea demersurilor; calitatea pregătirii profesionale a asistentului social și, nu în ultimul rând, calitatea serviciilor.

Monitorizarea, de cele mai multe ori, este asimilată evaluării continue a propriei activități de asistență socială (dar și a celorlalți membri ai echipei), nefiind o funcție specifică numai managerului serviciului, ci o obligație a fiecărui specialist în parte, care permite revizuirea permanentă a demersurilor întreprinse în cadrul unei intervenții.

Cum se realizează monitorizarea?

- prin interpretarea datelor și a informațiilor cuprinse în fișele de lucru / fișele de activitate / fișele de monitorizare;
- prin analizarea, în ansamblu, a desfășurării unei activități (puncte tari și puncte slabe, progresele obținute, reevaluarea măsurilor întreprinse și aprecierea impactului / efectului intervenției asupra persoanelor custodiate);
- prin organizarea și desfășurarea întâlnirilor de lucru, între membrii echipei multidisciplinare, în vederea realizării unei evaluări, ca un mijloc de formare a unei perspective, asupra evenimentelor trecute și prezente, pentru a susține implementarea și managementul activităților și a facilita deciziile asupra acțiunilor viitoare.

În concluzie, o definiție simplă a monitorizării sau evaluării continue ar fi: procesul prin care se obțin informații asupra calității unui demers de asistență socială, prin măsurarea rezultatelor în raport cu obiectivele stabilite, în vederea luării deciziilor potrivite.

Evaluarea - deseori se folosesc termenii „sumativă” și „formativă”, cu referire la două tipuri de evaluare. Cea sumativă se referă la studierea urmărilor programului / activității și a eficienței acestora. Evaluările formative se referă la studierea procesului – demersului recuperativ, în desfășurarea lui.

Ambele tipuri de evaluare au loc la două niveluri:

a) la nivelul programului / activității – profesionistul măsoară impactul și natura programelor / activităților de asistență socială (implementarea unui program de asistență socială, un anumit tip de intervenție, în vederea rezolvării unei probleme concrete, activitatea de consiliere, de menținere a legăturii cu mediul de suport etc.);

b) la nivelul relației asistent social – beneficiar al serviciilor de asistență socială (la acest nivel se pot analiza: natura intervenției individuale, care sunt rezultatele preconizate și dacă intervenția a condus la atingerea obiectivelor fixate la începutul procesului de intervenție).

Fiecare asistent social trebuie să analizeze permanent, dacă activitățile desfășurate care duc la realizarea scopurilor convenite (astfel, ne testăm competența și contribuim la dezvoltarea profesiei).

Echilibrarea evaluărilor sumativă și formativă

Evaluarea formativă permite analizarea modului în care sunt îndeplinite obiectivele, însă, trebuie urmărit în același timp și dacă acestea sunt realizate pe parcursul intervenției.

Din păcate, progresele realizate într-o intervenție de asistență socială sunt puțin conceptualizate, de aceea, măsurarea este uneori precară, dacă nu se face efortul de evaluare formativă și de conceptualizare a inițiativei folosite.

Înainte de evaluarea sumativă (evaluarea întregii intervenții) este necesar să putem răspunde la următoarele întrebări:

- *ce urmărim să realizăm?*
- *care sunt obiectivele asumate prin contractul stabilit între asistentul social și beneficiarul serviciilor de asistență socială?* (claritatea obiectivelor este esențială pentru orice evaluare)
- *care este populația pentru care aceste obiective sunt realizate?* (uneori este vorba de un individ și / sau un grup de beneficiari, alteori este vorba despre o comunitate sau chiar o populație mai largă)
- *care sunt părțile componente ale programului de intervenție (sau ale planului)?*
- *sunt ele necesare pentru realizarea obiectivelor?*
- *cum se potrivesc părțile componente? Care preced și care urmează? Care sunt simultane? Cum se organizează ele pentru realizarea scopurilor propuse?* (la acest punct, se poate realiza o schemă pentru a ilustra legăturile dintre diferitele strategii ale intervenției)
- *care sunt motivele care te fac să crezi că, dacă strategiile intervenției sunt realizate, obiectivele vor fi îndeplinite?* (în această situație, asistentul social este pe teren teoretic: are unele ipoteze pentru realizarea obiectivelor, iar evaluarea se leagă de testarea acestor ipoteze și dezvoltarea, în același timp, a bazelor teoretice ale profesiei).

III. 4. Încheierea intervenției

Încheierea este sfârșitul relației de colaborare profesională între asistentul social și client. Toate relațiile de colaborare între asistenți sociali și clienți iau sfârșit inevitabil. Încheierea poate fi programată sau spontană, de succes sau nu. Indiferent de condițiile de încheiere, asistentul social trebuie să fie pregătit să gestioneze această fază a procesului de transformare planificat.

Comportamentul etic și gândirea critică în contextul încheierii

Relația asistent social-client se încheie atunci când serviciile nu mai sunt necesare sau nu mai servesc intereselor clientului. Încheierea trebuie să se bazeze pe dovezi clare ale îndeplinirii obiectivelor și scopurilor. Instinctele sau opiniile asistentului social nu pot constitui o bază solidă în evaluarea situației. Specialistul este, de asemenea, obligat să recurgă la abilități de gândire critică în acest stadiu al procesului de transformare planificată.

Asistarea clientului în această fază presupune luarea în considerare a unei încheieri doar în cazul unui progres real demonstrat. De exemplu, un client se poate simți imediat mai bine în fazele incipiente ale colaborării și poate aprecia că își poate controla

și soluționa problemele. Asistentul social îl poate ajuta să-și analizeze reacțiile și să dezvăluie posibile decizii pripite.

Încheierea relațiilor profesionale

Încheierea fazei de finalizare a procesului de schimbare planificat implică un număr concret de pași.

Hepworth²⁴, Brill (1998) și Toseland și Rivas²⁵ identifică seturi similare de sarcini pe care trebuie să le parcurgă în sistem asistentul social și clientul pe parcursul procesului de încheiere. Aceste sarcini includ următoarele:

1. ***Stabilirea momentului de încheiere*** a relației dintre asistentul profesionist și client. Uneori, identificăm cu exactitate momentul de încheiere a colaborării asistent-client. De exemplu, în cazul desfășurării unui program specific cu un grup țintă, proiectat să dureze șase sesiuni, se cunoaște cu precizie când se va organiza ultima ședință. În alte situații, momentul de încheiere va fi însă determinat în funcție de îndeplinirea obiectivelor propuse. Uneori, încheierea poate fi anticipată, alteori nu.

2. ***Evaluarea îndeplinirii obiectivelor***. O sarcină cheie a intervenției este evaluarea îndeplinirii obiectivelor propuse. Încheierea poate avea loc dacă rezultatele dorite au apărut sau dacă nu mai este vreun progres ulterior. O activitate care se impune asistentului social este aceea de a rezuma realizările și de a ajuta pe client să aprecieze singur progresul.

3. ***Menținerea și continuarea progresului***. Progresele pe care sistemul asistent-client le-a realizat trebuie menținute ulterior încheierii colaborării.

4. ***Rezolvarea reacțiilor emoționale ale asistentului social și clientului***. Reacțiile, la încheierea colaborării, pot fi de la tristețe până la ușurare sau de regret al unei pierderi. Atât specialistul, cât și clientul pot avea reacții emoționale, care trebuie recunoscute, discutate și rezolvate.

5. ***Întocmirea unor solicitări adecvate***. Atunci când procesul de încheiere arată că beneficiarul demersurilor de asistență socială are nevoie de ajutor suplimentar, specialistul trebuie să facă solicitările adecvate. Aceste solicitări pot fi formulate către o persoană anume sau către o organizație care pune la dispoziție tipul de ajutor de care clientul are nevoie.

În cele din urmă, scopul încheierii colaborării este de a fortifica/ întări sistemul clientului. Această fortificare/ întărire presupune învățarea clientului să folosească propriile resurse (în locul celor ale asistentului social), pentru a depăși dificultățile pe care le va întâlni pe viitor și este de reală importanță în stabilirea efortului de a schimba lucrurile.

²⁴ Hepworth, D., H., Rooney, R., H., Larsen, J., A., (2002), *Direct social work practice: Theory and Skills*, Pacific Grove, C.A: Brooks/Cole

²⁵ Toseland, R.W., Rivas, R., F., (1998), *An Introduction to Group Work Practice*, Allyn and Bacon, United States

III.5. Aplicații practice

A. Ghid practic de evaluare finală

Datele obținute în urma completării schiței istoricului social sunt necesare în stabilirea priorităților pe care persoana privată de libertate are după liberare.

1. Informații de identificare: nume, prenume, data nașterii, adresa, fapta, condamnarea;
2. Funcționalitatea individuală: stadiul de dezvoltare, abilități fizice, cognitive, emoționale, interpersonale; domeniile în care este necesar ajutorul;
3. Funcționalitatea culturală: experiențe legate de discriminare;
4. Informații despre familie: nume, legătura cu persoana;
5. Interacțiuni familiale: relația actuală, relația la arestare, gradul de sprijinire, perspectiva familiei asupra clientului, perspectiva clientului asupra familiei și problemele familiale relevante;
6. Rețeaua naturală de sprijin: relații importante – numele și natura legăturii;
7. Mediul fizic: situația locativă, stabilitatea financiară, resurse existente, vecinătatea;
8. Evenimente centrale: pierderi grave sau traume, realizări semnificative în viață, alte evenimente;
9. Educație: număr clase;
10. Ocupație: calificare, locuri de muncă anterioare, existența carnetului de muncă, durata angajărilor, abilități și pregătiri speciale;
11. Istoric medical: informații referitoare la boli, accidente, operații, limitări fizice, consumul de alcool și droguri;
12. Religie: apartenența la un cult religios – *Acolo unde este cazul*;
13. Activități sociale: interese, activități preferate în timpul liber;
14. Planuri de viitor: perspectiva clientului asupra situației actuale, scopuri, resurse personale și de mediu pentru atingerea scopurilor, obstacole în calea atingerii scopurilor.

B. Exemplu de bună practică – Fișa socială de evaluare finală (Penitenciarul Codlea)

FIȘĂ DE EVALUARE SOCIALĂ (înaintea liberării)²⁶

1. DATE DE IDENTIFICARE

Nume și prenume: S.N.
Data nașterii:.....
Părinții: C./N.
CNP:.....
Adresa: Brașov, str..... nr.

2. SITUAȚIA FAMILIALĂ

Este implicat într-o relație de concubinaj, are 5 copii (unul este instituționalizat și nu intenționează să revină în familie). Concubina este bolnavă (epilepsie); fiul cel mare are cazier pentru furt; sunt susținuți ocazional de mama numitului.

3. SITUAȚIA ȘCOLARĂ ȘI PROFESIONALĂ

Are 7 clase, nu este calificat profesional. Nu are carte de muncă. A muncit ca zilier (înainte de arestare a muncit la un om înstărit din zonă, susține că se va întoarce acolo și după liberare).

4. SITUAȚIE MATERIALĂ

Preară, se confruntă cu serioase probleme materiale. Se întrețin din pensia de handicap a soției (264 RON) și din alocația de stat a copiilor (165 RON). Casa se află în stare avansată de degradare – nu are țiglă, geamuri la ferestre, nu este mobilată și nici utilată corespunzător.

5. FACTORI DE RISC:

- situația materială precară;
- antecedentele penale.

6. ASISTARE SOCIALĂ ÎN PENITENCIAR:

- A fost consiliat în vederea întocmirii planului de priorități post liberare:
- întocmirea dosarului de ajutor social (conform legislației în vigoare);
 - îmbunătățirea relaționării cu fiul cel mare, pentru a oferi acestuia suportul moral în prevenția secundară a comportamentului deviant;
 - reluarea activităților zilnice (munca);
 - repararea casei.

Informațiile prezentate au fost confirmate de asistentul social din cadrul Primăriei.

7. RECOMANDĂRI:

- respectarea planului întocmit;
- pentru refacerea casei, este necesară o sumă importantă de bani, sumă pe care nu o deține fiind șanse reduse ca în viitorul apropiat această situație să se schimbe; prin urmare, i-au fost oferite informații despre modalitatea de împrumut PROVIDENT.

Data: _____

Asistent social,
(semnătura și parafa)

Penitenciarul _____

²⁶ Se includ informațiile relevante din punct de vedere social, referitoare la situația persoanei private de libertate/minorului, inclusiv cele referitoare la intervențiile de specialitate de care a beneficiat în penitenciar

C. Fazele și conținutul acordării ajutorului / suportului

Activitatea asistentului social	Activitatea beneficiarului
Faza 1 – Descrierea	
<p>* Fiind prima întâlnire, au fost adresate întrebări de genul:</p> <p>- Este o inițiativă proprie de a apela la un asistent social sau este la recomandarea cuiva?</p> <p>- Ce crede că ar putea obține de la asistentul social?</p> <p>* Asigură condiții facilitatoare prezentării de către client a problemelor cu care se confruntă, respectiv: empatie, respect, autenticitate.</p> <p>* Urmărește surprinderea „agendei ascunse” prin dirijarea discuției, solicitând detalii și acumulând informații.</p> <p>* Încurajează exprimarea propriilor nevoi a beneficiarului, formulând întrebări de genul:</p> <p>- Tu te simți mai puțin aprobat sau luat în seamă de către ceilalți membri ai familiei tale ?</p> <p>- Tu te străduiești, însă, găsești mai greu calea pentru a te face înțeles și plăcut, în vederea depășirii obstacolelor ?</p> <p>* Identifică factorii care mențin problema, respectiv: deficiențele de comunicare și relaționare.</p> <p>* Sintetizează elementele comune ale problemelor, aparent dispersate și stabilește prioritatea, pornind de la întrebarea: Care dintre probleme trebuie rezolvată mai întâi ?</p>	<p>* Se prezintă la asistent social în urma recomandării unei alte persoane sau din inițiativă proprie.</p> <p>* Participă activ la discuție prin formularea răspunsurilor.</p> <p>* Pentru început solicită o recomandare referitoare la îmbunătățirea relației cu familia.</p> <p>* Descrie situația cu multe amănunte însoțite de un comportament emoțional și motric evident, dar și multe justificări sau disculpări.</p> <p>* Răspunde la întrebări și își formează încrederea în asistentul social.</p> <p>* Dezvoltă diferite explicații din care rezultă că ceilalți sunt vinovați.</p> <p>* Nu reușește să înțeleagă și nu identifică problemele sale, se află prins într-o capcană a punctelor sale de vedere neproductive și nu găsește soluția de rezolvare.</p>
Faza a II-a -Definirea operațională a problemei	
<p>* Formulează împreună cu beneficiarul, pe baza celor relatate, problema de fond care menține climatul și starea de conflict: „comportament deficitar, care menține starea de conflict și generează, în plan subiectiv, frustrare, nedreptate, manifestări agresive”.</p> <p>* Se evidențiază deficitele de abilități care creează și mențin problema:</p> <p>- comunicarea – Întrebare: Cum ai vorbit cu soția ta despre sarcinile pe care le aveți de făcut și de faptul</p>	<p>* Nu este de acord că o mare parte a conflictului îi aparține și dezvoltă acuzații asupra celorlalți.</p> <p>* Formulează răspunsuri la întrebările adresate. De exemplu:</p> <p>„... nu i-am spus, deoarece nu trebuie să mă implic eu în toate treburile casei și i-am cerut ei să facă și altceva”.</p> <p>* Recunoaște că și-a asumat prea multe roluri care nu sunt în acord cu structura sa de personalitate.</p>

<p><i>că acestea nu ți se par distribuite echitabil ?</i></p> <p>- relaționarea - Întrebare: <i>Cum ai reacționat când părinții au refuzat ori s-au amuzat când tu le-ai cerut astfel de... ?</i></p> <p>- agresivitatea - Întrebare: <i>Crezi că uneori trebuie folosită forța pentru a impune o regulă sau un punct de vedere ?</i></p> <p>* Se ține cont de fiecare ezitare sau nemulțumire a beneficiarului față de concluziile enunțate.</p>	<p>* Verbalizează nemulțumirile sau ezitățile privind acceptarea deficiențelor de abilități menționate.</p>
<p align="center">Faza a III-a - Stabilirea scopurilor</p>	
<p>* Inițiază:</p> <p>- Învățarea comunicării pe relația soț – soție - părinți, în vederea obținerii informațiilor adaptate la nivelul de înțelegere și, eventual, a nevoilor suplimentare privind desfășurarea acțiunii și a repartiției echitabile a sarcinilor în cadrul familiei;</p> <p>- Învățarea prin imitație a modului de organizare a vieții de familie de la ceilalți membri și, la nevoie, solicitarea de ajutor;</p> <p>- Învățarea modului de relaționare privind distribuirea sarcinilor și acceptarea/negocierea celor care sunt în acord cu abilitățile și deprinderile motrice ale beneficiarului, cu consum mare de energie.</p>	<p>* Acceptă și își însușește scopurile, dar solicită ajutor pentru aplicarea acestora.</p> <p>* Comunică cu soția și părinții după planurile, acțiunile stabilite de comun acord cu asistentul social.</p>
<p align="center">Faza a IV-a Intervenția</p>	
<p>* Construiește și aplică bazele acordării ajutorului / suportului, mergând pe „orientarea către rezolvarea de probleme” prin:</p> <p>- Pregătirea sistematică cu privire la adevăratele probleme care mențin conflictul;</p> <p>- Învățarea unor tehnici adaptative: îmbunătățirea abilităților sociale; administrarea situațiilor de criză, utilizarea relaxării;</p> <p>- Învățarea modelului de acțiune: încercare și eroare.</p> <p>* Se propun soluții de tipul: realism – șanse de succes; preferință manifestată de client (în urma celor negociate); fără presiuni din partea asistentului social;</p> <p>* Se ajunge la metoda contractului cu sancțiuni și recompense;</p>	<p>* Devine factor activ în deblocarea procesului de îndrumare, în vederea trecerii și acceptării rolului de la „conflictual” la „responsabil”.</p> <p>* Schimbă brusc subiectul discuției.</p> <p>* A răspuns foarte bine la administrarea situației de criză prin renunțarea la agresivitate. A folosit cu succes relaxarea, după învățarea unor proceduri.</p> <p>* Nu a obținut rezultate, modelul nu se potrivește pentru această etapă sau chiar pentru acest tip de personalitate a beneficiarului.</p> <p>* Acceptarea dificilă a atitudinii și gândirii raționale.</p>

<p>* Împărtășește informații pentru schimbarea concepției despre situație, sugerând acceptarea sau solicitarea unor sarcini de execuție cu solicitări fizice mari (pentru consumul energetic);</p> <p>* Împreună cu clientul stabilește soluții pentru negocierea cu ceilalți a rolurilor și sarcinilor.</p> <p>* Pentru gândirea negativă folosește următoarele metode:</p> <p>- transmite încurajări: <i>sunt alături de tine; te ascult; bine; excelent; este important; ești puternic; am încredere în tine;</i></p> <p>- acordarea puterii – <i>asistentul social este doar consultantul, tu ești motorul transformării!</i></p> <p>- stimularea imaginației: <i>cum ar trebui să se comporte membrii familiei pentru a fi mai bine pentru ei și pentru tine?</i></p>	<p>* Neîncrezător în forțele sale și afirmă de multe ori că, nu se poate face nimic (gândire negativă).</p> <p>* Acceptă cu multă ușurință sugestia și învață modul de negociere.</p> <p>* Acceptă și are rezultate.</p> <p>* Întărește comportamentul, însă lupta motivelor persistă. Persistă în a-și adresa întrebări și are urme de îndoială și neîncredere în forțele proprii.</p>
Faza a V-a - Consolidarea abilităților de autoajutor	
<p>* Răsplătește prin aprecieri, micile succese sau schimbări produse.</p> <p>* Repetă și întărește aprecierea.</p>	<p>*Învață să analizeze problemele vieții și se bucură pentru succesele obținute.</p> <p>* Împărtășește succesele și solicită păreri și colegilor de cameră / prietenilor.</p>
Faza a VI-a - Încheierea asistenței de suport	
<p>* Activitatea a durat două săptămâni, cu întâlniri la 2 zile.</p> <p>* A fost informată și soția, în legătură cu intervenția dezvoltată. S-a solicitat cooperarea în vederea urmăririi comportamentului și a distribuirii sarcinilor.</p> <p>* Soția a confirmat ameliorarea, dar a dovedit și ea mai multă disponibilitate și înțelegere.</p> <p>* Au fost întărite conduitele pozitive și cele care au dat rezultate.</p> <p>* S-a concluzionat: <i>“Ai învățat foarte repede să te descurci singur, ai deja realizări, părinții au observat și apreciază, este timpul să întrerupem programul nostru, la nevoie poți să soliciți ajutorul”.</i></p>	<p>* A acceptat, încercat și probat:</p> <p>- Gândire de tip pozitiv;</p> <p>- Implicare în distribuirea rolurilor;</p> <p>- Comunicarea deschisă și pozitivă cu soția și părinții.</p> <p>* Este mulțumit de rezultate și apreciază efortul depus de ambele părți.</p> <p>* Recunoaște că are mai multă încredere în forțele proprii și se valorizează mai bine.</p>

Aplicații practice:

1. Enumerați tipurile de roluri profesionale, în asistența socială.
2. Analizați modelul de rezolvare de probleme (conform Compton și Galaway) sintetizat anterior și identificați posibilități concrete de intervenție recuperativă în cazul delincvențelor minore.
3. Efectuați o analiză comparativă a procesului de evaluare și a formelor de intervenție ale asistenței sociale
4. Definiți principalele caracteristici ale procesului de monitorizare.
5. Descrieți, pe scurt, fazele și conținutul acordării ajutorului / suportului acordat în cadrul unei intervenții de asistență socială.

Capitolul IV

Modalități de aplicare practică a metodelor, tehnicilor și instrumentelor utilizate în cadrul intervenției adresate persoanelor private de libertate²⁷

Prin ansamblul de metode, tehnici de intervenție, instrumente, strategii de acțiune, programe și măsuri specializate, asistența socială oferă un sprijin direct, eficient, pentru acele persoane și grupuri, care, din anumite motive, nu pot dispune, așa cum prevede legislația, de venituri, de resurse economice și bunuri suficiente, de îngrijire medicală, de pensie socială, de suport fizic sau moral etc. sau acestea nu sunt în raport cu necesitățile vitale ale acestora.

Mai mult decât, în alte domenii, teoria asistenței sociale trebuie să se afle într-un permanent contact cu practica și, mai mult, sub controlul acesteia. Chiar și cea mai bună teorie nu poate înlocui „înțelepciunea practicii”.

Așa cum învățătorul cunoaște cea mai bună cale pentru a ajuta copilul să învețe carte, la fel, asistentul social știe când este mai bine să ții pe cineva de mână, decât să-i vorbești. O asemenea știință, de origine evident empirică, se obține mai ales prin practică, printr-o serie îndelungată de exerciții experimentale. Un experimentat lucrător social a învățat, de exemplu, că nu trebuie să bombardeze cu zeci de întrebări un client necomunicativ, întrucât, interviul ar deveni pur și simplu un interogatoriu de care nimeni nu poate fi satisfăcut și, din care nimeni nu învață nimic! Dimpotrivă, convorbirile libere și relațiile bazate pe încredere reciprocă sau pe activități comune, au dat deja bune rezultate în activitatea serviciilor sociale acordate persoanelor dezavantajate. Însă, asistența socială nu poate fi înțeleasă doar ca o simplă activitate practică de ajutorare ci, este o știință, o totalitate de cunoștințe despre anumite legități și fenomene sociale. Orice acțiune întreprinsă de asistentul social, în contextul activităților sale profesionale, este de neconceput fără cunoașterea teoriei. Aceasta îl ajută să definească problema, cazul pe care îl are de soluționat, să-i atribuie sens și explicație, fie, să confere o semnificație faptelor și „situațiilor sociale”. Teoria îl ajută să reducă cât mai mult posibil imprecizia, starea de nesiguranță și, prin aceasta, dependența în raport cu ceilalți factori sociali.

Ca în orice alt demers și în asistența socială este nevoie de o construcție epistemologică a propriului statut și proiect de „acțiune conștientă”, prin adecvarea faptelor sau informațiilor și prin transformare, în acest fel, a faptului social brut în probleme și fapte științifice (sociologice, de protecție și asistență socială), cu alte cuvinte, prin îmbinarea și aplicarea cunoștințelor teoretice în activitatea practică.

Sistematizarea și codificarea observațiilor și cunoștințelor constituie singura cale de elaborare a problemelor de interes științific (și, desigur, de interes și eficiență practică), fiind, în același timp, singura formă de legitimare a statutului unei profesii, inclusiv a celei de asistent social. Există cunoștințe ce trebuie știute! Și cunoștințele pe care le posedă un specialist practician fac mai eficace rezultatele muncii sale. Ceea ce face un profesionist diferă de ceea ce ar putea face un simplu lucrător social care, nu prea știe să observe, să evalueze și, în ultimă instanță, să intervină, să acționeze și să rezolve problema dată²⁸.

Asistentul social achiziționează în decursul formării sale o bază de cunoștințe teoretice și practice pentru a-și desfășura activitatea profesională. Însă, în fiecare

²⁷ Metodele, tehnicile și instrumentele prezentate în cadrul acestui capitol au fost considerate ca fiind reprezentative pentru practica asistenței sociale a persoanelor care au comis fapte sancționate penal. Fiecare specialist are însă libertatea să utilizeze sau să adapteze, în funcție de stilul de lucru personal, metodele și instrumentele specifice de asistență socială

²⁸ Miftode, V., (1999), Fundamente ale asistenței sociale, Editura Eminescu, București

intervenție de asistență socială el își aduce propria experiență de viață și calitățile sale umane. Modul de a gândi al asistentului social, atributele personale, modul său de viață, influențează inevitabil funcționarea sa ca și profesionist.

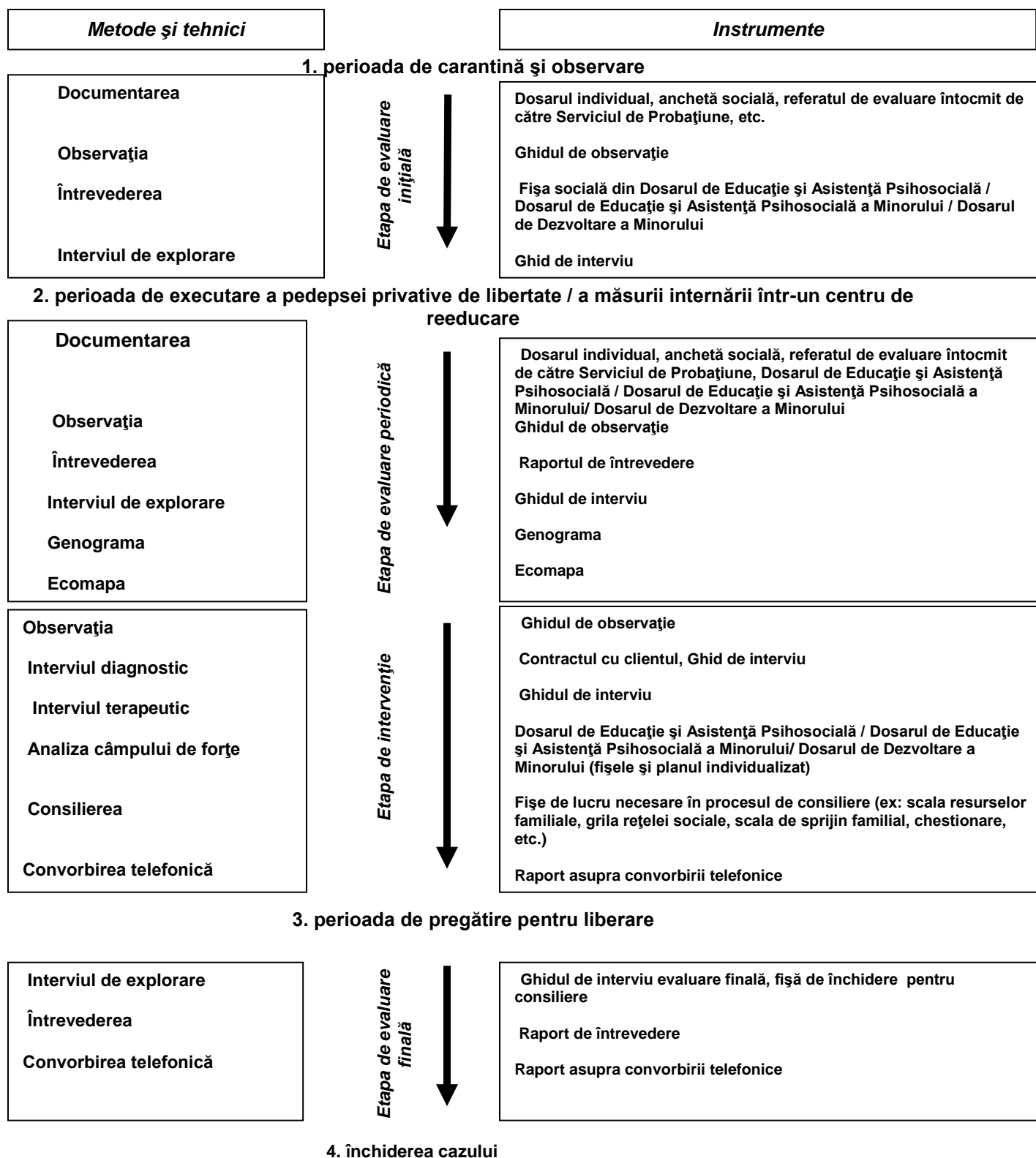
Fiecare caz în parte prezintă aspecte inedite, iar asistentul social se confruntă permanent cu necesitatea de a lua decizii corecte atât din punct de vedere moral, cât și legal. În procesul de luare a deciziilor se au în vedere sistemul de valori personal și cel profesional.

Este extrem de importantă transpunerea în practică a valorilor profesionale. Întrebarea care se ridică este care sunt metodele cele mai eficiente pentru ca valorile să fie *transpuse în practică*. Referindu-se la această necesitate, Biestek (1957) menționează următoarele aspecte:

- clientul trebuie privit ca și persoană în sine și nu judecat din punctul de vedere al problemelor pentru care solicită sprijin;
- dacă asistentul social are această capacitate, nu se va confrunta cu idei preconcepute negative, deoarece nu generalizează;
- clientul se poate manifesta în mod deschis (își poate manifesta sentimentele, părerile, indiferent de caracterul acestora fără nici o reținere), nu trebuie să se ferească de faptul că va fi etichetat sau relația de ajutor va dobândi o tentă negativă;
- asistentul social acceptă clientul indiferent de problema pe care o prezintă;
- clientul poate alege liber dintre alternativele de rezolvare a problemelor proprii;
- clientul poate fi sigur - cunoaște garanțiile pentru acest fapt - că secretul profesional îi apără informațiile furnizate de el²⁹.

²⁹ Roth, M., Rebeleanu, A., Poledna S., op. cit., pag. 73

IV. 1. Etapele instrumentării cazului³⁰

³⁰ Material elaborat de către World Vision România - Biroul Iași, în cadrul proiectului " Formarea lucrătorilor sociali din mediul rural ", titlul lucrării – *Manual de bune practici în asistența socială comunitară*, Iași, 2003 - adaptare

IV. 2. Metode și tehnici utilizate în asistența socială.³¹

IV. 2. 1. Documentarea

IV. 2. 2. Observația

IV. 2. 3. Întrevederea

IV. 2. 4. Interviu

IV. 2. 5. Convorbirea telefonică

IV. 2. 6. Genograma

IV. 2. 7. Ecomapa

IV. 2. 8. Analiza câmpului de forțe

IV. 2. 9. Consilierea

IV. 2. 10. Grupurile de lucru

IV. 2. 11. Studiul de caz

³¹ Definițiile au fost preluate din materialul elaborat de către World Vision România - Biroul Iași, în cadrul proiectului " Formarea lucrătorilor sociali din mediul rural ", titlul lucrării – *Manual de bune practici în asistența socială comunitară*, Iași, 2003

IV. 2. 1. DOCUMENTAREA

În asistența socială, documentarea este atât o metodă distinctă de evaluare a clientului, cât și un proces care se desfășoară pe toată perioada de instrumentare a cazului. Spre deosebire de celelalte metode de evaluare și intervenție, documentarea se realizează numai de către asistentul social. Acesta stabilește un *plan de documentare* ce vizează resursele cheie din sistemul client care poate oferi informații relevante despre acesta.

Documentele la care se recurge pentru colectarea informațiilor referitoare la sistemul client se regăsesc, de cele mai multe ori, în dosarul individual.

Din dosarul individual sunt verificate / studiate:

- ancheta socială, adresa de domiciliul a persoanei custodiate, date despre starea civilă, număr copii etc., în vederea confruntării cu ceea ce va declara aceasta în momentul întrevederii, la completarea fișei sociale din Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială/ Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului/ Dosarul de Dezvoltare a Minorului;
- infracțiunea comisă și durata pedepsei sau sancțiunii, data propusă pentru liberarea condiționată sau împlinirea vârstei de 18 ani pentru minorii sancționați cu o măsură educativă, rapoartele de recompensare, de incident ale persoanei private de libertate/minori delincvenți (majoritatea acestor informații se regăsesc și în aplicația informatică PMSweb);
- ocupația, calificarea în vederea informării în legătură cu identificarea și accesarea unui loc de muncă după liberare, în cadrul programului de pregătire pentru liberare, integrării în activități lucrative sau participării la cursuri de formare și calificare profesională;
- sentința penală sau rechizitoriul - în vederea cunoașterii pattern-ului infracțional.

Documentarea se realizează și prin solicitarea de acte diverse de la instituții publice sau organizații neguvernamentale la care a apelat anterior persoana privată de libertate. Informații relevante pot fi furnizate și de către membrii familiei persoanei private de libertate. Asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar colectează numai datele despre client necesare și relevante în soluționarea problemelor identificate împreună cu clientul.

IV. 2. 2. OBSERVAȚIA

Observația este o tehnică de investigație utilizată și în domeniul asistenței sociale, care are ca scop culegerea de informații cu valoare de fapte, necesare pentru a le completa sau confirma pe cele rezultate în urma utilizării altor tehnici (ex: documentarea, interviul sau întrevederea).

Observația are o mare importanță, în mod deosebit, în primele etape ale instrumentării cazului (după sesizare/referire, evaluare inițială), dar se aplică pe tot parcursul lucrului la caz. Pentru o abordare organizată, coerentă și logică a acestei tehnici se utilizează și se recomandă construirea unui *ghid de observație*.

Exemplificare – model ghid de observație (se poate utiliza, cu preponderență, în timpul interviului)

Întrebare	Oftează	Lăcrimează	Pleacă ochii	Râde	Întârzie răspunsul	Are o atitudine nervoasă	Resemnă	Indiferent	Altceva
Întrebarea 1									
Întrebarea 2									
.....									
Întrebarea x...etc.									

IV. 2. 3. ÎNTREVEDEREA

Pe parcursul instrumentării unui caz social, din momentul înregistrării unei solicitări și până la închiderea cazului, profesionistul realizează continuu un proces de evaluare. Pentru realizarea acestei evaluări, atât a problemei clientului, cât și a rezultatelor obținute în urma intervenției, asistentul social utilizează o serie de metode și tehnici specifice, printre care regăsim ca tehnică și întrevederea.

În demersul de intervenție, întrevederea reprezintă modalitatea prin care, în cursul unei întâlniri între asistentul social și client, se stabilesc relații care vizează obținerea de informații primare necesare explorării problemei și, ulterior, stabilirii modalităților de rezolvare.

În literatura de specialitate³² întrevederea (fact-gathering-interview) reprezintă o formă de interviu, în care asistentul social urmărește obținerea anumitor informații specifice și predeterminate. Asistentul social adresează întrebări specifice și înregistrează doar răspunsurile relevante pentru scopul său, adesea folosind o fișă de evaluare/înregistrare. Scopul acestei tehnici nu este unul cu precădere terapeutic: prioritatea este acordarea oportunităților clientului de a-și exprima anumite emoții, sentimente în legătură cu problema.

Întrevederea reprezintă tehnica prin intermediul căreia se *investighează situația clientului* pentru a strânge cât mai multe informații despre problema acestuia, iar pe baza acestor informații primare se vor contura direcțiile viitoare de acțiune. Astfel, asistentul social va susține o *investigație verbală*, în care comunicarea este orientată către realizarea unei evaluări complexe, care va fi baza întocmirii planului de intervenție.

În funcție de complexitatea cazului, întrevederea va lua forma unei *convorbiri - cercetare* în care se manifestă *repetiția*, fiind nevoie de clarificări, completări realizate prin *conversația* dintre specialist și beneficiarul serviciului de asistență socială.

Întrevederea constituie o tehnică complexă, care se apropie prin specificul său de *observație*. Prin aplicarea acestei tehnici, asistentul social obține informații cu valoare de fapte, întrucât au aceeași importanță atât informațiile verbale, cât și informațiile cu privire la conduite, fapte, stări afective, credințe etc. ale clientului.

De asemenea, întrevederea conține elemente similare *consilierii*, deoarece prin intermediul acestei tehnici de investigație se va dezvolta o conversație în cadrul căreia, pe parcursul identificării problemei, se va urmări și o conștientizare și responsabilizare a clientului cu privire la implicațiile rezolvării situației.

³² Barker, Robert L. (1999), *The Social Work Dictionary*, NASW Press

IV. 2. 4. INTERVIUL

Este o tehnică ce presupune, prin intermediul comunicării directe, culegerea datelor, diagnosticarea situației clientului și sprijinirea acestuia în vederea rezolvării problemei.

În literatura de specialitate sunt cunoscute trei forme de interviu:

- *interviul de explorare* – are scopul de a culege informații structurate și complexe despre situația deja cunoscută a clientului (informațiile de bază au fost obținute deja prin tehnica întrevederii);
- *interviul diagnostic* – are scopul de a stabili, prin intermediul unor întrebări specifice, clar direcționate, natura problemei și a resurselor sistemului client (ex: familie, comunitate, prieteni etc.);
- *interviul terapeutic* – are scopul de a sprijini clientul în procesul de schimbare și de rezolvare a problemei diagnosticate. Această formă a interviului este utilizată, cu precădere, de către psihoterapeuți.

Pentru a realiza un interviu bine direcționat, se construiește un *ghid de interviu*, care include mai multe tipuri de întrebări. În structura oricărui tip de interviu există o serie de întrebări specifice, utilizate pentru deschiderea interviului, pe parcursul și la încheierea acestuia.

Structura ghidului de interviu cuprinde elemente referitoare la:

- a) aspectele predelinconvenționale (ex: cadrul familial, instruire școlară și profesională, anturaj, consum de alcool / droguri etc.);
- b) numărul și tipul antecedentelor în ceea ce privește comportamentul infracțional;
- c) circumstanțele săvârșirii faptei, ale conflictelor / tensiunilor care au condus la destructurarea relaționării cu mediul de suport etc.;
- d) frecvența contactelor cu mediul de suport;
- e) nivelul de așteptare / perspectivele de rezolvare a problemelor.

Ghid de interviu pentru EVALUARE INIȚIALĂ

Exemplu

I. DATE PRIVIND PERSOANA PRIVATĂ DE LIBERTATE / MINORUL:

- nume și prenume;
- data nașterii;
- adresă;
- telefon (*familie sau persoană de contact în situații deosebite*);
- stare civilă.

II. SITUAȚIA FAMILIALĂ, SOCIALĂ, ECONOMICĂ ȘI ATITUDINEA FAȚĂ DE ACESTEA:

Date despre familia de origine / familia constituită

- membrii familiei (vârsta, ocupația, observații);
- situația locativă;
- relația persoanei supravegheate cu:
 - comunitatea;
 - autoritățile (ex: reacția la autoritate);
 - grupul de prieteni (poziția ocupată în grup, valorile promovate de grupul de prieteni)
- situația materială: surse de venit, modul în care își percepe clientul situația materială;
- relațiile în cadrul familiei (ex: conflicte afective, deces al unui membru al familiei, divorț, abandon, acțiuni violente etc.);
- persoanele cu care clientul are relații pozitive și datele acestora de contact ale acestora;
- membri ai familiei cu probleme de sănătate (ex: boli, dependențe);
- modul în care influențează aceste afecțiuni relațiile dintre membrii familiei;
- modul de raportare la autoritatea părinților (în cazul minorilor).

Pregătirea școlară și profesională:

- performanța școlară;
- integrarea în grupul școlar;
- performanța profesională;
- integrarea în colectiv.

Probleme de sănătate:

- afecțiuni psihice;
- afecțiuni fizice;
- tratamente urmate;
- date de contact ale medicului în a cărui evidență se află persoana supravegheată (medic de familie, medic psihiatru).

Modalități de petrecere a timpului liber -

Istoricul consumului de substanțe (legale / ilegale) - debutul, evoluția consumului până în prezent, perioade de abțință, supradoze, dacă a beneficiat de tratament postcură, atitudinea clientului față de consum, atitudinea familiei față de client și problema consumului etc.

III. ANALIZA COMPORTAMENTULUI INFRAȚIONAL

IV. PLANURILE DE VIITOR (PE TERMEN *SCURT / MEDIU*) ALE PERSOANEI PRIVATE DE LIBERTATE ȘI INDICAREA MODALITĂȚILOR CONCRETE PRIN CARE INTENȚIONEAZĂ SĂ LE PUNĂ ÎN PRACTICĂ:

- obiective;
- pași de urmat – modalități concrete de realizare a planurilor și obiectivelor propuse;
- obstacole / piedici identificate de către client.

OBSERVAȚII

- informații pe baza observației din timpul interviului, despre: *ținuta vestimentară, mimică, gestică, privire, limbaj, tonalitatea vocii etc.*

Aceste informații pe care asistentul social le obține în timpul interviului sunt consemnate și corelate cu afirmațiile beneficiarului. Pot fi sintetizate și analizate ulterior, deoarece oferă posibilitatea de a completa tabloul persoanei respective (ex: este foarte important să existe o concordanță între ceea ce declară și ceea ce manifestă persoana respectivă).

CONCLUZII

- sunt sintetizate informațiile din cadrul interviului și sunt prezentate, pe scurt, concluziile rezultate.

IV. 2. 5. CONVORBIREA TELEFONICĂ

Convorbirea telefonică nu este localizată într-o anumită etapă în instrumentarea cazului, ci se poate realiza când specialistul consideră că este necesar. Având în vedere specificul instituțiilor de tip custodial, utilizarea acestei tehnici de informare este supusă, însă, unor condiționări, care nu se regăsesc în activitatea asistenților sociali care își desfășoară munca în cadrul comunității.

Astfel, convorbirea telefonică reprezintă una dintre tehnicile auxiliare pe care asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar le poate utiliza, în principal, pentru colectarea, prin comunicare exclusiv verbală, a informațiilor, *fie de la reprezentanți ai instituțiilor, organizațiilor abilitate să ofere date sau să intervină pentru soluționarea problemelor sociale, fie de la membrii familiei persoanei custodiate*, însă, în cel din urmă caz, numai în situații temeinic justificate, care reclamă intervenție imediată din partea specialistului.

Convorbirea telefonică este utilizată, în mod frecvent, pentru categoria beneficiarilor minori, de către asistenții sociali din centrele de reeducare, însă specialiștii care își desfășoară activitatea în penitenciare recurg doar într-un număr foarte limitat de cazuri la acest mijloc de informare în relația cu membrii familiilor persoanelor private de libertate. Acest aspect se explică, pe de o parte, prin faptul că specialiștii în asistență socială reprezintă o categorie profesională relativ nou încadrată în sistemul penitenciar, iar, pe de altă parte, prevederile în vigoare nu fac referiri explicite la problematica, contextul, modalitatea de contactare telefonică a membrilor familiilor deținuților de către personalul menționat.

Ca urmare, un asemenea demers - firesc din punctul de vedere al profesiei de asistent social - păstrează un caracter de excepție în contextul mediului penitenciar, fiind desfășurat doar în situații temeinic justificate, care reclamă intervenție imediată. Asistentului social îi revine ca responsabilitate să informeze în mod obligatoriu șeful ierarhic, cu privire la necesitatea unui astfel de demers.

IV. 2. 6. GENOGRAMA

Genograma este o tehnică utilizată în domeniul psihosocial, care presupune culegerea de informații prin crearea unei reprezentări grafice a structurii familiei, asemănătoare unui "arbore genealogic".

Structura familiei și relațiile dintre membrii acesteia pot fi reprezentate pentru două sau trei generații (ex: părinții și copiii, respectiv bunicii, părinții și copiii).

IV. 2. 7. ECOMAPA

Ecomapa (ecoharta sau harta-eco) este o reprezentare grafică, schematică a relațiilor individului cu mediul social (persoane și instituții cu care interacționează).

*La ce este folosită?*³³

- Pentru a identifica membrii unei familii (nucleare sau extinse), natura relațiilor dintre aceștia, resursele pe care le schimbă cu clientul;
- Pentru a identifica alte persoane și sisteme din mediul social al clientului/familiei și resursele pe care le schimbă cu ele;

³³ M. Roth, M., Rebeleanu, A., Poledna S., op. cit., pag. 52

- Pentru a identifica relațiile clientului/familiei cu sistemele comunității;
- Pentru a identifica contribuțiile prezente și trecute ale clientului în favoarea altor persoane;
- Pentru a identifica sistemele prin care resursele adiționale ar putea fi folosite.

Este un instrument util pentru că:

- Organizează o mulțime de informații ale trecutului clientului;
- Persoana privată de libertate/familia sunt angajate într-un proces de evaluare a relațiilor pe care le au cu mediul social;
- Ajută la identificarea contribuțiilor pozitive ale clientului aduse mediului și lipsa suportului din partea mediului, identifică și evaluează posibile resurse de ajutor;
- Harta-eco poate fi modificată pe parcurs, astfel ca familia și asistentul pot urmări și observa schimbările înregistrate;
- Poate fi adaptată la orice tip de situație socială.

Cum se construiește o hartă-eco?

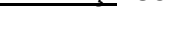
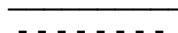

- Spuneți clientului că transpuneți pe hârtie, împreună, o imagine a celor mai importante relații ale acestuia: cu familia, comunitatea, grupul de prieteni, mediul său de viață.
- Începeți cu căminul clientului; membrii casei trebuie notați pe hartă ca și într-un arbore genealogic, folosind pătrate pentru a indica bărbații și cercuri pentru a indica femeile din familie, membrii decedați se notează cu un X și pot fi înscrși pe hartă la marginea cercului familiei.
- În continuare sunt identificate acele sisteme ale mediului care afectează, influențează viața clientului /familiei. După ce natura tranzacției client/sistem a fost determinată, se trasează o linie pentru a exprima atât legătura, cât și calitatea ei (indicată în partea de jos a foii).

În timp ce construiți harta-eco poate fi mai ușor și, totodată, indicat să explorați:

- cum percepe clientul/familia schimbările cu alte sisteme; ce face sau a făcut fiecare și pentru cine ;
- ce simte clientul/familia în legătură cu schimbările cu alte sisteme, în particular ce simte clientul în legătură cu ajutorul primit, cum se simt membrii familiei în legătură cu ajutorul dat;
- cât de adecvat se simte clientul/familia în legătură cu schimbările care vor urma datorită nevoilor identificate;
- percepe clientul/familia sau chiar și alte sisteme noi sau alte sisteme care ar merita să fie cercetate, ca fiind surse de ajutor pentru a-și satisface/rezolva nevoile identificate.

Harta-eco permite identificarea punctelor forte ale clientului, precum și a nevoilor lui. Această hartă poate fi construită și fără ajutorul clientului, cu ajutorul lui sau al familiei, împreună sau separat.

Legenda hărții: se folosesc cuvinte descriptive sau se desenează diferite linii:

	pentru legături puternice;
	pentru legături slabe, tranzitorii;
	pentru legături stresante, tensionate;

pentru legături întrerupte sau încetate definitiv (nu se folosește nici un semn grafic).

IV. 2. 8. ANALIZA CÂMPULUI DE FORȚE

Analiza câmpului de forțe este o tehnică de culegere și prelucrare a informațiilor privind factorii și forțele care contribuie la rezolvarea problemei clientului.

Clientul, împreună cu asistentul social, identifică atât punctele puternice, cât și cele slabe, care caracterizează situația problemă, astfel încât acestea să fie mobilizate în vederea rezolvării problemei.

Tabelul câmpului de forțe

(+) Forțe pozitive →	(-) Forțe negative ←
1. Relație de atașament puternic dintre soți	1. Relații tensionate cu familia lărgită
2. Existența unui venit sigur în familie	2. Lipsa unei locuințe proprii

Tabelul câmpului de forțe se poate modifica în timp, pe măsură ce se înregistrează progrese/schimbări în rezolvarea cazului.

IV. 2. 9. CONSILIEREA

În asistența socială, consilierea reprezintă cea mai importantă metodă de intervenție utilizată de profesionist în procesul de ajutorare a clientului (ex: individ, familie, grup).

Prin consiliere, asistentul social are posibilitatea să exploreze, să descopere și să clarifice care sunt resursele clientului și împreună cu acesta să stabilească care sunt soluțiile pentru rezolvarea problemei cu care se confruntă.

Complexitatea acestei metode de intervenție este dată de faptul că procesul de ajutorare a individului se desfășoară pe parcursul mai multor ședințe (numărul îl stabilește asistentul social în funcție de dificultatea cazului), în cadrul cărora, împreună cu clientul, profesionistul parcurge sistematic mai multe etape.

În cadrul acestui demers, asistentul social, împreună cu clientul, va analiza mai întâi care este natura problemei, iar, ulterior vor fi explorate resursele individului/ familiei/ comunității (calități, credințe sau valori ale individului, persoane din familia lărgită care îi pot oferi suport, serviciile unei instituții). Clientul va alege o soluție pentru rezolvarea situației sale și va realiza schimbarea dorită cu sprijinul profesionistului.

Pentru a atinge scopul vizat de metoda consilierii, de ajutorare a clientului în procesul de schimbare și de dezvoltare personală în concordanță cu valorile și așteptările individului, asistentul social trebuie să uzeze de întreaga gamă a calităților unui bun profesionist, alături de tehnici specifice ale consilierii.

Aplicație practică privind consilierea

Precizare: în această secțiune este prezentat un studiu de caz, pe baza căruia s-a realizat un instrument - Fișa individuală de consiliere - ce poate fi utilizată de către asistentul social în demersurile recuperative destinate persoanelor custodiate.

Astfel, în situațiile în care asistentul social consideră că aplicarea metodei de consiliere este cea mai potrivită pentru soluționarea unei probleme sociale cu care se confruntă, la un moment dat, o persoană custodiată, poate utiliza ca model (orientativ și opțional), fișa de consiliere prezentată în cadrul acestui studiu de caz.

Metode de evaluare folosite: interviul semi-structurat, observația sistematică.

Prezentarea problemei

În prezent, M.A. se simte copleșit de situația prezentă și consideră că sosirea mamei în țară ar rezolva toate problemele lui și ale fratelui său (părinții nu îi sunt alături, bunicii au probleme financiare și de sănătate deosebite, iar el și fratele său execută o pedeapsă privativă de libertate pentru infracțiunea de furt).

La întâlniri, M.A. a manifestat o atitudine deschisă în relația cu asistentul social. Atent la întrebări, răspunde clar, dezvoltând subiectul întrebării și fiind cooperant.

Pe parcursul întâlnirilor s-a prezentat într-o ținută îngrijită, curată, adecvată vârstei și anotimpului. Se constată preocuparea acestuia pentru propria înfățișare (îmbrăcăminte la modă, cercei în ureche, tatuaje etc.).

La nivel de limbaj, M.A. vorbește clar, articulat, se exprimă fluent, logic, elocvent. Manifestă spontaneitate în exprimare, însă prezintă un vocabular săracios și insuficient dezvoltat pentru vârsta sa. Pe parcursul interviurilor, limbajul verbal și cel nonverbal au fost congruente, evidențiindu-se atitudinea de sinceritate manifestată de acesta.

Ceea ce contează prioritar, pentru M.A., este ceea ce grupul de referință (ex: prieteni, familie, școală etc.) valorizează. M.A. resimte nevoia concordanței cu normele grupului de apartenență imediată (ex: familie, grup de prieteni). Pentru el, este bun comportamentul care place celorlalți și care îl ajută să fie acceptat de aceștia. Dorința de conformare la normele grupului se manifestă prin îmbrăcăminte, jargon verbal și gestual, comportamente valorizate de grupul de prieteni (ex: consum de tutun, consum de băuturi alcoolice, jocuri pe computer, ieșiri la petreceri, terase, comitere de infracțiuni).

M.A. face diferența între adevăr și minciună, consideră că este mai bine să spui adevărul, conștientizează consecințele negative ale minciunilor și apreciază că preferă să spună adevărul.

În relațiile cu cei din mediul apropiat (ex: familie, prieteni). M.A. manifestă prudență, reținere, tendința de a se retrage în sine și are o atitudine detașată față de problemele din viața sa. În același timp, din dorința de a fi acceptat, M.A. este ușor influențabil de grupul la care aderă, pe care îl valorizează. În situații dificile, M.A. manifestă toleranță scăzută la stres, incapacitate de luare a deciziilor, fugă de responsabilitate, iar reacțiile sale variază de la afișarea unei atitudini de superioritate, agresivitate verbală până la indiferență, apatie, amânarea rezolvării problemelor și chiar abandonarea proiectelor sau sarcinilor inițiale.

Aspecte ale profilului psihologic

Ca urmare a examinării psihologice, au fost puse în evidență următoarele aspecte legate de profilul psihologic:

- Datele psihometrice indică o inteligență generală sub nivelul mediu. Abandonul școlar după absolvirea celor patru clase primare a determinat insuficienta stimulare intelectuală și, astfel, posibilitățile unei dezvoltări cognitive adecvate au fost reduse.
- Persoană predominant introvertită, calmă în aparență, fără accese explozive de furie sau agresivitate; prezintă o anumită apatie, lipsă de energie, oboseală. Deși la nivel emoțional se constată sensibilitate, delicatețe și prezența trăirilor afective diverse, *M.A.* prezintă o anumită inhibiție emoțională, își reprimă emoțiile și exprimă detașare, indiferență în relațiile cu persoanele de aceeași vârstă și cu alți adulți.
- Stima de sine oscilează între nevoia de autovalorizare, dorința de afirmare socială și lipsa de încredere în sine, trăirea sentimentului eșecului, incapacitatea de a găsi soluții pentru aplicarea dorințelor.
- *M.A.* este o persoană sociabilă, dar manifestă neîncredere, circumspecție și prudență în relațiile cu cei din jur.
- Manifestă interese spre concret, material, aspirații intense de autorealizare dar resimte nevoia de sprijin din exterior și are tendința ca în situațiile dificile de eșec, să trăiască sentimente de inferioritate, de culpabilitate, retrăgându-se în sine. Este orientat spre scop și este prezentă ambiția, voința de a depăși obstacolele, însă își dorește ajutorul de la cei din jurul său.
- Se constată prezența unor conflicte afective trecute legate de mamă, tristețe, trăirea unor sentimente de frustrare, de abandon afectiv, prezența sentimentelor de culpabilitate, de inferioritate și nesiguranță, anxietate.
- Tendințe ambivalente față de mamă – valorizare, investirea mamei cu afecțiune, prezența nevoii de a beneficia de afecțiune, de protecție și de îngrijire din partea mamei, dar și neîncredere, anxietate față de dorința și capacitatea mamei de a răspunde acestor nevoi.
- Prezintă dorința de a prelua rolurile parentale ale tatălui absent.

Relaționare în cadrul familiei

În absența ambilor părinți, bunicii au preluat rolurile parentale, însă *M.A.* consideră că mama ar fi avut mai multă autoritate asupra lor. Relația cu tatăl este una disfuncțională, legăturile cu tatăl său fiind întrerupte, *M.A.* nu se așteaptă la nici un fel de sprijin (ex: financiar, educativ, afectiv) din partea tatălui.

Prietena lui *M.A.* este o persoană importantă, față de care acesta a dezvoltat sentimente de afecțiune. În prezent, aceasta reprezintă pentru *M.A.* principala persoană de suport, față de care își exprimă gândurile, emoțiile, sentimentele.

Modalitatea de raportare la problemă

M.A. își manifestă dezacordul cu privire la faptul că mama a plecat la muncă în străinătate, deși afirmă că aceasta a plecat pentru binele familiei.

Prima plecare a mamei a avut loc în urmă cu 6 ani. *M.A.* afirmă că își amintește foarte puține lucruri despre aceasta. Până acum 4 ani, mama venea acasă mai des (o dată la 6 luni), însă de acum 4 ani, aceasta nu s-a mai întors.

În prezent, relația dintre *M.A.* și mama sa se limitează doar la convorbiri telefonice (o dată la 2 sau 3 luni) și la trimiterea unor pachete sau sume de bani (o dată sau de 2 ori pe an).

M.A. consideră că situația familiei lor nu s-a îmbunătățit, ci dimpotrivă: el și fratele lui au abandonat școala, încă din clasa a treia (imediat după prima plecare a mamei) ei au intrat într-un grup de prieteni cu vârste mai mari și cu preocupări delincvente, au comis mai multe infracțiuni mărunte (furturi de roți de la mașini, de telefoane mobile). În prezent, *M.A.* și fratele său execută o pedeapsă privativă de libertate, pentru infracțiunea de furt. *M.A.* este de părere că, dacă mama lor ar fi rămas în țară, lucrurile acestea nu s-ar fi întâmplat („mama ne ținea din scurt”).

În prezent, *M.A.* se simte trist, singur, obosit, temător față de ce se poate întâmpla în viitor. Își dorește să acționeze într-un fel pentru a schimba situația, este confuz, nehotărât și nu are capacitatea de a identifica singur soluții, de a lua singur decizii și pare să se simtă depășit de situația prezentă.

Recomandări:

- Sprijin pentru reintegrare școlară / profesională, în vederea asigurării unui mediu stabil de viață;
- Consiliere individuală centrată pe:
 - exprimarea emoțiilor și sentimentelor față membrii familiei;
 - autocunoaștere și dezvoltarea încrederii în sine;
 - formarea abilităților de luare a deciziilor;
 - orientare în carieră.
- Medierea relațiilor dintre persoana privată de libertate și familie;
- Prevenirea recidivei;
- Evitarea anturajelor cu comportamente predelincvente și delincvente.

FIȘĂ INDIVIDUALĂ DE CONSILIERE

Numele și prenumele persoanei private de libertate

Data nașterii Părinții

Obiectiv / Tema de consiliere abordată	Tehnici și metode utilizate	Observații	Data
Identificarea și conștientizarea emoțiilor și sentimentelor față de membrii familiei	- expunerea liberă, - interviul, - observația.	- conștientizează sentimentele ambivalente față de membrii familiei: dragoste, dor, nevoia de a primi și de a oferi afecțiune, dar și furie că aceștia nu sunt alături de el, dezamăgire că nu reacționează mai prompt la cererile lui; - exprimă cu greu sentimentul de furie; - încă nu conștientizează determinismul dintre emoțiile și sentimentele trăite și comportamentele sale.
Comunicarea cu membrii familiei și falsele promisiuni	- fișe de lucru, - problematizare	- realizează că îndeplinirea promisiunilor de către membrii familiei (de a suna, de a trimite bani etc.) depinde de câțiva factori (sănătatea membrilor familiei, veniturile acestora, costurile legate de transferul sumelor financiare etc.); - conștientizează că venirea la vizită a membrilor familiei nu ar rezolva toate problemele sale ci doar ar ajuta la rezolvarea lor; - prezintă dorința de a-și asuma responsabilitatea pentru câteva din problemele sale dar recunoaște că are nevoie de sprijin.
Autocunoaștere și creșterea stimei de sine	- fișe de lucru ; - exerciții de autocunoaștere	- deschis și receptiv; - necesită exerciții suplimentare pentru creșterea stimei de sine.
		- își identifică abilități și deprinderi personale; - conștientizează efectele pe care le-a avut renunțarea la școală asupra dezvoltării sale cognitive.

		<ul style="list-style-type: none"> - își dorește reintegrarea școlară și profesională și sprijin pentru aceasta; - se va propune colaborarea cu un serviciu din comunitate, pentru oferirea de sprijin pentru reintegrare școlară și profesională.
Influențele grupului de prieteni	<ul style="list-style-type: none"> - interviul; - fișe de lucru; - observația. 	<ul style="list-style-type: none"> - listează avantajele și dezavantajele prezentului grup de prieteni în comparație cu grupul de prieteni cu care a comis infracțiuni (cei din prezent merg la școală / serviciu, nu mai au probleme cu poliția etc.); - cunoaște principalele infracțiuni și conștientizează consecințele comiterii de infracțiuni; - conștientizează importanța susținerii grupului pentru decizia sa de a-și continua studiile și pentru a traversa perioada de detenție (3 ani); - alcătuiește o listă cu activități de petrecere a timpului liber care să nu conducă spre comiterea de noi infracțiuni.
Orientare în carieră	<ul style="list-style-type: none"> - fișe de lucru; - exercițiul; - problematizarea. 	<ul style="list-style-type: none"> - conștientizează importanța studiilor în formarea unei cariere; - și-a reafirmat hotărârea de a continua studiile; - conștientizează nevoia de a - și administra mai bine timpul; - alcătuiește planul său personal de carieră.

Asistent social (semnătură și parafă)_____

IV. 2. 10. GRUPURILE DE LUCRU

În asistența socială, se recurge la grup pentru o varietate de scopuri. Asistentul social poate folosi grupul pentru a obține informații despre client și pentru a sprijini planul de intervenție. În multe situații, asistentul social participă la grupuri conduse de colegii de alte specialități, doar pentru a furniza informații despre clienți.

Categoriile de grupuri

Există diferite modalități de clasificare a categoriilor de grupuri cu care asistenții sociali interacționează frecvent. Cea mai cunoscută abordare în literatura de specialitate este aceea în care grupurile sunt divizate în grupuri centrate pe sarcină, respectiv, grupuri de tratament. Aceste categorii de bază pot fi clasificate la rândul lor în subcategorii.

➤ **Grupuri centrate pe sarcină**

Se constituie în scopul îndeplinirii unui set corespunzător de obiective sau sarcini. Acestor sarcini li se alocă o atenție convergentă, accentul punându-se pe atingerea finalităților stabilite anterior. Stabilirea obiectivelor ajută la determinarea modului de operare a grupului, precum și a rolurilor îndeplinite de membrii acestuia.

În așezămintele de detenție, asistentul social poate face parte din grupuri centrate pe sarcină, precum: comisii de specialitate constituite în baza legislației privind executarea pedepselor cu închisoarea/măsura internării într-un centru de reeducare, echipe multidisciplinare.

➤ **Grupurile de tratament**

Sunt grupurile care au ca prioritate principală nevoile emoționale și sociale ale membrilor lor. Acestea pot fi clasificate în cinci tipuri de grupuri de tratament: grupul de progres, de terapie, educațional, de socializare și de sprijin (Toseland & Rivas, 1998). Toate grupurile pornesc de la premisa că fiecare membru al acestuia va beneficia direct de existența grupului. De regulă, schimbarea individuală apare doar prin integrarea membrilor în grup astfel că această schimbare este, de cele mai multe ori, motivul creării grupului.

• **Grupurile de progres/ creștere/ dezvoltare**

Sunt destinate să încurajeze și să sprijine progresul individual al membrilor grupului. Progresul pornește de la premisa de a ajuta membrii grupului să realizeze autocunoașterea și autoînțelegerea. Experiența din cadrul grupului constă în organizarea de diferite activități proiectate să-i ajute pe participanți să-și atingă scopurile. Grupurile de progres se concentrează pe sprijinirea fiecărui membru în parte în încercarea de a-și îmbunătăți potențialul și de a-și mobiliza forțele. Nu se pornește de la presupunerea că membrii au, în mod necesar, o “problemă”.

În grupurile de progres, asistentul social este un mediator, ajutându-i pe membrii grupului să-și atingă scopurile. Ca în toate grupurile, rolul asistentului presupune un grad ridicat de implicare în faza incipientă și un grad din ce în ce mai redus de implicare pe măsură ce grupul se dezvoltă.

• **Grupurile de terapie**

Își ajută clienții care și-au identificat un obiectiv de schimbare într-unul din aspectele comportamentului lor. Termenul include grupuri în care obiectivul este recuperarea după o experiență problematică de viață. Accentul se pune pe corectarea unei probleme intrapersonale sau interpersonale deja percepute și de a învăța să o corecteze și să copieze stiluri comportamentale.

Rolul asistentului social presupune o mai mare implicare în acest tip de grup. El poate începe ca și coordonator, expert sau lider, în funcție de necesitățile grupului, dar va deveni probabil un moderator pe măsură ce grupul progresează.

- **Grupurile educaționale**

Furnizează membrilor informații despre ei înșiși sau despre cei din jurul lor. Așa cum sugerează și denumirea, scopul acestor grupuri este de a educa sau de a pregăti membrii grupului într-o anumită problemă sau pe o anumită temă. Această educație se poate face prin prezentări cu caracter didactic, jocuri de rol, activități și dezbateri. Grupurile educaționale sunt similare celor de progres deoarece nu pleacă de la prezumția că membrii ar putea avea o “problemă”. Grupurile educaționale tind să cultive mai puțin interacțiunea între membri, comparativ cu cele de progres și terapie.

Similar grupurilor de terapie, asistentul social este, de cele mai multe, ori liderul grupului care furnizează prezentările și informările, fiind expert al grupului.

- **Grupurile de socializare**

Oferă participanților asistență în formarea unor deprinderi necesare pentru “socializare” în comunitate. Se pornește de la prezumția că membrii grupului au un anumit deficit în deprinderile de socializare. Grupurile de socializare fac cel mai des uz de experiențe și activități structurate pentru a crea un mediu alternativ și recurg mai puțin la discuțiile între membri.

Rolul asistentului social în grupurile de socializare este unul de prezență nemijlocită. Această prezență poate include rolul de lider sau de expert: asistentul social proiectează programul și își ghidează membrii pe tot parcursul procesului și al exercițiilor. La fel ca și în situația celorlalte grupuri, implicarea rolului se poate estompa pe măsură ce grupul trece în stadiile avansate ale programului.

Grupurile de suport

Presupune participarea benevolă și structurată a unor persoane la dezbaterile și identificarea unor soluții la anumite probleme comune. Scopul utilizării acestei tehnici este de a oferi reciproc informații, sfaturi, încurajare și suport emoțional. Cel mai frecvent, aceste întâlniri au scop terapeutic și sunt coordonate de către un specialist în domeniul psihosocial, care, împreună cu membrii grupului, reglementează regulile și normele interne de funcționare.

IV. 2. 11. STUDIUL DE CAZ

Cazul, ca modalitate de exemplificare a unor situații manageriale, reprezintă o situație concretă, puternic contextualizată, un fenomen, un proces, o activitate, un individ – manager³⁴ sau executant, un grup de persoane, o organizație sau orice altceva care poate interesa la un moment dat, din perspectivă pragmatică.

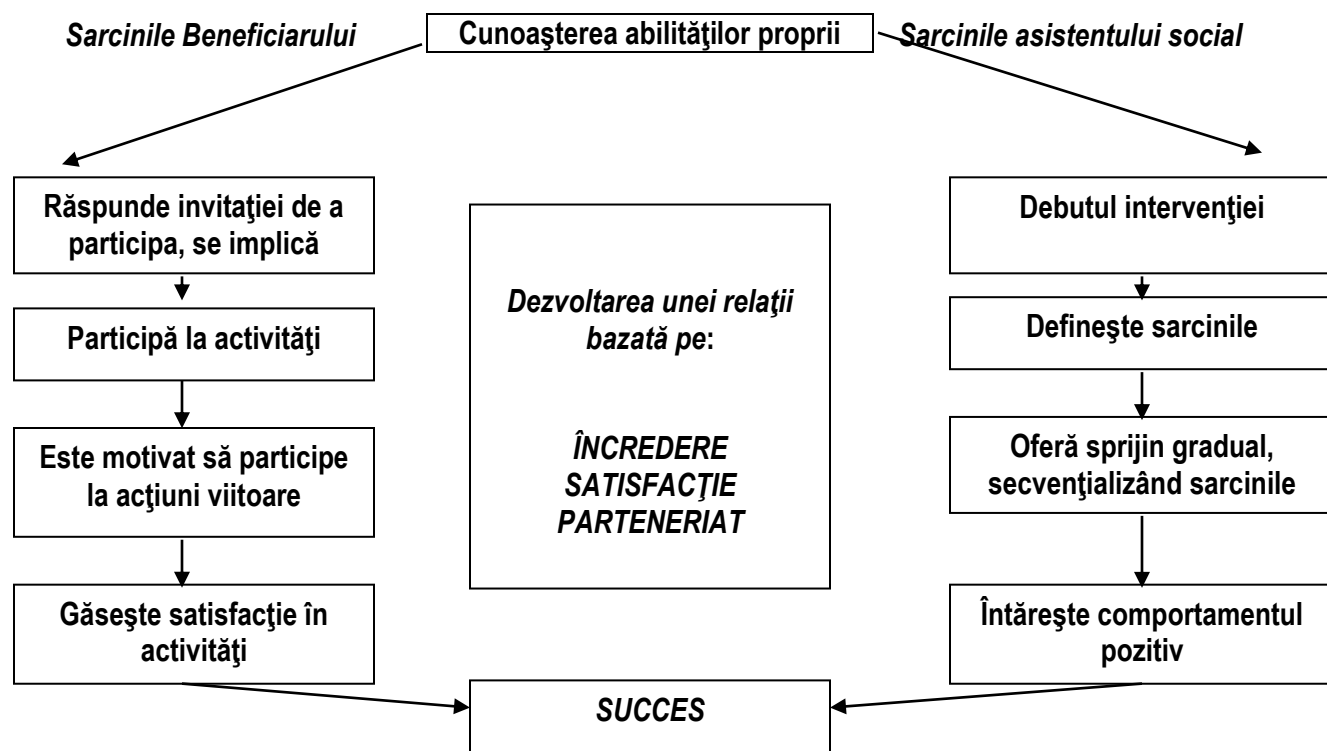
Dacă interviul de grup și observația sunt metode ce pot fi incluse atât în categoria celor de tip cantitativ, cât și în categoria metodelor calitative, studiul de caz este prin excelență o *metodă calitativă*.

Studiul de caz este o investigație empirică, ce constă în analiza detaliată a unui individ, grup sau situație dată.

³⁴ Bromley, D. B., (1986), *The Case-Study, Method in Psychology and Related Disciplines*, U.K., Chicester, pag. 177-178

IV. 3. Aplicații practice - exemplificarea instrumentelor de lucru prin studiu de caz

*Grafic privind pașii care pot facilita reintegrarea
unei persoane private de liberare / minor*

STUDIU DE CAZ

Prin acest studiu de caz s-a urmărit identificarea percepției lui *P.A.* cu privire la situația în care se regăsește (relaționare deficitară cu membrii familiei), precum și surprinderea elementelor de noutate referitoare la acesta și la familia sa.

Studiu de caz a fost întocmit în baza unor întrevederi cu *P.A.* și bunică acestuia, care au avut loc în datele ..., precum și prin consultarea altor surse, ce se regăsesc în „istoricului social”

Structura:

A. Colectarea și analizarea datelor (prezentarea problemei/problemelor):

- 1) Introducere – date de identificare ale persoanei private de libertate;
- 2) Sursele de informații;
- 3) Date privind persoana privată de libertate (partea narativă ce descrie evenimentele importante din viața clientului).

B. Istoria problemei

C. Evaluarea și proiectarea inițială:

- 1) Cum trebuie abordată problema principală?
- 2) Ce factori de mediu vor afecta reabilitarea persoanei private de libertate?
- 3) Perspective de reintegrare în societate.

D. Harta Ego (Ecomapa) a persoanei private de libertate

E. Genograma familiei

F. Matricea ciclului de viață

G. Analiza câmpului de forțe

H. Plan de intervenție

I. Evaluarea finală:

- 1) **evaluarea finală a intervenției:**
 - evaluarea procesului de susținere / suport;
 - evaluarea relației asistent social – persoană privată de libertate;
 - evaluarea serviciilor oferite.
- 2) **limite ale intervenției și modalități de depășire.**

Tehnici de colectare și instrumentare a datelor:

I. Documentarea: a constat în obținerea datelor despre client (persoana privată de libertate P.A.), din diverse surse de informații (ex: dosarul individual, ancheta socială de la domiciliul clientului, referatul de evaluare întocmit de Serviciul de Probațiune etc.).

II. Observația:

- observația indirectă, referitoare la datele obținute, care le pot completa pe cele obținute prin documentare (ex: alte persoane care intră în contact persoana privată de libertate: colegi de cameră, supraveghetor, șeful de secție etc.);

- observația directă (ex: observarea persoanei private de libertate: igienă, dezvoltare fizică, îmbrăcăminte, limbaj, atitudine, comportament; observarea altor membri ai familiei, în timpul eventualelor întâlniri cu aceștia, la sectorul „Vizite – în funcție de caz; observarea în cadrul unei întrevederi extinse, de exemplu, între persoana privată de libertate și membrii de familie – în cazul de față, între P.A. și bunica maternă).

III. Întrevederea – întâlnirea dintre persoana privată de libertate și asistentul social. Prima întrevedere a urmărit culegerea de informații despre situația actuală a persoanei private de libertate. Totodată, întrevederea poate fi realizată și cu alți „actori” implicați în procesul de soluționare a cazului: membri de familie (în cazul de față – bunica maternă), reprezentanți ai altor instituții / persoane din comunitate (ex: consilierul de probațiune din cadrul Serviciului de Probațiune Suceava, psihologul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Gura Humorului).

IV. Interviu – a fost realizat după ce în prealabil, asistentul social a avut o întrevedere cu persoana privată de libertate (în funcție de caz, există posibilitatea ca întrevederile să aibă loc și cu alte persoane implicate în procesul de soluționare a cazului), după care, a fost programat realizarea interviului de explorare. Ulterior, se poate utiliza metoda interviului diagnostic.

Aplicarea metodei interviului s-a realizat după ce a fost construit un ghid de interviu cu întrebări specifice, prezentat în continuare:

Aplicație practică - ghidul de interviu utilizat la evaluarea inițială

I. Date de individualizare

1. Data nașterii: an _____, lună _____ zi _____, sex M/F

2. Mediul: Urban/Rural, adresa _____

3. Situația școlară/profesională (educație preșcolară, nr. de clase absolvite, cursuri de calificare profesională, altceva); eșec școlar/abandon/exmatriculare/altele _____

4. Ocupația la momentul arestării (elev, încadrat, fără ocupație)

5. Pedepsa (domeniul infracțional)

6. Durata arestului preventiv

7. Cât timp a durat procesul (dacă s-a făcut apel și recurs)

II. Situația familială

8. Locuiești împreună cu părinții? (doar cu unul dintre ei, care, unde, detalii despre locuință, cartier/comună/sat)

9. Ai frați/surori? (nivel de școlarizare, ocupație actuală, dacă au avut probleme cu poliția)

10. Care este ocupația părinților? (nivel școlarizare, pregătire profesională, ocupație actuală și loc de muncă, venituri)
11. A mai avut cineva din familia ta probleme cu poliția?
12. Cine te vizitează (cât de des)? Care dintre părinți sau membrii familiei îți lipsește mai mult?

III. Varianta personală asupra faptelor

13. De ce ești aici? Povestește-mi cum s-a întâmplat.
14. Care a fost reacția părinților, fraților (a familiei) când au aflat că ai probleme la poliție?
15. Ce au spus prietenii, colegii când le-ai spus că ești chemat la poliție să dai declarație?
16. Ce ai făcut tu de când ai aflat că trebuie să mergi la poliție? Știai de ce te caută?
17. Cu cine ai fost la poliție (mama, tata, alte persoane, singur)? Cine a mai fost prezent când ai dat declarație la poliție?

IV. Contactul cu sistemul justiției penale

18. Cum a fost la poliție când ai dat declarație? Povestește-mi.
19. Dar la parchet – ai avut emoții – cum s-au petrecut lucrurile acolo?
20. Cine te-a reprezentat (ți-ai angajat un avocat sau ai avut unul numit din oficiu)?
21. La poliție și parchet preferai să discuți singur sau în prezența avocatului?
22. Crezi că un alt avocat te-ar fi apărut mai bine?
23. Cum s-au purtat cu tine cei de la poliție și parchet?
24. Cum a fost la instanță? Povestește-mi apărarea la fiecare dintre termene (dacă părinții/avocatul erau prezenți în instanță).
25. Îți amintești prima zi petrecută aici? Cum a fost?
26. Descrie-mi o zi obișnuită de aici (de când te trezești și până la culcare – povestește-mi ce faci și care sunt impresiile tale).
27. Ai timp liber aici? Dacă da, cu ce te ocupi, ce faci? Ce altceva ți-ar plăcea să faci?
28. Câți colegi de cameră ai (ce au făcut, de ce sunt aici)?
29. Care sunt activitățile care ți se par mai interesante/folositoare aici?
30. Continui școala aici? Faci un curs de calificare profesională?
31. Dintre persoanele de aici cu cine te înțelegi cel mai bine – cui i te adresezi atunci când ai o problemă?
32. Ai primit recompense de când ești aici/dar sancțiuni? Ce ai făcut?
33. Cine crezi că este de vină pentru că ești aici?

V. Nivel de așteptare

34. Dacă ar fi să scrii o scrisoare victimei, ce i-ai transmite?
35. Dacă acum ai fi afară, ce ai face (ce ți-ar plăcea să faci)?
36. Cu care dintre părinți te înțelegi mai bine? Povestește-mi o amintire frumoasă legată de familia ta.
37. Care dintre părinți/frați sau rude te vizitează mai des?
38. Îți place să mergi la școală? Te duceai? Ce obiecte îți plăceau mai mult? Cum te înțelegeai cu profesorii?
39. Te gândești să te întorci la școală după liberare, să te califici într-o meserie/profesie – care?
40. Descrie-mi o zi obișnuită din viața ta (înainte de a veni aici). Ce făceai pe parcursul unei zile?
41. Povestește-mi o zi frumoasă din viața ta (poate chiar cea mai frumoasă).
42. Cu cine ai vrea să semeni? Ai un model de urmat în viață?
43. Crezi că părinții tăi sunt vinovați că ai ajuns aici?
44. Povestește-mi despre prietenii tăi.

45. Cum îți petreceai timpul liber? Ce făceai? / Ce ți-ar fi plăcut să faci (înainte de a fi arestat/hobby-uri, pasiuni, curiozități, etc.)?
46. Povestește-mi o zi nereușită din viața ta – o zi care ți-ai dori să nu se mai repete niciodată (indiferent de ce s-ar întâmpla).
47. Ce vei face după liberare? / Cum îți vezi viața după ce vei ieși de aici?
48. Cum crezi că ai putea să fii sprijinit pentru a nu te mai reîntoarce (niciodată) aici?
49. Crezi că poliția este vinovată pentru că ești aici?
50. Dacă cineva ar avea posibilitatea să-ți satisfacă trei dorințe, care ar fi acestea?

PREZENTAREA STUDIULUI DE CAZ

În urma aplicării tehnicilor și metodelor specifice asistenței sociale, a rezultat o imagine de ansamblu a situației sociale persoanei private de libertate *P.A.*, după cum urmează:

A. Colectarea și analizarea datelor (prezentarea problemei/problemelor):

1. INTRODUCERE

Numele și prenumele persoanei private de libertate: **P. A**

Data și locul nașterii: Gura Humorului, jud. Suceava

Adresa: Str., Gura Humorului, jud. Suceava

Domiciliul legal :locuiește la domiciliul bunicii materne situat în str., mun. Gura Humorului, jud-Suceava

Faptele: Distrugere (art. 217, CP) și Lovire sau alte violențe (art.180 CP)

2. SURSELE DE INFORMAȚII:

- **P. A.**, persoana privată de libertate;
- **I.E.**, bunica maternă, 2 întrevederi în cadrul sectorului „Vizite”, Penitenciarul
- **L.D.**, reprezentant al Direcției de Asistență Socială Gura Humorului, o convorbire telefonică;
- **P.R.**, fratele tânărului, o întrevedere în cadrul sectorului „Vizite”, Penitenciarul
- **N.D.**, comisar șef în cadrul Poliției mun. Gura Humorului, Serviciul Investigații Criminale, o convorbire telefonică;
- **C.C.**, consilier al Serviciului de Probațiune, 2 întrevederi la sediul Serviciului de Probațiune și la sediul Penitenciarului ;
- **G.S.**, consilier psiholog în cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Gura Humorului, o întrevedere la sediu;
- **B.G**, asistent social în cadrul Centrului Școlar „Sf. Andrei” Gura Humorului, o convorbire telefonică.

3. DATE PRIVIND PERSOANA PRIVATĂ DE LIBERATE:

Din relația de căsătorie a părinților tânărului, P. E. și S. I. A., au rezultat 5 copii, după cum urmează:

- A. G., căsătorită în alt județ;
- P. S., aflat în cadrul Penitenciarului din luna decembrie 2008, unde execută o pedeapsă privativă de libertate în cuantum de 3 ani;
- P.B., căsătorit în alt județ;

- P.R., elev în clasa a XII-a;
- P.A., persoana privată de libertate, în cauză.

Responsabilitățile parentale în ceea ce-l privește pe P.A., precum și pe frații săi, au fost preluate încă de la naștere de către bunica maternă, I. E. În urmă cu aproximativ 12 ani, soții P. au divorțat, cei 5 copii fiind încredințați mamei. Conform surselor menționate, separarea părinților tânărului a survenit pe fondul conduitei agresive a d-lui P., manifestată atât în relația cu membrii familiei (în special cu soția), cât și cu membrii comunității. Acest context a încurajat și mai mult implicarea bunicii materne în procesul de creștere și educare a tânărului, precum și a fraților acestuia, instituindu-se, la un moment dat, măsura de plasament a celor 5 copii la bunica maternă.

Pe fondul pierderii locului de muncă și a dificultăților de natură financiară, mama lui P.A. a luat decizia de a pleca la muncă în străinătate. Inițial, aceasta a fost plecată pentru o perioadă de timp în Austria, ulterior, în Spania, unde se găsește și în prezent. De-a lungul timpului, se poate vorbi despre o menținere a legăturii mamă-copii, prin convorbiri telefonice și prin vizite periodice, în perioada concediilor. Menționăm că ultima revenire a d-nei P. la domiciliu s-a înregistrat în cursul lunii august, 2009.

La rândul său, tânărul a fost plecat de mai multe ori în vizită la mamă în străinătate (Spania), ultima deplasare având loc în cursul anului 2009, pe o perioadă mai mare de timp. P.A. a revenit la domiciliu în preajma sărbătorilor de iarnă, la momentul actual, manifestând dorința reîntoarcerii sale în străinătate. Menționăm că, pe parcursul șederii în Spania, P.A. nu a fost implicat în nicio activitate lucrativă, acesta susținând că în acest interval a stat în casă.

Ulterior discuției cu bunica maternă, aceasta a menționat ca și motiv al plecării nepotului său în străinătate, dorința mamei acestuia de a-i supraveghea conduita îndeaproape.

Tatăl lui P.A. (domnul P.) este stabilit în jud. Arad, localitatea Sîntava, fiind recăsătorit. Acesta nu păstrează legătura cu copiii săi, fiind dat în judecată pentru neplata pensiei alimentare. Dl. P. este recunoscut ca având antecedente penale, fiind perceput drept o persoană „problemă” de către sursele mai sus menționate. De la data divorțului părinților, unica întrevvedere dintre tânăr și tatăl său a avut loc în cursul anului 2009, când dl. P. a venit în mun. Gura Humorului pentru a vinde o mașină. Cu acest prilej, tânărul a primit de la tatăl său 100 lei, această sumă constituind singurul suport financiar de care a beneficiat P.A. din partea tatălui în toată perioada separării celor doi.

Referitor la relațiile din cadrul familiei, acestea sunt descrise de către bunica ca fiind tensionate, pe fondul comportamentului adoptat de către P.A.. La momentul actual, bunica se simte depășită de situație, recunoscând că are o capacitate scăzută de exercitare a unui control asupra persoanei nepotului său. În acest context, bunica refuză să își mai asume responsabilități de educare și supraveghere în ceea ce-l privește pe A., considerând că numai mama acestuia ar mai putea exercita control în ceea ce-l privește.

În percepția bunicii, relaționarea lui P.A. cu frații nu înregistrează un aspect favorabil, în condițiile în care problemele comportamentale ale acestuia au afectat imaginea fraților în cadrul comunității.

În perspectiva lui P.A. și a bunicii sale, situația financiară a familiei nu prezintă un aspect problematic, principalul susținător în acest sens fiind mama tânărului. Înainte de momentul arestării, P.A. nu desfășura nicio activitate lucrativă, fiind întreținut de către mamă și respectiv bunică.

Din convorbirile cu P.A., a rezultat că acesta locuia la domiciliul bunicii materne, într-un imobil proprietate personală a acesteia, constituit din patru camere, împreună cu un frate, o mătușă și doi verișori.

În ceea ce privește situația școlară a tânărului, menționăm că acesta a fost înscris în anul școlar 2007-2008, în cadrul Centrului Școlar „Sf. Andrei” din Gura-Humorului, în clasa a IX-a. Decizia lui P.A. de a pleca din țară în timpul vacanței intersemestriale din luna februarie 2008, a condus la situația de abandon școlar a acestuia. Până în prezent, P.A. a absolvit 8 clase, fiind înscris în clasa a IX-a de trei ori, fără, însă, a o finaliza vreodată.

Din informațiile obținute de la reprezentantul Centrului Școlar „Sf. Andrei” reiese că, pe perioada școlarizării, P.A. a fost inclus în cadrul unui program de prevenție și consiliere educațională, adoptând o atitudine deschisă și cooperantă cu asistentul social. De asemenea, în urma conversațiilor purtate de către

acesta din urmă cu tânărul în cauză s-a putut constata inițierea unui proces de conștientizare cu privire la consecințele adoptării și menținerii unui comportament infracțional, precum și dorința exprimată a lui P.A. de a continua cursurile școlare.

La momentul actual, atitudinea lui P.A. vis-a-vis de reluarea cursurilor școlare nu este una optimistă, în condițiile în care acesta consideră că acceptarea sa în mediul școlar din mun. Gura Humorului ar fi dificilă, în timp ce reînscriserea sa la o școală din altă localitate ar fi costisitoare.

Legat de programul zilnic al tânărului în cauză înainte de arestare, acesta a presupus ieșiri în oraș cu prietenii sau prietena. Din informațiile obținute de la reprezentanții poliției, reiese că A. obișnuia să frecventeze sălile de jocuri de noroc din localitate, petrecând o parte a timpului său liber în compania unor minori aflați în sistemul de protecție, în cadrul unui centru de plasament.

P.A. susține că a renunțat la consumul de tutun, recunoscând însă că întâmpină dificultăți în ceea ce privește controlul consumului de băuturi alcoolice. Acesta este conștient că viciul amintit a condus de nenumărate ori la adoptarea unui comportament violent, atât verbal, cât și fizic față de membrii familiei sale, cât și la implicarea sa în fapte cu caracter penal.

Legat de trecutul infracțional al lui P.A., menționăm că acesta a mai fost cercetat penal în cursul anului 2008 pentru infracțiuni comise în general cu violență, în grup. Reprezentanții Poliției mun. Gura Humorului susțin că, de cele mai multe ori, P.A. neagă implicarea sa în fapte cu caracter penal.

Cel mai recent scandal în care a fost implicat tânărul și care a necesitat intervenția organelor de poliție s-a înregistrat în preajma sărbătorilor de iarnă ale anului 2009, eveniment pe care P.A. îl percepe ca nesemnificativ.

Referitor la faptele pentru care execută în prezent o pedeapsă cu privire de libertate, se poate menționa că, în ceea ce privește infracțiunea prevăzută de art. 217, Cod penal, atitudinea sa este de asumare parțială a acesteia. Raportându-se la infracțiunea prevăzută de art. 180, Cod penal, P.A. susține că a lovit-o doar pe M. E.G., nu și pe P. I. R. A. recunoaște că, în ambele infracțiuni amintite, consumul de alcool și influența anturajului au constituit factorii declanșatori ai conduitei sale infracționale.

La momentul actual, se poate vorbi despre un debut al conștientizării de către P.A. a implicațiilor infracțiunilor comise, însă nu și de o identificare a strategiilor de evitare a comportamentului delinvent. Acesta susține că își dorește să prevină situațiile conflictuale, însă recunoaște că de cele mai multe ori nu reușește acest lucru.

În privința planurilor de viitor, acestea sunt slab conturate în percepția tânărului, care manifestă o stare de confuzie în acest sens.

Privind în perspectivă, bunică tânărului manifestă o atitudine ambivalentă în ceea ce privește posibilitatea de reabilitare comportamentală a nepotului său, aceasta fiind de părere că numai supravegherea strictă a conduitei sale de către mamă ar fi în măsură să-l îndrepte pe P. A.

B. Istoria problemei

P.A. identifică vârsta de 12 ani ca și debut al conduitei sale infracționale, factorii determinanți fiind reprezentați în opinia sa de dorința de evidențiere, de plecarea mamei sale în străinătate, dar și autoritatea scăzută a bunicii.

Tânărul nu are o evidență clară a infracțiunilor comise și, mai mult decât atât, susține că, de aproximativ 2 ani, nu a mai fost implicat în nicio faptă cu caracter penal, chiar dacă realitatea nu confirmă acest lucru.

C. Evaluare și proiectare inițială

1) Cum trebuie abordată problema principală?

Problema principală o constituie lipsa unei supravegheri constante și autoritate în ceea ce-l privește pe P.A., corelată cu un consum frecvent de băuturi alcoolice de către acesta, cu apartenența la un grup de tineri cu o conduită delinventă, dar și cu absența unei preocupări școlare sau lucrate, care sunt în măsură să mențină sau chiar să amplifice, comportamentul antisocial instalat.

2) Ce factori de mediu vor afecta reabilitarea clientului?

Factori care influențează sau care pot influența conduita generală. Dintre factorii cu potențial infracțional identificați în situația lui P. A. se pot menționa:

- asumarea parțială de către tânăr a rolului jucat în infracțiunile care fac obiectul dosarului în cauză;
- supravegherea inconstantă din partea mamei, în ceea ce-l privește pe fiul său;
- autoritatea scăzută a bunicii și refuzul acesteia de a-și asuma responsabilități cu specific educativ în ceea ce-l privește pe P.A.;
- consumul de alcool asociat adoptării unui comportament violent;
- apartenența la un grup de tineri cu comportament delincvent;
- abandonul școlar și lipsa unui program constituit din activități specifice vârstei.

Referitor la factorii care pot contribui la diminuarea comportamentului infracțional, se pot menționa:

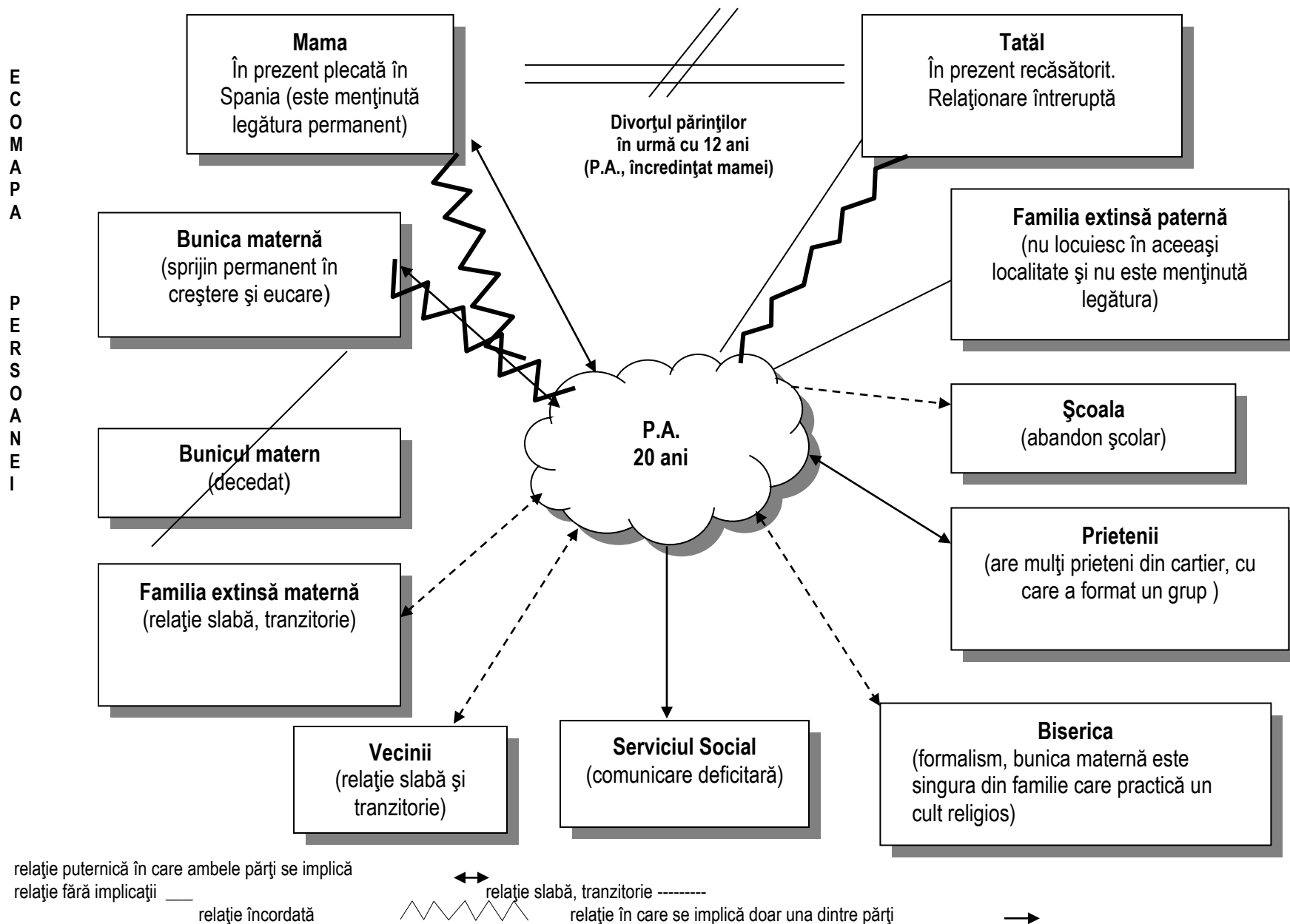
- interesul manifestat al mamei și al bunicii față de situația tânărului;
- atașamentul puternic al persoanei private de libertate față de membrii familiei;
- inițierea de către A. a unui proces de conștientizare minimală a implicațiilor legale și în plan personal ale adoptării și menținerii unui comportament antisocial.

3) Perspectivele de reintegrare în societate:

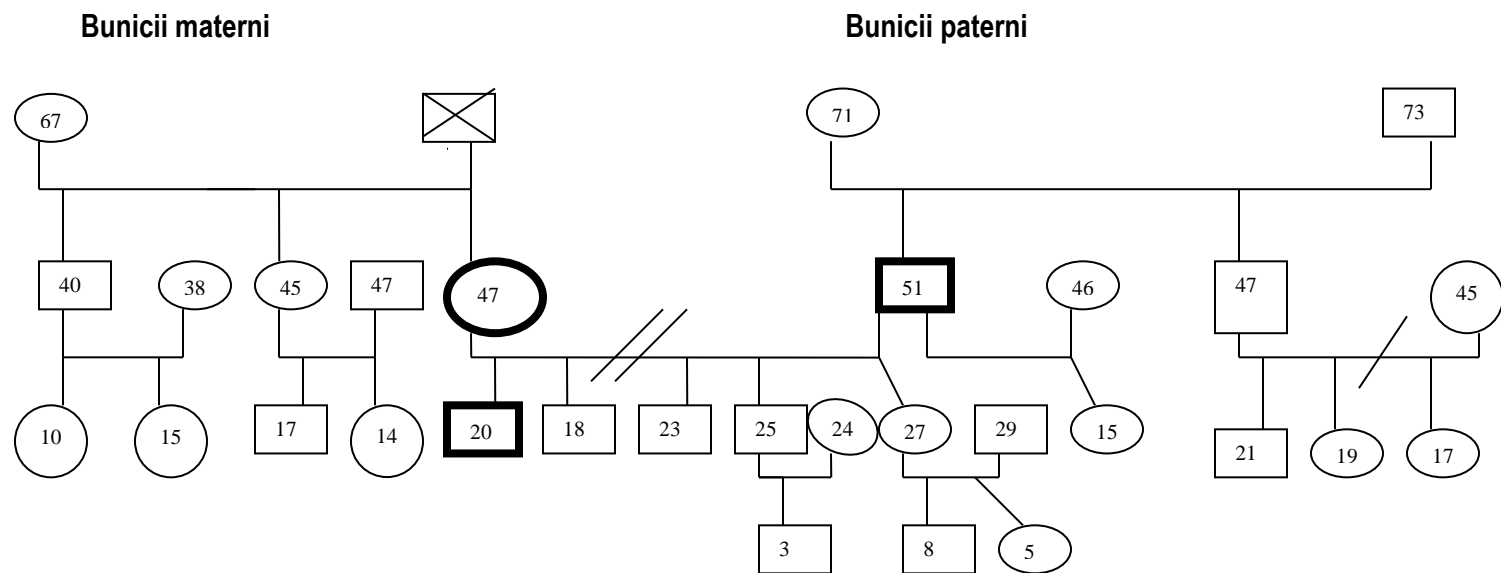
Având în vedere inițiativa mamei de a-l separa pe fiul său de anturaj prin luarea acestuia în străinătate și supravegherea strică a conduitei sale, acest fapt constituie un punct de plecare în direcția reabilitării comportamentale a tânărului.

În acest context, se poate considera că, atât continuarea demersurilor de supraveghere atentă a conduitei lui P.A., asociată cu încurajarea și susținerea acestuia în sensul unei conștientizări realiste a implicațiilor conduitei sale infracționale, precum și responsabilizarea implicării sale în activități ocupaționale școlare sau lucrate, ar putea reprezenta următorii pași în direcția reabilitării comportamentale a lui P.A.

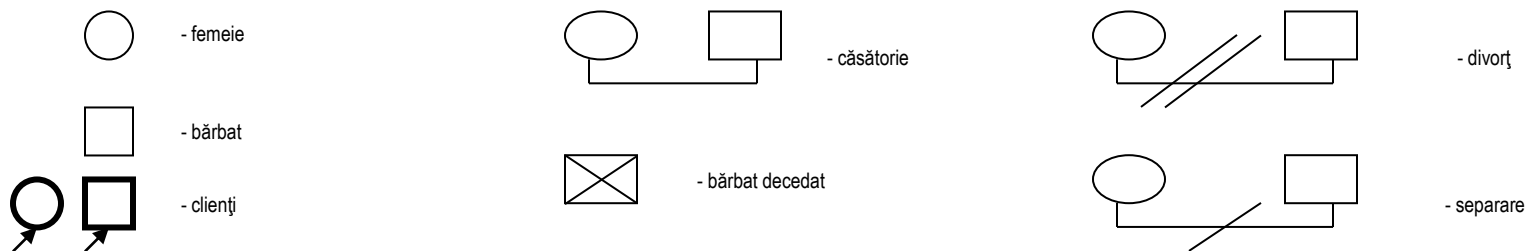
D. Harta Eco (Ecomapa) a persoanei private de libertate P.A.

E. Genograma Familiei

LEGENDĂ:

F. Matricea ciclului de viață

Membrii familiei P.	0-10 ani	11-15 ani	16-21ani	22-35 ani	36-45 ani	46-60 ani	Peste 60 ani
Bunica maternă							x
Bunicul matern							decedat
Mama						x	
Tatăl						x	
P.A. persoana privată de libertate			x				
A.G. soră				x			
P.S. frate				x			
P.B. frate				x			
P.R. frate			x				

G. Analiza câmpului de forțe:

PUNCTE TARI DIN PERSPECTIVĂ SOCIALĂ	PUNCTE SLABE DIN PERSPECTIVĂ SOCIALĂ
Acceptarea situației de către mamă și ceilalți membri ai familiei;	Relația tensionată cu mama și bunica maternă;
Sprijinul din partea familiei;	Lipsa de informare a mamei privind situația în care se află fiul său;
Acceptarea „statutului actual” de către persoanele apropiate;	Absența tatălui;
Relația de susținere cu personalul din penitenciar;	Inexistența sprijinului din partea tatălui;
Posibilitatea de informare permanentă și suficientă în cadrul penitenciarului;	Renunțarea la continuarea studiilor;
Stabilitatea din punct de vedere al menținerii relaționării cu mediul de suport;	Stilul de viață dezordonat (abandon școlar, consum de alcool, anturaj cu potențial delincvent);
Securitate economică a familiei de origine;	Lipsa de informare a bunicii materne privind viața nepotului său;
Motivația pentru continuarea studiilor / urmarea unui curs de calificare profesională;	Inadaptarea inițială la reguli stricte, impuse de instituție;
Acceptare din partea persoanei custodiate a faptului că există posibilitatea unor riscuri și dificultăți de ordin social, la revenirea în comunitate.	Lipsa de comunicare dintre părinte – copil.

H.. Plan de intervenție:

1) Prezentarea problemei	2) Obiective Propuse (CE?)	3) Planul de intervenție (CUM?)	4) Roluri (Cine?)
Pe termen scurt			
Relaționare deficitară cu membrii familiei	Sprijin și suport în vederea menținerii și îmbunătățirii relaționării cu membrii familiei	<ul style="list-style-type: none"> - oferirea de asistență și consiliere persoanei private de libertate; - medierea relaționării deficitare cu membrii familiei prin consilierea persoanei private de libertate; - medierea relaționării deficitare cu membrii familiei prin consilierea bunicii maternel; - întâlniri comune, cu persoana condamnată și cu bunica acesteia, la datele prevăzute în orarul de desfășurare al procesului de consiliere. 	<ul style="list-style-type: none"> - asistent social, psiholog, persoana privată de libertate, bunica maternă;
	Pe termen mediu		
	Responsabilizarea persoanei private de libertate	<ul style="list-style-type: none"> - implicarea în programe și activități de educație și asistență psihosocială; - formarea deprinderilor de comunicare și colaborare în grup, prin participarea la activități educative, de terapie ocupațională, hobby și timp liber; - formarea / dezvoltarea deprinderilor de viață, a deprinderilor de adresare în cazuri de urgență și a capacității de a lua decizii în situații dificile (probleme medicale, conflicte de grup); - creșterea rezistenței la frustrare prin încurajarea exprimării sentimentelor și prin întărirea aspectelor pozitive identificate; - stimularea interesului pentru completarea nivelului de studii, prin promovarea avantajelor ce rezultă din finalitatea acestei activități; - creșterea motivației și a implicării active în procesul de căutare a unui loc de muncă, cu ajutorul unui program de consiliere vocațională; - evaluarea periodică a demersurilor recuperative la care este implicată persoana privată de libertate. 	<ul style="list-style-type: none"> - asistent social, psiholog, educator, persoana privată de libertate;
	Pe termen lung		
	Reintegrarea în comunitate a persoanei private de libertate prin ameliorarea problemelor identificate	<ul style="list-style-type: none"> - continuarea studiilor școlare; - favorizarea accesului la drepturi legale, după liberare prin informare asupra instituțiilor cu rol de sprijin / asistare / integrare socială și profesională. 	<ul style="list-style-type: none"> - asistent social, psiholog, educator, persoana privată de libertate, reprezentanți instituții / ong-uri ce au competențe în problematica asistenței sociale.

I. Evaluarea finală a intervenției

Această ultimă etapă a procesului de susținere / suport coincide cu finalizarea cazului și cu soluționarea problemelor principale cu care s-a confruntat persoana privată de libertate.

Această fază a intervenției cuprinde trei sub-etape:

- *evaluarea procesului de susținere / suport*, care a avut drept scop evaluarea intervenției în cazul persoanei private de libertate care a solicitat sprijin

Această evaluare s-a realizat prin utilizarea următoarelor tehnici și instrumente: documentația (studierea documentarului penal, a Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială/ Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului/ Dosarului de Dezvoltare a Minorului solicitarea și, implicit, studiarea unei anchete sociale de la domiciliul persoanei private de libertate, aflată în anexă la Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială), observația, interviul, consilierea persoanei private de libertate în vederea menținerii și îmbunătățirii relaționării cu mediul de suport, prin întâlniri cu persoanele din mediul de suport al persoanei private de libertate, precum și printr-o întâlnire comună, la care au participat atât persoana privată de libertate, precum și bunica maternă a acestuia, întâlnire în cadrul căreia P.A. a declarat că își va asuma responsabilitatea pentru comportamentul său viitor, va face demersuri pentru continuarea studiilor sau pentru urmarea unui curs de calificare și, implicit, pentru angajare.

- *evaluarea relației asistent social – persoana privată de libertate*

În cadrul întâlnirilor cu persoana privată de libertate au fost folosite întrebări precum – „Ești mulțumit de modalitatea în care asistentul social te-a sprijinit / îndrumat în rezolvarea problemelor?”, „Consideri că există o altă persoană care ar fi putut să te ajute mai mult și mai bine pentru a rezolva problemele cu care te confrunți?”, „Spune-mi trei aspecte pozitive (care ți-au plăcut) în relația cu asistentul social și trei aspecte negative (care nu ți-au plăcut) în această relație”;

- *evaluarea serviciilor oferite*, pentru a cunoaște care au fost „efectele” induse de intervenția specialiștilor asupra persoanei private de libertate.

În acest scop, au fost utilizate o serie de tehnici precum *interviul* (a se vedea *interviul de evaluare* de la finalul acestui studiu de caz), observația, discuția față în față. În cadrul interviului de evaluare s-a recurs la *întrebări* precum: „Cine te-a ajutat să depășești situația în care te afli?”, „Au existat și alte persoane care te-au sprijinit?”, „Din cele spuse de tine înțeleg că a contat foarte mult că ai avut la cine apela și aici, în penitenciar?”.

Limite ale intervenției și modalități de depășire

Asistentul social, împreună cu alți specialiști, a acordat sprijin și consiliere pe perioada executării pedepsei privative de libertate. Intervenția se dovedește a fi eficientă dacă, echipa pluridisciplinară de la nivelul penitenciarului pregătește persoana privată de libertate pentru momentul liberării și pentru adaptarea / readaptarea la mediul familial. De asemenea, persoana privată de libertate este susținută pentru a face față schimbărilor intervenite, folosind propriile resurse.

Această conștientizare a fost realizată în colaborare cu echipa pluridisciplinară de la nivelul unității, precum și cu implicarea colaboratorilor și a reprezentanților comunității, ce au asemenea competențe (ex: Direcția de Probațiune, reprezentant al Direcției de Asistență Socială din cadrul primăriei etc.), într-un mod eficient, prin utilizarea deprinderilor de comunicare și a abilităților de relaționare.

În același context, asistentul social a informat persoana privată de libertate că poate beneficia de servicii similare și în libertate, în cadrul Direcției de Probațiune, iar dacă acest demers se va concretiza, succesul intervenției poate fi asigurat de feed-back-ul obținut după un anumit interval de timp (6 luni sau un an), din partea Direcției de Probațiune, care poate confirma/ infirma reintegrarea socială reală a persoanei private de libertate.

Aplicație practică – descrierea metodologiei privind ghidul de interviu de evaluare finală, pentru studiul de caz nr. 1:

În mod practic, s-au utilizat două tipuri de interviu:

- interviul semistrukturat sau semi-standardizat;

- interviul de evaluare finală, prin intermediul căruia s-a urmărit modul în care au fost atinse obiectivele din planul de intervenție.

Întrebările au fost formulate astfel încât din răspunsurile persoanei private de libertate, să reiasă progresele înregistrate pe parcursul instrumentării cazului.

Pentru reușita interviului s-a stabilit în prealabil locul de desfășurare al acestuia, durata, participanții și alte aspecte relaționate bunei desfășurări a tehnicii (înainte de interviul propriu-zis de evaluare, a avut loc o întrevvedere, în cadrul căreia au fost stabilite, împreună cu persoana privată de libertate: locul de desfășurare – *Cabinet de Asistență Socială, Secția, ..., Penitenciarul*, durata – *45 minute*, participanții – *persoana privată de libertate și asistentul social*).

Pentru a realiza un interviu bine direcționat a fost construit un ghid de interviu care a cuprins mai multe tipuri de întrebări. În structura oricărui tip de interviu există o serie de întrebări specifice folosite pentru deschiderea interviului, pe parcursul și la încheierea acestuia. Astfel, la începutul și încheierea interviului, au fost adresate persoanei private de libertate, întrebări cu caracter general, care au avut drept scop crearea unui confort emoțional al acesteia, un cadru familiar (ex: „Cum te simți astăzi?” sau „Cum ți-ai petrecut astăzi ziua?”).

Prezentarea asistentului social, a scopului interviului și a rolului clientului în cadrul interviului sunt elemente importante în debutul interviului (deoarece interviul de evaluare finală nu a fost un interviu inițial și părțile se cunoșteau, interviuatul nu s-a mai prezentat; a fost prezentat scopul interviului - *de evaluare a intervenției*, rolul persoanei private de libertate fiind de a colabora și de a răspunde sincer la toate întrebările).

Întrebările care constituie conținutul interviului au fost întrebări care să ajute persoana privată de libertate în explorarea trăirilor și exteriorizarea sentimentelor sale (de exemplu, „Exprimă într-un cuvânt starea pe care o trăiești”).

Au fost alternate întrebările închise cu cele deschise pentru a stimula deschiderea și disponibilitatea persoanei condamnate pentru comunicare (ex: „Îmi spuneai acum un an, când am stat prima dată de vorbă și când ai venit aici, că motivul pentru care nu crezi că vei avea o comunicare bună și un sprijin din partea mamei, era acela că datorită prietenilor și consumului de alcool ai comis, o infracțiune.”; *Client*: „Da”; „Cum s-a rezolvat problema?” *Client*: „Vroiam să-i spun eu personal mamei, dar când a venit bunica, într-o zi la vizită, mi-a spus «hai, dă-i telefon mamei și vorbește cu ea, pentru că, deja știe că ești în penitenciar.»”).

Nu au fost folosite întrebări cu răspuns sugerat, iar întrebările au fost adaptate la nivelul de înțelegere al persoanei private de libertate. Totodată, același criteriu a fost raportat și la limbajul utilizat - limbaj adaptat la nivelul de înțelegere al persoanei private de libertate.

Încheierea interviului a restabilit relația inițială între cele două părți implicate în interviu și a punctat principalele momente ale întrevederii, folosind tehnica rezumării. O condiție foarte importantă pentru aplicarea tehnicii interviului în instrumentarea unui caz, este ca interviuatul să-și exprime acordul pentru realizarea acestuia. Consimțământul clientului a fost obținut înainte de interviul propriu-zis când persoana privată de libertate a fost informată în legătură cu următoarea întâlnire și cu scopul acesteia. A fost adus la cunoștință clientului, caracterul confidențial al informațiilor oferite în cadrul interviului. Acest lucru s-a confirmat prin desfășurarea interviului într-un cadru securizant (interviul a avut loc în cabinetul de asistență socială din Penitenciarul).

Pe parcursul interviului de evaluare finală au fost folosite deprinderi de comunicare cum ar fi: ascultarea activă, prezența efectivă (exemplificare: față în față cu clientul, așezați pe scaune, fără bariere fizice între cei doi protagoniști; a fost adoptată o poziție deschisă, nondefensivă, cu interes, a fost menținut contactul vizual cu clientul; limbajul non-verbal a fost în concordanță cu cel verbal), rezumarea/sumarizarea, clarificarea, confruntarea, interpretarea, focalizarea pe client, parafrizarea, încurajările minimale.

Întrebări introductive:

- 1) „Cum ți-ai petrecut astăzi ziua?”
- 2) „Le-au plăcut colegilor de cameră felicitările pregătite de tine?”
- 3) „Acum ai terminat toată treaba?”
- 4) „Dacă îți amintești ultima dată când ne-am întâlnit, am stabilit despre ce vom discuta astăzi.”

Conținutul propriu-zis al interviului:

5) „Scopul întâlnirii noastre de astăzi este de a cunoaște care este evoluția ta în cele 12 luni de când ești în Penitenciarul De aceea, vom discuta cât mai deschis, liber pe această temă, pe parcursul întâlnirii noastre de astăzi.”

- 6) „Cu permisiunea ta aș dori să notez ceea ce noi discutăm.”
- 7) „Se pare că, peste 2 săptămâni vei pleca acasă.”
- 8) „Spune-mi, te rog, folosind un singur cuvânt cum te simți în acest moment?”
- 9) „Care este motivul pentru care te simți...”
- 10) „Înțeleg că ești foarte fericit că vei fi din nou cu familia ta.” (reflectarea emoțiilor)
- 11) „Îmi spuneai acum un an, când am stat prima dată de vorbă și când ai venit aici, că motivul pentru care nu crezi că vei avea o comunicare bună și un sprijin din partea mamei, era acela că datorită prietenilor și consumului de alcool ai comis, o infracțiune.” (rezumare)
- 12) „Cum s-a rezolvat problema?” (focalizare pe problemă folosind o întrebare deschisă)
- 13) „Povestește-mi mai multe despre asta.” (încurajare minimală)
- 14) „Ce ai simțit când ai aflat că mama ta va menține legătura cu tine și te va sprijini în toată această perioadă?”
- 15) „Frații și sora ta cum au reacționat când au aflat că ești din nou arestat?”
- 16) „Care va fi primul lucru pe care-l vei face atunci când vei ajunge acasă?”
- 17) „Hai acum să ne amintim împreună cum a fost prima zi în penitenciar. Spune-mi mai multe despre cum te-ai simțit departe de familie?” (focalizare pe client)
- 18) „Cine te-a ajutat să depășești situația în care te aflai?”
- 19) „Cum s-a implicat personalul din penitenciar în rezolvarea problemelor cu care te confrunți?”
- 20) „Din cele povestite de tine am înțeles că persoanele care te-au ajutat cel mai mult să depășești situația în care te aflai au fost...” (parafrizare)
- 21) „Ce ți-ai propus să faci după ce pleci din penitenciar?”
- 22) „Te-ai gândit să-ți continui studiile?”
- 23) „Din ceea ce mi-ai spus tu până acum am înțeles că, după ce vei pleca de aici, ai următoarele planuri de viitor:” (rezumare)

Întrebări de încheiere:

- 24) „Dacă ar fi posibil să transmiți un mesaj altor tineri aflați într-o situație asemănătoare cu a ta, ce le-ai spune?” (întrebare ipotetică)
- 25) „După cum ți-am zis la începutul întâlnirii noastre, astăzi a fost ultima noastră întrevedere în acest context. Pe parcursul întâlnirii noastre am discutat mai multe aspecte:Am înțeles bine?” (rezumare)
- 26) „Aș dori ca înainte ca tu să pleci acasă să stai de vorbă cu mama sau bunica ta, într-una din zilele următoare. Mama este în țară, acasă?”
- 27) „Ești de acord să stabilim ziua....și eventual ora.... atunci când va veni mama sau bunica la tine la vizită, pentru a sta de vorbă cu una dintre ele?”
- 28) „Noi ne luăm rămas bun acum și îți doresc...”

Aplicație practică – Interviu de evaluare finală, aplicat persoanei private de libertate P.A., studiul de caz nr. 1:

Asistent Social: „Pentru început aș vrea să vorbim despre ce ai făcut tu astăzi.” (întrebări introductive)

Client: „Astăzi am fost la plimbare dimineață, după care am fost la club cu doamna educator Alina și am terminat felicitările pentru colegii de cameră.”

A.S.: „Le-a plăcut colegilor felicitările lucrate de tine?”

Client: „Da. Cred ca da.”

A.S.: „Și acum ai terminat tot ce aveai de făcut?” (întrebare închisă)

Client: „Da.”

A.S.: „Înțeleg că ai timp să stăm de vorbă câteva minute?” (Clarificare)

Client: „Da. Bineînțeles.”

A.S.: „Dacă îți amintești ultima dată când ne-am întâlnit, am stabilit despre ce vom discuta astăzi.”

Client: „Da.”

A.S.: „Scopul ultimei noastre întâlniri de astăzi este de evaluare a intervenției realizată în perioada celor 12 luni în care tu ai fost aici. Împreună, vom vedea dacă problemele tale s-au rezolvat, cum și cine te-a sprijinit în tot acest timp, precum și ce vei face de acum înainte. Ai înțeles?”

Client (a dat din cap aprobând cele spuse de asistentul social și a zis): „Da. Am înțeles.”

A.S.: „Se pare că peste aproximativ 2 săptămâni vei pleca acasă.”

Client: „Da. Peste două săptămâni.”

A.S.: „Și cum te simți?” (Reflectarea emoțiilor)

Client: „Abia aștept.”

A.S.: „Exprimă într-un cuvânt starea pe care o trăiești.” (Reflectarea sentimentelor)

Client: „Ușurare... nerăbdare”

A.S.: „Care este motivul pentru care simți ușurare că pleci acasă?”

Client: „Pentru că pot să ies în sfârșit afară să mă plimb, fără să mă mai ascund de nimeni.”

A.S.: „Vrei să spui că simți o ușurare pentru că ai reușit să rezolvi problema din familie, că ți-ai ispășit pedeapsa pentru ceea ce ai făcut și acum poți să te bucuri împreună cu familia de libertate?” (Clarificare)

Client: „Da. Numai când mă gândesc parcă trece și mai greu timpul.”

A.S.: „Îți dorești mult să pleci acasă?”

Client: „Îhîmm.”

A.S.: „Înțeleg că ești foarte fericit că vei fi din nou cu familia ta.” (Reflectarea emoțiilor)

Client: „Da.”

A.S.: „Îmi spuneai acum un an, când am stat prima dată de vorbă și când ai venit aici, că motivul pentru care nu crezi că vei avea o comunicare bună și un sprijin din partea mamei, era acela că datorită prietenilor și consumului de alcool ai comis, o infracțiune.” (Rezumare)

Client: „Da.”

A.S.: „Cum s-a rezolvat problema?” (Focalizare pe problemă folosind o întrebare deschisă)

Client: „Vroiam să-i spun eu personal mamei, dar când a venit bunica, într-o zi la vizită, mi-a spus «hai, dă-i telefon mamei și vorbește cu ea, pentru că, deja știe că ești în penitenciar.»”

A.S.: „Îhîmm.” (Încurajare minimală)

Client: „Eu sunt iar....Eu atât spuneam la telefon: Da, da, da. Și mama spunea: «Nu te teme că deși sunt supărată, încerc să te înțeleg...că poate dacă eram eu acolo, lângă tine. Asta e! S-a întâmplat. Să încercăm să trecem prin asta... De acum, să fii și tu mai bun, mai cuminte și să nu-i faci probleme bunicii.»”

A.S.: „Să înțeleg că a fost de acord să te sprijine și să te ajute?” (Clarificare)

Client: „Da.”

A.S.: „Frații și sora ta cum au reacționat când au aflat că ești arestat?”

Client: „Fără cuvinte...”

A.S.: „Fără cuvinte.” (Încurajare minimală prin reformulare în ecou)

A.S.: „Care va fi primul lucru pe care-l vei face când vei ajunge acasă?”

Client: „Curat.”

A.S.: „Curat. La tine în cameră?”

Client: „Nu. Peste tot. E vraște. M-am obișnuit aici oarecum cu ordinea. Când eram acasă, înainte să ajung aici, într-o zi am întrebato pe bunica unde este uleiul că nu știu. «Trebuie să fie prin bucătărie?» Unde în bucătărie că nu-l găsesc? «A, nu-i în balcon?».”

A.S.: „Aceasta înseamnă că de când stai aici ai învățat să fii ordonat.” (Clarificare)

Client: „Da. Și am mai învățat mai multe lucruri: cum să am grijă de mine, să mă îngrijesc, să am mai mare grijă de mine și de locul unde stau.” (Feed-Back Pozitiv)

A.S.: „Mă bucur că ai învățat să faci multe lucruri într-un timp destul de scurt.”

A.S.: „Hai acum să ne amintim împreună cum a fost prima zi în penitenciar. Spune-mi mai multe despre cum te-ai simțit departe de familie?” (Focalizare pe client)

Client: „Eram obișnuit oarecum departe de familie pentru că aveam o lună de când stăteam pe arest.”

A.S.: „Înțeleg.”

Client: „Când am venit țin minte că era în cameră un băiat și tot venea la pat și mă întreba: «Hai vrei să vorbim?, pentru ce ești? Ce-ai făcut?» Eu stăteam și mă uitam... Stai să-mi pun hainele, aș fi vrut să-i spun, dar îmi era rușine să vorbesc.”

A.S.: „Se pare că erai dezorientat și îți era rușine să vorbești. Era firesc să te simți așa odată ce nu cunoșteai pe nimeni.” (Interpretare)

Client: „Da. Nu știam ce să fac și mă uitam prin cameră. Oau! Ce cameră urâtă și ce frig! Eu stau aici? Nu-mi venea să cred!”

A.S.: „Și cine te-a ajutat să depășești situația în care te aflai?”

Client: „Băieții din cameră, am început să vorbesc cu ei.”

A.S.: „Te-ai împrietenit ușor cu ceilalți?”

Client: „Da. Destul de repede. Mi-a fost frică la început pentru că am crezut că băieții nu o să mă accepte în cameră.”

A.S.: „Ai crezut la început că băieții nu o să te accepte în cameră?” (Interpretare prin reformularea răspunsului celui intervievat)

Client: „Îhîmm.”

A.S.: „Sunt băieți aici, care îți sunt mai apropiați?”

Client: „Da. Bogdan și cu Mihai.”

A.S.: „Și nu-ți pare rău că te despați de ei?”

Client: „Ba da. Dar o să ne mai întâlnim.”

A.S.: „Ce vei face pentru a vă mai întâlni?”

Client: „Mihai pleacă pe 12 și știu exact unde stă că am vorbit despre asta și o să merg pe la el iar la Bogdan, o să mai vin eu aici, la vizită, până termina și el și după aceea ne vedem afară.”

A.S.: „Din câte am înțeles pe de o parte ești fericit că pleci, dar pe de altă parte îți pare rău că te despați de cei doi băieți.” (Confruntare)

Client: „Îhîmm. Dar îmi doresc mai mult să plec chiar dacă mă despart de ei. Nu e bine aici, oricum ar fi.”

A.S.: „Să înțeleg că persoanele care te-au sprijinit cel mai mult au fost băieții din cameră.” (Clarificare)

Client: „Da.”

A.S.: „Au existat și alte persoane care te-au sprijinit?”

Client: „Da. Și supraveghetorii și doamnele de la reeducare, doamna psiholog, dumneavoastră...m-ați ajutat foarte mult, pentru că, de exemplu, nu știam ce să fac pentru ca să iau vizită, aveam momente când mă simțeam la capătul răbdării, momente când credeam că mama nu o să mă mai ajute niciodată...”

A.S.: „Cu alte cuvinte a contat foarte mult că ai putut și ai avut la cine apela ” (Parafrazare)

Client: „Da. Foarte mult.”

A.S.: „Dacă nu te-ar fi arestat ce ai fi făcut?” (întrebare ipotetică)

Client: „Nu știu.”

A.S.: „Ai fi continuat viața pe care o aveai înainte de a veni aici?”

Client: „Poate ca nu aş mai fi făcut şi alte fapte dar oricum, stăteam cu frică.”

A.S: „Care ar fi fost motivul pentru care stăteai cu frică?”

Client: „Ştiam că ceea ce am făcut nu e bine. N-aş fi putut să stau aşa..., mereu cu frică.”

A.S: „Înţeleg. Ce ţi-ai propus să faci după ce pleci de aici, din penitenciar?”

Client: „La vară aş vrea să merg la mama, în Spania.”

A.S: „Să înţeleg că vrei să pleci la mama, în Spania?” (Parafrizare prin reformulare deductivă)

Client: „Da. Poate plec împreună cu unul din fraţi”

A.S: „Şi după ce trece vara ce vrei să faci?”

Client: „Vreau să încep un curs de calificare, să am şi eu o meserie.”

A.S: „Dacă înţeleg eu bine vrei să faci un curs de calificare?” (Parafrizare prin reformulare interogativă)

Client: „Da. Să am o calificare” (Încurajare minimală)

A.S: „Vrei să spui că ţi-ai propus să reiei studiile?” (Clarificare)

Client: „Da.”

A.S: „Şi după cursul de calificare? Ce urmează?”

Client: „Aş vrea să mă angajez, să am şi eu un salariu, să nu mai depind tot de mama.”

A.S: „Din ceea ce mi-ai spus tu până acum, am înţeles că după ce pleci din penitenciar, ai următoarele planuri de viitor: la vară vei pleca în Spania, la mama ta; în toamnă te vei înscrie la un curs de calificare, pentru a-ţi continua studiile şi a obţine o calificare şi după aceea, să încerci să te angajezi. Am înţeles bine?” (Rezumare)

Client: „Da. Ştiu că o să fie greu dar trebuie să încerc.”

A.S: „O să-ţi fie greu.” (Încurajare minimală prin reformulare în ecou)

Client: „Da.”

A.S: „Şi ce anume ţi-ar place să faci? Ce meserie, în ce domeniu?”

Client: „Încă nu ştiu. Nu m-am gândit.”

A.S: „Nu-i nici o problemă. Ai timp să te gândeşti la asta.”

Client: „Da. Am să mă gândesc la asta.”

A.S: „Dacă ar fi posibil să transmiţi un mesaj persoanelor private de libertate aflate într-o situaţie asemănătoare cu a ta, ce le-ai spune?” (întrebare ipotetică)

Client: „Le-aş spune în primul rând să aibă grijă cu cine se alătură, ce fel de prieteni să îşi facă şi....să se lase de rele, asta o ştiu pe pielea mea. Şi, chiar dacă ajung aici, să înţeleagă că trebuie să respecte legea, să îşi ţină părinţii aproape şi....să meargă înainte că totul se rezolvă.”

A.S: „După cum ţi-am zis la început, aceasta a fost ultima noastră întâlnire. Pe parcursul întâlnirii noastre am discutat mai multe aspecte:

1) peste două săptămâni pleci acasă, motiv pentru care simţi uşurare şi nerăbdare ţinând cont de faptul că acum te poţi bucura de libertate împreună cu familia ta;

2) ai rezolvat problema din familie, mama ta a aflat de la bunică despre arestare şi a fost de acord să te ajute şi să te sprijine;

3) în perioada în care ai stat aici, ai învăţat multe lucruri, printre care: să fii ordonat, cum să îngrijeşti locul unde stai;

4) ne-am amintit împreună cât de dezorientat şi ruşinat ai fost în prima zi când ai venit aici, dar, totuşi, te-ai împrietenit destul de uşor cu băieţii din cameră, iar acum, îţi vine greu să te desparţi de băieţii care ţi-au fost mai apropiaţi;

5) în perioada în care ai stat aici te-a ajutat foarte mult şi o parte din personalul penitenciarului;

6) după ce pleci de aici, ţi-ai propus: să pleci la vară la mama ta, în Spania, la toamnă să te înscrii şi să urmezi un curs de calificare, pentru a-ţi continua studiile şi pentru a avea o meserie, după care să încerci să obţii un loc de muncă, chiar dacă îţi va fi greu. Am înţeles bine?” (rezumare)

Client: „Da.”

A.S: „Aş dori ca înainte ca tu să pleci acasă să stau de vorbă cu mama sau bunica ta, într-una din zilele următoare. Mama este în ţară, acasă?”

Client: „Acum nu, dar este bunica.”

A.S: „Ești de acord să stabilim ziua....și eventual ora.... atunci când va veni bunica la tine la vizită, pentru a sta de vorbă cu ea?”

Client: „Eu vorbesc mâine cu bunica la telefon și atunci să-i transmit eu bunicii să vină joi, la vizită? “

A.S: „Da. Este foarte bine așa. Și să o anunți că voi veni eu la sectorul “vizită”, să stau de vorbă cu dumneaei, înainte ca tu să pleci.”

Client: „La ce oră? Ea de obicei vine la mine în jur de ora 11.00 dimineața.”

A.S: „La ora 11 atunci, este bine?”

Client: „Da. Este foarte bine. O să îi spun.”

A.S: „În final, eu îți doresc mult succes în tot ceea ce-ți propui să realizezi.”

Client: „Mulțumesc.”

A.S: „Mulțumesc și eu. La revedere!”

Client: „La revedere!”

IV. 4. Instrumente de evaluare și intervenție

IV. 4. 1. Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului / Dosarul de Dezvoltare a Minorului

IV. 4. 2. Fișa de deschidere a cazului

IV. 4. 3. Raportul de întrevedere

IV. 4. 4. Raportul asupra convorbirii telefonice

IV. 4. 5. Istoricul social

IV. 4. 6. Ancheta socială

IV. 4. 7. Contractul de intervenție / angajamentul

IV. 4. 8. Planul de intervenție

IV. 4. 9. Harta rețelei sociale

IV. 4. 10. Grila rețelei sociale

IV. 4. 11. Scala resurselor familiale

IV. 4. 12. Scala de sprijin familial

IV. 4. 13. Chestionar de evaluare a motivației pentru schimbare

IV. 4. 14. Fișă de lucru – lista abilităților

IV. 4. 15. Fișa de închidere a cazului

IV. 4. 1. Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului / Dosarul de Dezvoltare a Minorului este documentul constituit în scopul individualizării măsurii educative sau pedepsei privative de libertate, a identificării și stabilirii modalității de intervenție educativă și terapeutică pentru fiecare persoană, în vederea creșterii șanselor de reintegrare socială.

Acest instrument conține fișe de specialitate caracteristice domeniilor de competență ale specialiștilor din domeniul educației și asistenței psihosociale, se completează pentru toate persoanele private de libertate adulte, care execută pedeapsa în unitățile subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor, precum și pentru minorii sancționați cu măsura internării într-un centru de reeducare. Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului / Dosarul de Dezvoltare a Minorului, pot fi consultate atât în perioada de documentare pentru soluționarea unor situații/probleme ale persoanelor private de libertate / minorilor, cât și ori de câte ori asistentul social consideră că este necesar.

Fișa specifică domeniului asistență socială din Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială a Minorului / Dosarul de Dezvoltare a Minorului, este denumită „FIȘA SOCIALĂ” și reprezintă un instrument de lucru pentru asistenții sociali care își desfășoară activitatea în penitenciare de adulți, penitenciarele spital, penitenciare pentru minori și tineri sau centre de reeducare.

Inițial, această fișă se completează de către asistentul social, în perioada de carantină și observare a persoanei private de libertate / minorului.

Pentru perioada propriu-zisă de executare a pedepsei privative de libertate / măsurii internării într-un centru de reeducare, se completează de către asistentul social, de exemplu „Fișa socială¹”, „Fișa socială²” s.a.m.d., cu modificările survenite pe parcurs în situația socială a persoanei private de libertate.

IV. 4. 2. Fișa de deschidere a cazului ³⁵ (se poate utiliza în cadrul procesului de consiliere) reprezintă un instrument folosit de către asistentul social în demersul de instrumentare a unui caz și presupune înregistrarea unor informații privind identitatea persoanei private de libertate, aspecte generale privind situația clientului și a problemei ce urmează a fi soluționată.

Rubrica „Data” – este un element important în fișa de deschidere a cazului, deoarece în acest mod poate să fie evidențiată promptitudinea intervenției.

Rubrica „Modalitatea de deschidere” – pentru deschiderea unui caz, se pot utiliza formele standardizate în asistența socială și anume:

- *autoreferire* – persoana privată de libertate sesizează / solicită, în scris, servicii specializate de asistență socială,
- *autosesizarea* – asistentul social din penitenciar identifică situația problematică și concret, realizează un demers de intervenție, fie prin instrumentarea cazului, fie prin referire către o altă instituție publică specializată sau ONG. Este o modalitate frecvent întâlnită în practica asistenței sociale, îndeosebi în situațiile în care potențialii clienți ascund starea de necesitate sau nu o conștientizează (ex.: abuzul de orice tip asupra minorilor, violența domestică, prostituția, dependența de alcool / droguri, etc.).

³⁵ Manual “World Vision”, pag. 68 - adaptare

- *referire* – asistentul social căruia îi este sesizat cazul, după o primă evaluare, decide că situația problematică nu este de competența domeniului în care își desfășoară activitatea și, prin urmare, referă cazul către o instituție specializată. Referirea se realizează de cele mai multe ori printr-o adresă oficială, care include pe lângă datele de identificare ale persoanei cusodiate, și o sumară analiză și diagnosticare a problemei.
- *transfer* – în cadrul aceleași instituții specializate se realizează un transfer al cazului de la un birou/serviciu/specialist către un alt birou/serviciu/specialist, specializat pe acel tip de caz (ex.: transferul cazului pentru consiliere psihologică, transferul cazului pentru consultul medicului și acordarea de asistență medicală etc.).

Pe lângă aceste patru mari modalități de referire a unui caz, există și *alte situații* în care cazurile sunt reclamate de către alte persoane din anturajul persoanei custodiate (ex: colegi de cameră, personalul locului de detenție, colaboratori externi care derulează activități în cadrul unității și intră în contact direct cu persoanele custodiate). În aceste situații, este recomandat ca asistentul social să precizeze în cadrul acestui item orice informație relevantă.

Exemplu:

FIȘA DE DESCHIDERE A CAZULUI³⁶

Modalități de deschidere:

☐ Autoreferire

☐ Autosesizare

☐ Referire

(instituția)

☐ Transfer

(serviciul)

☐ Alte situații

Informații privind persoana custodiată:

Nume și prenume

Fapta/ condamnarea

Descrierea pe scurt a problemei pentru care este necesară intervenția:

Data deschiderii cazului

.....(zz)/.....(ll)/..... (aaaa)

³⁶ World Vision, op. cit. pag. 64 - Adaptare

IV. 4. 3. Raportul de întrevedere (se poate utiliza în cadrul ședințelor de consiliere pe diferite probleme sociale)

Completarea raportului de întrevedere³⁷ are drept scop evaluarea unor aspecte legate de situația problematică sau mediul de viață al persoanei custodiate, a unor elemente din cadrul planului de intervenție sau alte situații neprevăzute (ex.: analiza relațiilor în cadrul familiei, evaluarea anumitor relații, reacții sau comportamente ale persoanelor implicate în cazul instrumentat).

În cadrul raportului de întrevedere, se consemnează orice informații relevante pentru rezolvarea cazului, cum ar fi atitudini, comportamente, reacții, relații interpersonale, limbajul non-verbal, condiții ale mediului de viață, situații în care afirmațiile persoanei custodiate sunt confirmate sau infirmate de alte surse.

În urma analizei și sintezei întreprinderii se elaborează concluzii clare și succinte ale întreprinderii, aspecte relevante pentru demersul următor al cazului. Se pot face precizări cu privire la programarea altor întreprinderi sau pași ai planului de intervenție. Totodată pot fi formulate recomandări, care vizează alte aspecte importante ce trebuie avute în vedere pe parcursul rezolvării cazului (elemente care trebuie să fie monitorizate mai atent, evaluarea anumitor relații, reacții sau comportamente ale persoanelor implicate în cazul instrumentat).

³⁷ Menționarea persoanelor prezente la întrevedere este un indicator important pentru că, în general, prezența altor persoane decât clientul, pe parcursul întreprinderii, poate influența cursul discuției și informațiile oferite de către acesta (clientul poate fi intimidat sau influențat).

Exemplu:

RAPORT DE ÎNTREVEDERE³⁸

Data efectuării activității _____

Durata _____

Locul de desfășurare _____

Persoane prezente la întrevvedere _____

Scopul _____

Conținutul întrevederii

Plan de acțiune în viitor

Concluzii

Asistent social
(semnătură și parafă)

³⁸ Adaptare după Șerban, E. P., (2005), *Asistența Socială a membrilor adolescente*, Editura Lumen, București, pag. 285

IV. 4. 4. Raportul asupra convorbirii telefonice - instrument utilizat cu scopul obținerii altor informații relevante pentru rezolvarea cazului, situații în care afirmațiile persoanei custodiate sunt confirmate sau infirmate de alte surse.

Exemplu:

RAPORT ASUPRA CONVORBIRII TELEFONICE³⁹

Data _____ Ora _____

Felul (anunțată sau neanunțată) _____

Persoana care a inițiat convorbirea _____

Obiectul convorbirii telefonice _____

Conținutul convorbirii telefonice

Planul de acțiune

Asistent social
(semnătură și parafă)

³⁹ Adaptare după Șerban, E. P., (2005), *Asistența socială a membrilor adolescente*, Editura Lumen, București, pag. 286

IV. 4. 5. Istoricul social ⁴⁰ - este un instrument de evaluare și intervenție în contextul cazurilor sociale, care urmărește modul în care trecutul beneficiarului influențează problema actuală și modalitatea de rezolvare. Acest instrument se aplică în foarte multe domenii de intervenție ale asistenței sociale, centrându-se pe individ, familie, grup social sau comunitate, percepuți ca beneficiari ai evaluării și intervenției de specialitate. ⁴¹

Istoricul social poate fi structurat pe capitole, subcapitole și puncte. Folosit de cele mai multe ori ca instrument individual, istoricul social prezintă o structură complexă, centrată pe colectarea unor informații cheie despre trecutul clientului și despre modul în care acesta a influențat apariția problemei. În același sens, istoricul social cuprinde informații importante despre resursele personale ale clientului și/sau ale rețelei de sprijin, care pot participa activ în identificarea unor modalități de rezolvare a problemei.

În structura istoricului social, informațiile despre trecutul clientului pot fi prezentate după cum urmează:

A. Prezentarea problemei / problemelor

B. Introducere – date de identificare ale persoanei custodiate

C. Sursele de informații

D. Date privind persoana custodiată – reprezintă partea narativă, ce descrie evenimentele importante din viața clientului, precum și aspecte care au o relație organică cu problema existentă. Aceste evenimente importante fac referire la naștere, copilărie, educație, căsătorie, decese, istoric al instituționalizării etc. Totodată, sunt consemnate informații referitoare la evoluția și dezvoltarea sa în ansamblu, la familie (roluri în familie, tipul și structura familiei), date privind situația materială și financiară, informații privind activitatea școlară și educația, informații privind statutul socio-profesional, relația cu sistemul de protecție / asistență socială.

E. Istoria problemei – presupune descrierea succintă a problemei cu care se confruntă persoana

F. Evaluarea și proiectarea inițială

1) Cum trebuie abordată problema principală?

2) Ce factori de mediu vor afecta reabilitarea persoanei private de libertate?

3) Perspective de reintegrare în societate : se va realiza o clasificare și o ierarhizare a problemelor identificate pe parcursul documentării pentru realizarea istoricului social, dar și probleme identificate pe parcursul instrumentării cazului (privind colaborarea persoanei custodiate și a familiei acesteia la rezolvarea problemei). Aceste probleme necesită ierarhizare după principiul influenței pe care o exercită asupra cauzei și dinamicii familiei.

⁴⁰ Aplicația practică se regăsește la Secțiunea IV.3.11, "Studiul de caz" (structura studiului de caz - exemplificare)

⁴¹ World Vision, Op. cit. pag. 80

IV. 4. 6. Ancheta socială ⁴² - este o metodă de investigație întemeiată pe diferite tehnici de culegere și de prelucrare a informației, în scopul analizei situației sociale și economice a persoanelor, familiilor, grupurilor sau comunităților, având rol de diagnostic social.

Structura anchetei sociale cuprinde elemente și date referitoare la:

- locul unde este realizată (de regulă, domiciliul clientului) și data la care este efectuată;
- persoane prezente – sunt înregistrate numele și prenumele tuturor persoanelor prezente la întocmirea anchetei sociale. Acest lucru este important, deoarece orice persoană prezentă poate oferi atât o sursă de informare, cât și o garanție pentru veridicitatea informațiilor prezentate;
- scopul pentru care ancheta socială este efectuată - este important să se păstreze coerența între scopul întocmirii anchetei sociale, modalitatea prezentării informațiilor pe parcursul anchetei sociale și recomandările finale;
- date de identificare a beneficiarului : *nume, prenume*;
- domiciliul ;
- stare civilă/statutul juridic;
- studii;
- ocupația;
- etnie;
- religie (dacă este cazul);
- date despre familie;
- date despre alte persoane care locuiesc la aceeași adresă;
- istoricul social al beneficiarului;
- starea de sănătate;
- situația materială/financiară (ex: *locuința, suprafața de teren cultivată (tipul culturii), animale, alte proprietăți, venituri stabile, venituri ocazionale*);
- relațiile în familie și comunitate;
- observații;
- concluzii și recomandări.

⁴² Ancheta socială se poate regăsi la Dosarul de penitenciar, în cadrul Dosarului de Educație și Asistență Psihosocială / Dosarului de Dezvoltare a Minorului, sau poate fi solicitată de către asistentul social responsabil de soluționarea cazului, în orice moment considerat oportun pentru completarea nivelului de informații necesar rezolvării problemei persoanei private de libertate

IV. 4. 7. Contractul de intervenție / angajament⁴³ - este un instrument care se individualizează pentru fiecare caz în parte, în funcție de specificul acestuia și de conținutul planului de intervenție pentru persoana custodiată. Utilizarea contractului în relația cu clientul are rolul de a determina responsabilizarea acestuia și implicarea în intervenție ca parte activă.

De asemenea, forma scrisă a termenilor de colaborare dintre asistentul social și client are rolul de a conștientiza clientul cu privire la demersul de rezolvare a cazului și la propriile responsabilități în cadrul acestui proces. Nerespectarea ulterioară a termenilor contractului poate argumenta decizii ale asistentului social, cu privire la cazul respectiv (ex: prelungirea perioadei de intervenție, reevaluarea situației problematice etc.).

La rubrica „*Obiective*” se înregistrează obiectivele stabilite de asistentul social în cadrul planului de intervenție (ex: îmbunătățirea relațiilor cu membrii familiei / mediul de suport, informarea persoanei custodiate asupra instituțiilor, organizațiilor neguvernamentale cu rol de susținere din perspectiva asistenței sociale și prevenirea marginalizării / excluziunii sociale etc.).

Rubrica „*Obligațiile părților*” prezintă clar și succint responsabilitățile stabilite de comun acord pentru ambele părți implicate în rezolvarea cazului: asistentul social și beneficiarul intervenției. Acțiunile specificate ca obligații trebuie să fie cuantificabile și ușor de evaluat.

Ex: *Obligațiile asistentului social:*

- să ofere consiliere persoanei custodiate și membrilor familiei acestuia;
- să ofere informații și sprijin în obținerea drepturilor legale;
- să medieze relația cu instituțiile care pot furniza informații sau documente necesare atingerii obiectivelor;
- să păstreze confidențialitatea informațiilor obținute în cadrul ședințelor de consiliere, cu excepția situațiilor în care nedeazăluirea informațiilor ar pune în pericol viața, integritatea fizică sau psihică a persoanei custodiate sau a altor persoane.
- să medieze situații conflictuale etc.

Ex: *Obligațiile beneficiarului:*

- să respecte întâlnirile stabilite cu asistentul social sau alți profesioniști;
- să informeze asistentul social în legătură cu schimbările survenite în situația sa familială, socială sau profesională;
- să folosească informațiile primite în scopul atingerii obiectivelor etc.

Rubrica „*Durata contractului*” – face referire la perioada estimată a fi necesară pentru implementarea planului de intervenție și în care pot fi îndeplinite realist și eficient obiectivele stabilite. (ex: Este necesară participarea persoanei custodiate la un număr de ____ ședințe de consiliere, începând cu data de _____ până la data de _____) .

⁴³ Șerban, E. P., op. Cit. pag. 99

Exemplu:

CONTRACT / ANGAJAMENT DE INTERVENȚIE

Încheiat între:

Asistentul social _____ din cadrul instituției
_____ și _____ în calitate de beneficiar al serviciului
de asistență socială:

I. Obiective

II. Obligațiile părților

Asistentul social

Beneficiarul (persoana custodiată)

III. Durata contractului _____

IV. Eu, _____, am luat la cunoștință că acest contract se încheie pe o perioadă determinată de timp și că nerespectarea cu buna știință a responsabilităților asumate determină încetarea intervenției din partea asistentului social.

Încetarea contractului

Contractul poate înceta în următoarele cazuri:

1. Obiectivele stabilite au fost atinse.
2. Persoana custodiată nu respectă responsabilitățile asumate.
3. Asistentul social... ..

4) **Data întocmirii** _____

Semnătura asistentului social

Semnătura beneficiarului

IV. 4. 8. Planul de intervenție ⁴⁴ - este utilizat de către asistentul social în cazurile de intervenție asupra persoanei custodiate aflate în dificultate, dar și asupra mediului de suport al acesteia și presupune atingerea unor obiective, cum ar fi: îmbunătățirea relațiilor cu familia / mediul de suport, consolidarea relațiilor interpersonale, creșterea gradului de reintegrare în comunitate, prevenirea excluderii și marginalizării sociale etc. Aceste obiective trebuie să îndeplinească anumite caracteristici: să fie verificabile în timp, concrete, adaptate la specificul clientului, ușor de aplicat, măsurabile.

Pentru atingerea acestor obiective, asistentul social, împreună cu beneficiarul, vor stabili o serie de acțiuni specifice tipului de caz (ex: informare, consiliere, demersuri adresate instituțiilor / organizațiilor ce au competențe în domeniul asistenței sociale pentru acordarea de sprijin material / financiar etc.). În desfășurarea acestor acțiuni, asistentul social abordează mai multe sfere de intervenție, cum ar fi: persoana, familia acesteia, relațiile în comunitate, rețeaua de instituții etc.

Conform structurii planului de intervenție⁴⁵, sunt înregistrate acțiunile care vor fi întreprinse pentru atingerea obiectivelor, durata lor de desfășurare, precum și resursele necesare/disponibile pentru realizarea acestor acțiuni. Este importantă structurarea acestor informații, deoarece, astfel, asistentul social urmărește responsabilizarea persoanei private de libertate, a membrilor familiei față de implicarea acestora, identificarea dificultăților și pregătirea persoanei private de libertate sau familiei pentru depășirea acestora, precum și identificarea și valorificarea resurselor personale și familiale.

Acest instrument poate fi modificat în funcție de schimbările care intervin în evoluția cazului. Orice modificare va fi realizată împreună cu beneficiarul (ex. decesul partenerului de viață / părintelui poate determina dificultăți de ordin material, financiar, de atașament și orientare).

Planul este elaborat împreună cu clientul, iar unul dintre rolurile asistentului social este acela de a sprijini clientul în procesul de luare a deciziilor, în fapt, de a-l determina să fie activ, responsabil pentru deciziile luate în vederea soluționării situației sale.

Pentru a fi înțeles de către client, planul se completează într-un limbaj comun, accesibil acestuia, pentru a nu se crea confuzii și pentru a-i da posibilitatea să înțeleagă în totalitate sensul termenilor folosiți.

Implementarea planului de intervenție

Etapa de realizare a planului de intervenție sau intervenția psihosocială propriu-zisă constă în derularea acțiunilor programate și aplicarea tehnicilor de intervenție adecvate, menționând reacțiile beneficiarului, modificările care au apărut, rezultatele obținute etc. Modul de a acționa este la fel de important ca și conținutul acțiunii, cel dintâi aspect determinând calitatea relației asistent-beneficiar.

Intervenția reprezintă punerea în practică a planului elaborat, urmărind obținerea rezultatelor stabilite și măsurabile prin desfășurarea activităților de către specialiști și de către beneficiar. Această etapă este cea de implementare prin care toate prevederile planului devin imperative ale acțiunii, destinate obținerii răspunsurilor la următoarele întrebări: „ce rezultate sunt așteptate?”, „ce trebuie să facă specialistul implicat?”, „ce

⁴⁴ Șerban, E. P., op. cit. pag. 102

⁴⁵ Aplicația practică - tabelul completat al Planului de intervenție –se regăsește la Capitolul IV, Secțiunea IV.3. “Aplicații practice – exemplificarea instrumentelor de lucru (studii de caz)”, litera H

trebuie să facă beneficiarul?”, „cine mai poate fi implicat?”, „care sunt responsabilitățile fiecărei părți implicate?”, „cum pot fi obținute rezultatele așteptate?”. Domeniul intervenției este deosebit de divers, iar intervenția personalizată se realizează în funcție de caracteristicile situației beneficiarului și de specificul serviciilor oferite.

Modul de acțiune este la fel de important ca și *conținutul acțiunii*, cel dintâi aspect determinând calitatea relației asistent-client. Asistentul social trebuie să aprecieze realist ce poate să facă pentru beneficiar și *cum* să acționeze, în acest sens alegând tehnici de intervenție directă și indirectă.

Planurile și programele care se întocmesc pun în relație expectanțele celor care sunt implicați (profesioniștii și beneficiarul) cu acțiunile ce trebuie realizate într-o anumită perioadă de timp delimitată pentru atingerea rezultatelor dorite. Acesta este motivul pentru care planurile și programele întocmite trebuie să fie un rezultat al consensului dintre specialiști și client, în cadrul căruia sunt construite și negociate aceste expectanțe și modalitățile practice de obținere a rezultatelor.

Planificarea și intervenția, ca procese specifice ale asistenței sociale, au în vedere: individul cu nevoile și aspirațiile sale; mediul cu particularitățile sale.

Asistentul social trebuie să combine aceste coordonate, astfel încât să adapteze individul la exigențele mediului, și, în același timp și în aceeași măsură, să ajusteze mediul la nevoile și particularitățile individului. Aceste precizări au rolul de a sublinia ideea că intervenția asistentului social se poate îndrepta spre individ (consiliere, orientare, empowerment, etc.) sau spre mediu (reprezentare, advocacy, etc.).

Implementarea planului de intervenție se realizează de către responsabilul de caz și de către diferiții membri ai echipei multidisciplinare, care urmăresc, participă și răspund de implementarea planului de intervenție, în aria specifică de competență.

Exemplul 1:

1) Prezentarea problemei	2) Obiective Propuse (CE?)	3) Planul de intervenție (CUM?)	4) Roluri (Cine?)
	Pe termen scurt		
	Pe termen mediu		
	Pe termen lung		

Exemplul 2:**Plan de intervenție****Date de identificare**

Nume și prenume _____ data nașterii _____ părinții _____

Patternul infracțional _____
_____**Evaluarea riscului de recidivă**

ridicat

mediu

scăzut

Factori favorizanți ai apariției comportamentului delincvent

_____**Nevoi criminogene**

Locuință

Educație

Consum de alcool

Consum de droguri

Etc.

_____**Stabilirea priorităților intervenției**(ierarhizarea nevoilor criminogene)

_____**Obiectivele planului de intervenție**

_____**Resurse interne și externe**

_____**Programul intervenției**

Nr. crt.	Activități, programe	Durata	Resurse	Indicatori

Evaluarea planului de intervenție

Asistent social

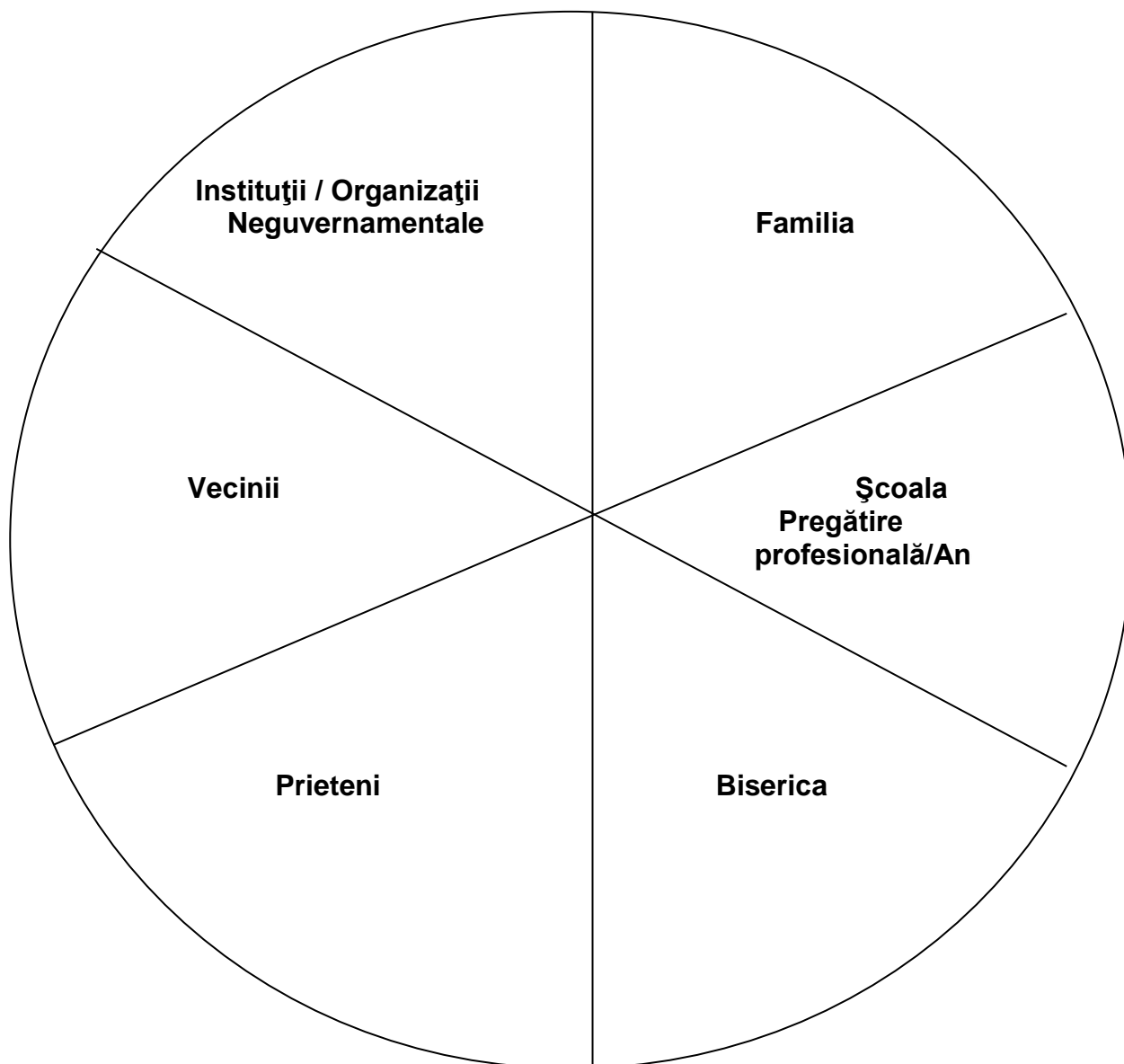
Client

IV. 4. 9. Harta rețelei sociale – reprezintă un instrument ce poate oferi o imagine clară asupra mediului de suport al persoanei custodiate. În cadrul acestui grafic, la fiecare rubrică se vor nota, numele persoanelor de suport și / sau instituțiile, respectiv organizațiile nonguvernamentale care pot sprijini persoana custodiată.

Exemplu:

HARTA REȚELEI SOCIALE⁴⁶

⁴⁶ Adaptare după Șerban, E. P., (2005), *Asistența Socială a membrilor adolescenți*, Editura Lumen, București, pag. 279

IV. 4. 10. Grila rețelei sociale – este instrumentul ce se corelează cu „Harta rețelei sociale” și oferă informații relevante despre poziția și influența pe care o are fiecare persoană din mediul de suport asupra beneficiarului.

Exemplu:

GRILA REȚELEI SOCIALE⁴⁷

Nume și prenume client	Numele și prenumele persoanei suport													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

⁴⁷ Șerban, E. P., op.cit.,pag. 280 - adaptare

ARII Familia / Locuința / Serviciul Școala / Organizații / Alți prieteni Vecini / Profesioniști / Alte persoane	Nume și prenume soție / parteneră	Nume și prenume părinte	Nume și prenume alte rude	Nume și prenume alte rude	Nume și prenume vecin	Nume și prenume vecin	Nume și prenume prieten	Nume și prenume coleg de cameră	Nume și prenume asistent social / psiholog	Nume și prenume reprezentant instituție / ong	Nume și prenume preot	Nume și prenume alte persoane de sprijin	Nume și prenume alte persoane de sprijin	Nume și prenume alte persoane de sprijin
Suport concret														
a) deseori / b) uneori / c) rareori														
Suport emoțional														
a) deseori / b) uneori / c) rareori														
Informații / Sfaturi														
a) deseori / b) uneori / c) rareori														
Critici														
a) deseori / b) uneori / c) rareori														
Direcția de ajutor														
a) împreună cu clientul / b) de la client / c) spre client														
Gradul de apropiere														
a) nu prea apropiați / b) apropiați / c) foarte apropiați														
Cât de des se întâlnesc														
a) deloc / b) uneori / c) o dată pe lună / d) săptămânal / e) zilnic														
De când se cunosc														
a) sub 1 an / b) 1 an / c) 1-5 ani / d) mai mult de 5 ani														

Data: _____

Asistent social (semnătură și parafă) _____

IV. 4. 11. Scala resurselor familiale – instrument ce poate fi utilizat în cadrul intervenției și care oferă o imagine complexă asupra resurselor de care dispune beneficiarul.

Exemplu:

SCALA RESURSELOR FAMILIALE⁴⁸

În ce măsură următoarele resurse sunt eficiente pentru dvs. și familia dvs.	Nu se aplică	Insuficiente	Rareori suficiente	Uneori suficiente	Aproape întotdeauna suficiente	Suficiente
Alimentele, pentru 2 mese pe zi						
Casă sau apartament						
Bani pentru a cumpăra cele necesare						

⁴⁸ Șerban, E. P., op. cit., pag. 281 - adaptare

Îmbrăcăminte suficientă pentru toată familia						
Încălzire pentru casă / apartament						
Bani pentru a plăti cheltuielile lunare						
Slujbă bună pentru dvs. sau pentru soție / parteneră						
Îngrijire medicală pentru familia dvs.						
Transport garantat (mașină sau asigurat de alții)						
Mobilă pentru casă / apartament						
Timp pentru somn / odihnă, suficient						
Timp pentru dvs. înșivă						
Timp pentru reuniuni familiale						
Timp pentru copil (i)						
Timp pentru soție / parteneră sau prieten apropiat						
Telefon sau acces la telefon						
Persoană de sprijin pentru copilul dvs.						
O persoană cu care să vorbești						
Asistență stomatologică pentru familia dvs.						
Bani pentru a cumpăra echipamente / obiecte speciale pentru copil (i)						
Timp pentru socializare						
Timp pentru întreținere și îngrijire						
Jucării pentru copil (ii) dvs.						
Bani pentru petrecerea timpului liber						
Bani pentru economii						
Timp pentru călătorii / vacanțe						
Bani pentru călătorii / vacanțe						

Data: _____

Asistent social (semnătură și parafă) _____

IV. 4. 12. Scala de sprijin familial

Exemplu:

SCALA DE SPRIJIN FAMILIAL⁴⁹

În ce măsură a fost de ajutor, fiecare dintre următoarele resurse, pentru dvs., în timpul executării pedepsei	Nu se aplică	Inutile	Uneori utile	În majoritate utile	Foarte utile	Extrem de utile
Părinții						

⁴⁹ Șerban, E. P., op. cit. pag. 282 - adaptare

Soția / partenera						
Bunicii materni						
Bunicii paterni						
Familia extinsă						
Prietenii mei						
Prietenii soției / partenerii						
Copiii mei						
Colegi de școală						
Colegi de serviciu						
Cluburi / grupuri sociale						
Preotul / membrii bisericii						
Medicul de familie						
Școala						
Locul de muncă						
Instituții sociale						
Ajutor profesionist (asistent social, psiholog, etc.)						
Agenții profesionale (servicii sociale, sănătate mentală, etc.)						
Alte resurse						

Data: _____

Asistent social (semnătură și parafă) _____

IV. 4. 13. CHESTIONAR de evaluare a motivației pentru schimbare

Acest chestionar urmărește să identifice modul în care înțelegeți comportamentul infracțional și intenția ta de a schimba ceva sau nu. Citește cu atenție fiecare întrebare de mai jos și apoi decide dacă ești de acord cu ea sau nu. Bifează doar o singură opțiune.

Exemplu:

Nr. Crt.	ÎNTREBARE	Dezacord puternic - 2	Dezacord - 1	Nesigur 0	Acord + 1	Acord puternic +2
1	Nu cred să-mi creez prea multe probleme.					

2	Încerc să-mi creez mai puține probleme decât obișnuiam.					
3	Este ok să ai probleme, dar eu îmi creez prea multe.					
4	Câteodată mă gândesc că aș putea să renunț la comportamentul infracțional.					
5	Este o pierdere de timp să mă gândesc la comportamentul meu infracțional.					
6	Tocmai am reușit să stopez comportamentul infracțional.					
7	Oricine poate vorbi despre dorința lui de a stopa comportamentul infracțional, dar eu chiar fac ceva în acest sens.					
8	Cred că aș putea să mă gândesc cum să nu-mi creez atâtea probleme.					
9	Uneori comportamentul meu infracțional este o problemă.					
10	Nu e necesar să mă gândesc la stoparea comportamentului infracțional.					
11	Chiar în momentul de față fac eforturi pentru stoparea comportamentului infracțional.					
12	Nu mă gândesc deloc să-mi creez mai puține probleme.					

Doar pentru uzul asistentului social !

Stadiul motivațional	Nr. întrebare			
P	1	5	10	12
C	3	4	8	9
A	2	6	7	11

Instrucțiuni:

- se bifează o căsuță pentru fiecare întrebare;
- înainte de a administra chestionarul clientului, se explică efectiv cercul schimbării (se aplică atât la începutul demersului, cât și la final);
- chestionarul a fost construit și pentru a determina minciuna (unele întrebări se exclud);
- când persoana obține un scor (-) înseamnă că nu a realizat nimic în privința aceluia stadiu;
- dacă la P este un scor (+), semnificația este: clientul se află în Precontemplare; orice scor cu (+) la P, indiferent de celelalte scoruri indică același stadiu în care se află clientul - cel de precontemplare (celelalte scoruri pozitive pot indica următorul lucru: clientul s-a gândit mai mult sau mai puțin la a-și schimba comportamentul infracțional);
- se poate întâmpla ca o persoană să aibă scor mare la A și să nu mai considere că trebuie să schimbe ceva, deci va avea scor mic la P;
- în final, clientul poate avea scor mare la C, ceea ce este un lucru de apreciat, dacă conștientizează și ce schimbări trebuie să facă.

IV. 4. 14. Fișă de lucru - Lista abilităților***Exemplu:***

Această listă te va ajuta să-ți identifici abilitățile; bifează-le pe cele care îți corespund și adaugă ce mai consideri că este necesar:

Abilități practice		Abilități de gândire	
Pot confecționa lucruri.		Pot rezolva probleme.	
Pot face reparații simple la instalații.		Pot folosi calculatorul.	
Pot să gătesc.		Pot să lucrez cu cifre.	
Mă pricep la grădinărit.		Pot să iau decizii ușor.	
Pot să decorez.		Înțeleg cărțile pe care le citesc.	

Pot face reparații simple la radio și tv.		Pot să-mi organizez munca.	
Pot schimba o anvelopă sau uleiul la motor.		Știu cum să obțin informații.	
Pot lucra cu mașini de găurit, cu polizorul.		Pot să-mi imaginez diferite situații.	
Pot lucra cu mașina de cusut.		Pot face un program pe calculator.	
Pot repara mobilă.		Pot utiliza un program contabil.	
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
Abilități sociale		Abilități de petrecere a timpului liber	
Îi pot învăța cu ușurință pe copii.		Fac sport.	
Am simțul umorului.		Am hobby-uri.	
Pot să creez relații.		Colind librăriile.	
Pot să ajut oamenii cu probleme.		Știu să desenez.	
Pot să întrețin o conversație.		Îmi place să citesc.	
Mă înțeleg bine cu persoanele dificile.		Cânt la un instrument muzical.	
Pot să ascult punctele de vedere ale altora.		Mă duc des la concerte.	
Pot să dau / să primesc afecțiune.		Mi-ar place să joc într-o piesă de teatru.	
Pot conduce o discuție de grup.		Pot realiza o pictură, sculptură.	
Îi pot învăța cu ușurință pe adulți.		Pot scrie poezii sau povestiri.	
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

Există abilități (din cele scrise în tabel), pe care ai dori să le ai? Dacă da, care?
 Enumeră mai jos abilitățile pe care ai vrea să le ai:

IV. 4. 15. Fișă de închidere a cazului ⁵⁰ (se poate utiliza în cadrul procesului de consiliere) - reprezintă ultimul instrument pe care asistentul social îl utilizează în instrumentarea unui caz. Asistentul social hotărăște închiderea cazului atunci când au fost atinse scopul și obiectivele planului de intervenție.

Rubrica „*Motivul deschiderii*” – Fișă de închidere a cazului reprezintă o imagine finală a modalității de intervenție a asistentului social în demersul de rezolvare a situației în care s-a aflat clientul / beneficiarul. Din aceste considerente, prin prezentarea motivului deschiderii cazului, se poate evalua coerența dintre problema existentă, scopul și obiectivele intervenției și modalitatea de închidere.

⁵⁰World Vision, op. cit. pag. 119 - adaptare

Modalitatea de închidere a cazului – este determinată de modul în care clientul/beneficiarul și intervenția asistentului social au evoluat pe tot parcursul instrumentării cazului și au fost convergente, către direcțiile de acțiune stabilite în *planul de intervenție*.

➤ *Referire* – asistentul social din cadrul penitenciarului unde își desfășoară activitatea și, care a deschis cazul ce este instrumentat, a constatat că, pe parcurs, unele aspecte referitoare la situația problematică nu sunt de competența domeniului în care își desfășoară activitatea. În acest caz, asistentul social referă cazul către o instituție specializată. Referirea se realizează, de cele mai multe ori, printr-o adresă oficială, care cuprinde pe lângă datele de identificare ale clientului și o sumară analiză și diagnosticare a problemei.

➤ *Transfer* – În cadrul aceleași instituții specializate se realizează un transfer al cazului de la un birou/serviciu/specialist către un alt birou/serviciu/specialist specializat pe acel tip de caz/problemă.

➤ Pe lângă aceste modalități de închidere a unui caz, există și *alte situații* în care cazurile sunt închise din motive neprevăzute în planul de intervenție al clientului (decesul clientului, transferul la o altă unitate penitenciară, etc.). În aceste situații, este recomandat ca asistentul social să precizeze în cadrul acestui item orice informație relevantă.

Rubrica „*Situația la închiderea cazului*” - se vor preciza aspecte deosebite despre caz, în special, în situația în care cazul este închis cu altă opțiune decât cea *conform planului de intervenție*. Este necesar să se precizeze informațiile despre beneficiar pe care asistentul social/instituția care va prelua cazul să le ia în considerare în demersul de instrumentare și continuare a cazului.

Rubrica „*Data închiderii cazului*” - este data când se completează fișa și coincide cu momentul în care asistentul social închide cazul.

Exemplu:

FIȘA DE ÎNCHIDERE A CAZULUI⁵¹

Nume și prenume _____ data nașterii _____

părinții _____

⁵¹ World Vision, op. cit. pag. 117 - adaptare

Data și locul nașterii _____

Data deschiderii

.....(zz)/.....(ll)/..... (aaaa)

Motivul deschiderii cazului

Modalitatea de închidere a cazului

☐ conform planului de intervenție

☐ referit la instituția _____

☐ transfer la serviciul _____

☐ altă situație _____

Situația cazului la închidere

Data închiderii cazului

.....(zz)/.....(ll)/..... (aaaa)

Asistent social (semnătură și parafă) _____

IV. 4. 16. Limitări ale mijloacelor de intervenție

➤ **TIMPUL**

- niciun asistent social nu își poate alocă un timp nelimitat pentru un client / beneficiar. De asemenea, profesionistul trebuie să nu promită clientului / beneficiarului servicii (întâlniri), pe care nu le poate onora, din cauza lipsei de timp.

➤ **DEPRINDERI / COMPETENȚE**

- asistenții sociali trebuie să își desfășoare activitatea numai în aria de competență profesională determinată de licență, expertiză și experiență profesională.

➤ **COMPORTARE ETICĂ**

- chiar dacă ar fi în folosul clientului/beneficiarului, asistentul social nu poate permite o abatere de la norme (ex: furt, înșelarea altei persoane, mituire etc.).

➤ **CONFLICTE DE INTERES**

- asistentul social activează în limitele obligațiilor legale și ale responsabilităților sale în cadrul instituției angajatoare; evită conflictele de interese în exercitarea profesiei și promovează o abordare imparțială a situațiilor profesionale;
- asistenții sociali, în special cei care ocupă funcții de conducere, în cadrul așezământului de detenție, se asigură că instituția angajatoare cunoaște și respectă obligațiile etice ale profesiei de asistent social prevăzute de Codul Etic și implicațiile practice ale acestor obligații.

➤ **COLABORAREA INTERDISCIPLINARĂ**

- asistenții sociali care sunt membri în echipe multidisciplinare participă la luarea deciziilor care vizează clientul, utilizând valorile profesiei și experiența profesională;
- obligațiile etice și profesionale ale echipei multidisciplinare, ca întreg și a membrilor echipei, trebuie clar definite.

Aplicații practice:

1. Definiți și argumentați care sunt cele mai utilizate metode și tehnici, în procesul de intervenție, realizat de către un asistent social care lucrează în penitenciar.
2. Prezentați principalele etape ale desfășurării unui interviu, în asistența socială.
3. Precizați care sunt metodele, tehnicile și instrumentele utilizate de către asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar, în cazul următoarelor intervenții:
 - obținerea certificatului de persoană cu handicap;
 - reluarea/dezvoltarea și menținerea relațiilor cu membrii de familie sau suport.

BIBLIOGRAFIE

Barker, Robert L, (1999), *The Social Work Dictionary*, NASW Press;

Bromley, D. B., (1986), *The Case-Study, Method in Psychology and Related Disciplines*, U.K., Chicester;

Caplan, G., (2005), *Some Reminders of the International Response to the Crisis in Manji*, F. and Burnett, P (eds) *African Voices on Development and Social Justice Editorials from Pambazuka News*, Oxford;

Cojocaru, Ș. (2005), *Metode apreciative în asistență socială – Ancheta, supervizarea și managementul de caz*, Editura Polirom, Iași;

Dubar, C. (2002), „Asistenții sociali. Un grup profesional?”, în I. Ionescu, A. Vilbrod, *Asistența socială în tranziție*, Institutul European, Iași;

Durnescu, I. (2009), *Asistența Socială în penitenciar*, Editura Polirom, Iași;

Killen, K. (2003), *Copilăria durează generații la rând*, Editura First, Timișoara;

Ghid de practică – îndrumări metodice privind organizarea practicii la specialitatea Asistență Socială, Chișinău, 2000, sursa: www.usm.md/crras/crras/ManualePDF/GhidPractica.pdf ;

Hepworth, D., H., Rooney, R., H., Larsen, J., A., (2002), *Direct social work practice: Theory and Skills*, Pacific Grove, C.A: Brooks/Cole;

Libassi, M., F., și Maluccio, A., (1986), Competence – centred social work: Prevention in action, *Journal of Primary Prevention*;

Miftode, V. (coord.) (2002), *Populații vulnerabile și fenomene de auto-marginalizare. Strategii de interes și efecte perverse*, Editura Lumen, Iași;

Miftode, V., (1999), *Fundamente ale asistenței sociale*, Editura Eminescu, București;

Mitrofan, I. (1997), *Psihoterapia experiențială*, Editura Infomedica, București;

Mitrofan, N. et. al. (1992), *Psihologie Judiciară*, Casa de Editură și Presă Șansa, București;

Muntean, A. (coord.), (2007), *Supervizarea – aspecte practice și tendințe actuale*, Editura Polirom, Iași;

Neculau, A. (2007), *Dinamica grupului și a echipei*, Editura Polirom, Iași;

Neamțu, G., Stan, D., (coord), (2005), *Asistența Socială – studii și aplicații*, Editura Polirom, Iași;

Nicolescu, O. (coordonator), (1994), *Management aplicativ-studii de caz*, București, Institutul Manager;

Poledna, S. (2001), „Modelul rezolutiv (Problem Solving)”, în I. Durnescu (ed), *Manualul consilierului de reintegrare socială și supraveghere*, Editura Themis, Craiova;

Rădulescu, S.M. (1999), *Devianță. Criminalitate și Patologie Socială*, Editura Lumina Lex, București;

Robertis, D., (1995), *Methodologie de l'intervention en travail social*, Paris;

Robson, C. (1994), *Real World Research*, U.K., Blackwell Publisher, Oxford, 2002, pag. 180-186 4 R. K. Yin, *Case Study Research: Design and Method*, 2nd edition, U.S.A., California, Thousand Oaks;

Roth, M., Rebeleanu, A., Poledna S., *Introducere în asistența socială*, sursa: <http://facultate.regielive.ro>;

Schiaucu, V. și Canton, R. (coord.), (2008) *Manual de probațiune*, Editura Euro Standard, București;

Sheafor, B., W., Horejsi, Ch., R., Horejsi, G., A., (2003), *Techniques and guidelines for social work practice*, Allyn and Bacon, Boston;

Toseland, R.W., Rivas, R., F., (1998), *An Introduction to Group Work Practice*, Allyn and Bacon, United States;

World Vision România - Biroul Iași, în cadrul proiectului "Formarea lucrătorilor sociali din mediul rural", titlul lucrării – *Manual de bune practici în asistența socială comunitară*, Iași, 2003;

Zamfir, E. ; Zamfir, C., (1995), *România în context european*, Editura Alternative, București.

www.onisimbn.ro;

www.pfr.ro.

Titlul programului:
Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane
2007-2013

Titlul proiectului:
„Parteneriat pentru inovare vizând creșterea incluziunii sociale”

PENITENCIARUL GIURGIU

Data publicării :
Noiembrie 2010

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția
oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României